CORNELII NEPOTIS

QUAE EXSTANT

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM

ACCURATE EDIDIT

ANNOTATIONEM CRITICAM ATQUE

EXEGETICAM

ADIECIT

IO. CHRISTOPH. DAEHNE.

LIPSIAE

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI

MDCCCXXVII.

PRÆFATIO.

Seriei scriptorum classicorum, quos Teubnerus, Vir honestissimus, qua solet industria et diligentia, typis elegantioribus expressos in vulgus emisit, rogati adiunximus vitas excellentium Imperatorum a Cornelio Nepote conscriptas, in quibus edendis idem fere, quod nuper in Caesaris commentariis, secuti sumus consilium.

In contextu orationis constituendo spectavimus ea, quae latinitas, dictio Corneliana nexusque rerum et sententiarum postularent, ita ut ubique respiceremus MSS. et veterum librorum auctoritatem, quae quum alias, tum maxime in Nepote diligenter videtur examinanda atque diiudicanda, quum nullus fere antiquorum scriptorum, quos tempora nobis ex interitu servarunt, tam corruptus sit tamque alienis depravatus additamentis, quam Cornelius Nepos. Neque vero hoc mirum: nam vitae, de quibus exposuit, inde ab eo tempore, quo e tenebris in lucem prodierunt, propter orationis facilitatem, vitarum brevitatem rerumque utilitatem studiose sunt lectitatae, saepe descriptae et crebro iuvenibus ad linguam latinam instituendis explicatae, quo facillime fieri poterat, ut alia pro cuiusvis captu atque arbitrio mutarentur, alia omitterentur, alia adderentur, quod postremum non raro accidisse putamus in particulis et pronominibus, cf. Alcib. c. 9, 5.: *id si aperuisset*, ibique interpretes. In tanta scripturae diversitate, quae multos obsidet Cornelii locos, vestigia MSS. et veterum librorum sunt premenda atque examinanda, ut Them. 7, 2., ubi Mendos. et Voss. 3. discedunt in depravatam loci scripturam, hic: *interea sibi detrahere retinerent*, ille: *interea sibi detrahere reticerent*, quae ducunt ad coniecturam, quam l. l. dedimus non dubitantes, quin ea propius ad veram scripturam accedat. Sed dolendum est, quod nostro scriptori hac in re nondum est satis factum, et iure Dss. Bardili in iis, quae editioni Staver. p. XLIV. praemissa leguntur, desiderat diligentiam editorum in annotanda scripturae diversitate. Quare optare licet, ut non solum MSS. iam comparati denuo diligenter comparen-

tur, ut factum est a Moscheo cum cod. Axen., sed etiam ut ii, qui latent, investigentur, comparentur atque ad communem litterarum usum offerantur. Atque hic desideramus fructum quatuor illorum MSS., quos Rinckius Badensis in Italia comparavit: duo e Bibliotheca S. Marci et duo al. e Bibl. Seminarii Patavini [1]). Ad has in Cornelio Nepote restituendo difficultates accedit, quod auctor illarum vitarum secutus est Graecos, quorum scripta magnam partem vel perierunt vel per particulas tantum nobis sunt servata, ut, ubi res ab aliorum discedunt narratione, difficile de iis sit iudicium. Late igitur in re critica patet campus Cornelianus; in quem quamquam caute nobis videmur descendisse, tamen veremur, ne, quum per diversas incedendum esset vias, certas atque incertas, planas atque asperas, a recta interdum aberraverimus via, in quibus si quid erratum sit, nobis speramus fore comes duces, qui nos leniter atque humane ad planas rectasque reducant vias.

Multi, in his doctissimi Viri, de Corn. Nepote sunt meriti et nuperrime egregie Bardili, Eccles. Uracensis Diaconus, Vir omnibus virtutibus et subsidiis ad Cornelium restituendum prae ceteris instructus, cui, uti Bremio de vitiis Cornelianis non minus merito, non pauca debemus gratoque animo agnoscimus. In novis subsidiis, quae pauca nobis contigerunt, usi sumus exemplo Harlesiano a. 1774., cuius margini bonae annotationes a viro quodam docto sunt adscriptae, quas non omnes, praecipuas tamen, nostris adiunximus: tum Hartmanni V. D. consuluimus animadversiones in Corn. Nepotem, Gubenae 1805. et 1808., e quibus, quae e re nostra essent, dedimus. Denique non possum non grato animo praedicare humanitatem et liberalitatem, qua Beierus, Professor Lipsiensis, Vir tam acumine et subtilitate ingenii praestans, quam eleganti litterarum doctrina abundans, ultro mihi obtulit exemplum, quo usus est, Bremianum, foliis chartae albae intersertis, ornatum. His doctissimus adscripsit annotationes, quas, angustis libri nostri limitibus circumscripti, non omnes nostris addi potuisse valde dolemus. Ceterum inspeximus editiones Longol. Colon. a. 1543. Lamb.

1) Cf. liber infra laudandus p. 9. (Herm. p. 8.)

a. 1606., Patav. a. 1720., Francof. a. 1580., Basil. a. 1535. fol.[2]) quibus duabus poster. edd., Parall. Plutarchi continentibus, addita est vita Attici a Nepote scripta, atque editioni Francof. adiectae sunt reliquae Nepotis vitae usque ad vitam Catonis, de quibus in Epistola Dedicatoria ita legitur: *Porro autoris nostri huius Parallelis adiungere visum fuit, propter argumenti similitudinem, Aemilii Probi de viris illustribus libellum, a Nathane Chytraeo, viro doctissimo, emendatum opera mea, atque seorsim antehac in lucem editum.*

Quod attinet ad orthographiam, quam vocant, in ea vulgatam retinuimus scribendi rationem, quamquam in nonnullis eam censemus mutandam, ut in litterarum assimilatione, quam apud historicos, gravitatem quandam etiam in singulis rebus sectantes, minus in usu fuisse, nobis est persuasum, neque dubitamus, quin hac in re MSS. libri diligenter collati sint consentientes. Non minus in nonnullis vocibus e MSS. auctoritate reducendam putamus antiquam accusativi pl. formam exeuntem in *eis* s. *is*, iisdem ducti rationibus, quas in Praefatione ad Iul. Caes. p. III. attulimus. Atque e fide multorum et bonorum codd. recepimus in vita Dion. c. 4, 2. *navis;* neque in aliis locis spreverim scripturam cdd. MSS., ut Aristid. 3, 1. *classis;* Ages. 3, 4. et 6. *hostis;* Eum. 10, 4. *omnis;* Con. 4, 2. *navis;* Hamilc. 2. extr. *cinis.* Haec quidem sunt parva, sed nihil parvum cum Quintiliano ducimus in studiis. Mutavimus quoque vulgatam sententiarum atque enuntiationum distinctionem, ut, quae arcte cohaererent, strictius coniungeremus, quo facilius orationis nexus perspiceretur, neve legenti intempestivae morae interponerentur. Qua in re si non ubique nobis constitimus, culpam ferent oculi, qui, vel acutissimi, facillime in eiusmodi rebus aberrare possunt. Postremo fragmenta adiunximus, in qui-

---

2) Placet h. l. commemorare editiones vitarum Parall. Plut. Camp. 1. 2. et Ienson. 2., de quibus, vitam Attici continentibus, cf. Titze. ed. p. 252. sqq., Schlegel. in Obss. in Corn. Nep. Havniae a. 1778. p. 32. sqq. et p. 47. atque Bardili. in Praef. ed. Staver. p. XLVI. — Iidem locis laudatis consulendi sunt de ed. Ienson. 1., quae continet Cic. epistolas cum vita Attici, cuius quoque vita adiuncta est epistolis Cic. ad. Att. ed. Ven. 1493. fol.

bus nonnulla meliorum librorum auctoritate mutavimus, quod, ubi est factum, suo loco indicavimus.

Cornelius Nepos, a celeberrima Corneliorum gente ortus, natus erat Hostiliae, qui vicus Veronae est vicinus, in Gallia Transpadana [3]) s. Gallia togata, unde ab Ausonio [4]) Gallus nominatur, Catullo [5]) autem est Italus. Quo anno natus, quibus usus sit parentibus, non constat; apparet tamen quum ex aliorum testimoniis, tum ex ipso Cornelio, eum Iul. Caesaris atque Augusti temporibus vixisse [6]). Quum Nepos Attici fuerit familiarissimus [7]) huiusque aetas non solum in Caesarianum bellum, sed etiam in Sullae tempora inciderit, satis probabiliter Tzschuckeus in Prooem. ad C. Nep. p. VI. coniecit, eum aequalem fuisse Attici atque aetate haud procul ab eo remotum, cuius coniecturae vim firmat locis ex Cornelio ipso petitis [8]) atque his accedit amicitia, quae ipsi cum Catullo et Cicerone [9]) intercedebat. —

---

3) Plin. Histor. nat. III, 22. (18.). Rezzonicus in Disquisitionibus Plin. T. II. p. 58. sq., qui eum *Parmae* vindicat. Cf. Bardil. l. l. p. XCVIII. — 4) In Praef. ad Lat. Pacatum Drepanium s. ep. 24. — 5) Epigr. I. — De urbe patria disseruerunt Elias Venetus in Auson. Idyll. VII., Leander Albertus in Italia et Paulus Merula in Cosmographia. Cf. Voss. de Histor. lat. I, 14. — 6) Att. c. 9. in., Bardil. ad Dion. c. 9. — 7) Att. c. 13. extr. — 8) Timol. I. 3., Ages. 4, 3., Eum. 8, 2., Att. c. 2. et 7. — 9) De intima familiaritate C. Nepotis cum Cicerone dubitat Schmiederus pater in Praefatione editionis a filio repetitae p. XIX., putans alium in epistola ad Attic. l. XVI, 5. a Cicerone intelligi. Utitur Schmiederus his argumentis: illam, quam vulgo ferunt cum Cicerone familiaritatem, nullo loco a Cornelio esse commemoratam neque cum laude celebratam; tum in notitiam quidem et consuetudinem Ciceronis venire potuisse Nepotem, quum frequentaverit domum Attici, at non quemque eo fieri alterius amicum; denique vitas a Cornelio conscriptas in ep. ad Atticum non commemorari neque Nepotis in Bruto mentionem fieri in enumerandis historicis latinis. His rationibus ductus existimat Nepotem floruisse post Ciceronis mortem et rerum statu per Tribunos mutato scribendo operam dedisse. Ingeniose quidem haec sunt disputata, sed quaerere licet, quinam fuerit ille Nepos, quem Gellius N. A. XV, 28. diserte M. Ciceronis familiarissimum fuisse dicit, de cuius laude nihil alias legitur. Recte vero dicitur Nepos post mortem Ciceronis a. 43. a. C. n. scriptis inclaruisse; at propter id ipsum a Cicerone vivo claris illis historicis

Ut annus natalis, ita quo obierit non certis evincitur argumentis. Chronicon Eusebianum cum anno IV. Octaviani imperii inclaruisse affirmat, et Plinius [10]) Divi Augusti principatu mortuum esse testatur [11]). — Nunquam ad Senatoriam dignitatem evectus est; litteris vixisse atque amicorum commodis inserviisse videtur [12]).

Ex iis, quae tempora nobis reliquerunt, scriptis apparet, Cornel. Nepotem excelluisse doctrinae copia, sermonis elegantia, sententiarum perspicuitate, rerumque, quas persecutus est, iusta brevitate [13]). Sunt quidem, quae in rebus et verbis reprehendi possint [14]), sed haec ita sunt comparata, ut excusationem et defensionem admittant. In deperditis, quos scripsisse dicitur, libris commemorantur I) *tres Chronicorum libri* [15]) a Iornande *Annales* nominati, in quibus res Romanas inde ab ultima Italiae origine repetierat, et hos a Nepote primum fuisse conscriptos Titze. putat in Introductione ed. suae praemissa p. 14. — II) *Exemplorum aliquot libri* [16]), quibus utrisque libris Nepotem quasi prolusisse censet Titze. l. l. p. 15. — III) *Plures libri de viris illustribus* [17]), qui post librum *de Historicis* scripti a Titzeo putantur l. l. p. 16. — IV) *De vita Ciceronis libri* [18]), quos Titze. vitae Attici praecessisse existimat p. 18. — V) *De vita M. Porcii Catonis* [19]). Hunc lib. idem post illustres viros dicit editum p. 18. — VI) *Liber de Histo-*

---

adnumerari non potuit Cornelius, cuius quidem elegantiam latini sermonis non ignorabat, sed, quid in rebus historicis praestaret, quum nihildum in publicum exiisset, palam praedicare non poterat. — 10) Histor. nat. IX, 63. (39.), 30. (23.). — 11) Schmiederus l. l. p. XXI. arbitratur, Nepotem ante pugnam Actiacam decessisse neque tempora imperii Octaviani attigisse. At recte ei adversatur Hartmannus in animadvers. l. P. II. p. 7. et consentientem habet Plin. l. l. cum Chron. Euseb. Constat autem e c. 22. vitae Attici Cornelium superstitem fuisse a. U. c. 721., a. C. n. 32. Coss. Cn. Domitio et C. Sosio. — 12) Plin. Ep. V, 3., Tzsch. Prooem. l. p. VIII. — 13) Tzsch. Prooem. l. p. XXII., Wetzel. in vita Nepotis ed. suae praemissa p. 12. et Mosche. in libro: Allgem. Jahrb. der Universitäten etc. I. Bd. 5. H. p. 415. sq. Erfurt. 1799. Gifan. in Lucr. Collect. sub v. *refutatus* Nepotem dicit purissimum scriptorem. — 14) Wetzel. l. l. p. 12. sq.; Tzsch. Prooem. l. p. XXII. sqq. et Rinck. l. l. p. 72. sqq. — 15) Fragm. c. I. — 16) Fragm. c. II. — 17) Fragm. c. III. — 18) Fragm. c. IV. — 19) Cf. vita Caton. extr.

ricis Graecis [20]), quem coniicit Titze. p. 15. confectum esse statim post *Exempl. lib.* — VII) *Epistolae ad Ciceronem* [21]). — VIII) *De Regibus*, qui liber a Bosio impugnatur [22]). — Plures libros a C. Nepote esse scriptos, ut *Geographica* et *de Antiquitatibus* iudicat Titze. l. l. p. 19. et habet quo nitatur. Poeticen quoque attigisse, testis est Plin. Ep. 5, 3. De libris, qui falso Nepotis esse putabantur, cf. Tzsch. l. l. p. XIII. — [23]).

Solus liber de vitis excell. Imperatorum nobis est servatus [24]), qui exponit res gestas virorum de civibus suis maxime meritorum. Vulgo auctorem huius libri voluerunt esse *Aemilium Probum*, qui sub Theodosio Imperatore, 365 — 395. p. C. n. vixit et libris describendis operam dedisse dicitur, idque e versibus antiquo codici praefixis probare student. Versus hi sunt:

Vade, liber noster [25], α) fato meliore memento:
  Quum leget β) haec dominus, te sciat esse meum.
Nec metuas γ) fulvo strictos diademate crineis,
  Ridenteis blandum vel pietate oculos.
Communis δ) cunctis hominum sed regna tenere
  Se meminit ε); vincit hinc magis ille homines.
Ornentur ζ) steriles fragili η) tectura libelli:

---

20) Cf. vita Dion. c. 3, 2. et Tzsch. l. l. p. XII. — 21) Lactant. div. Instit. III, 15, 10. — 22) De Reg. c. 1. ib. interpr. et Bardil. l. l. p. CI. — 23) De Cornel. Nepote conferendi sunt: Vossius de Histor. Lat. l, 14., Dan. Guil. Mollerus in Dissert. de C. Nep. Altorf. 1683., 4., Fabricius in Bibl. Lat. I, 6., Ephr. Müller. Einleit. in die lat Schriftsteller T. II. p. 301., Hamberger. Nachrichten etc. P. I. p. 483., Fuhrmann: Handb. zur Gesch. der class. Litt. P. IV. p. 605. sqq., Anleit. zur Gesch. der class. Litt. P. II. p. 294. sqq.; Harles. brevior notitia literaturae Rom. p. 39. sqq., Klügling. in Harles. supplem. ad brevior. not. lit. Rom. P. III. p. 133. sqq. atque in Additam. ad Harles. brev. not. l. Rom. p. 29. sqq., Schlegel. l. l. p. 11. sq. Titze. l. l. p. 9. et Tzsch. in Prooem. — 24) Scriptus est hic liber ante vitam Attici, ut Titze. putat l. l. p. 19. Fuit autem pars Operis de *Viris Illustribus*. Cf. Bardil. l. l. p. XCIX. — 25, α) Cod. Guelph. *nostri*, quod rectius videtur. β) Ed. Franc. 1508. *legit.* γ) Cod. Ax. *Ne metuas*, al. *nec timeas*. δ) Ax. *Communem*. ε) Ed. Savar. *h. se regna t. Sed mem.* ζ) Ax. *Ornetur sterilis.* η)

Theodosio et doctis ϑ) carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genitoris ι) avique meaque ϰ):
Felices! domini λ) quae meruere manus.

Adversatur Titze. l. l. p. 21. *Equidem*, inquit, *ex illo carmine nihil aliud possum elicere, quam Probum quendam Theodosio Imperatori obtulisse collectionem aliquam*, s. *corpus poeticum, sua, matris* (dedit enim *genitricis*) *avique manu descriptum; proinde a multo iam tempore conformari atque concinnari coeptum. Id dicit esse suum, non quod poemata, quae continerentur, sua essent, sed quod sua suorumque manibus essent conscripta et in non exiguum corpus redacta.*

At Guil. Fried. Rinckius, Badensis, illum Probum Excell. Imperatorum Vitis auctorem vindicare studet in libro: *Saggio di un Esame critico per restituire ad Emilio Probo il libro de Vita Excell. Imperatorum creduto communemente di Corn. Nepote.* Ven. 1818. 8., quem librum in Germanicam linguam convertit Dieter. Hermannus, primarius Ecclesiae Ulmensis Pastor, eumque edidit Vien. 1819. 8. (10 gl.) [26]. Adversarius, quem Bardil. l. l. p. CIV. commemorat, exstitit Ioel Kohen. Tergestinus in libro: *Considerazioni sul Saggio di un Esame critico del Sign. G. F. Rinck, Badese, per restituire ad Emil. Probo il libro de vita Exc. Imp.* Mediol. 1819. 8. p. 70. — Barthius [27]) censet vitas Cornelianas a Probo in epitomen esse redactas, multis mutatis, intextis atque omissis, negans tamen hoc in vita Attici esse factum, quae refutat Tzschuckeus in Prooem. l. l. p. XV. et Titze. in Introd. l. p. 43. neque probat Bardil. l. l. p. CIII. — Censor Lexici Corn., a Schmiedero editi, in Bibl. Germ. Vol. XLIV. p. 499. exi-

Al. *faciles* vel *facilis.* ϑ) Al. *docti.* ι) Al *genitricis.* ϰ) Ax. *avique meique.* λ) Al. *dominum*, quod Rinck. l. l. p. 13. (Herm. p. 11.) praetulit. Idem versus postremos, utpote non ab eadem manu profectos, qua superiores, uncinis notavit. — 26) Brevis conspectus dissertationis Rinckianae legitur in lib. Morgenblatt. a. 1818. n. 41. Litteraturbl. — 27) Advers. lib. XXIV. c. 18., lib. XXV, 15. atque ad Stat. Theb. II, 119.

stimat, vitas Cornel. non esse integras et ab Aem. Probo mutilatas. — Probabilior est Paufleri sententia in Praef. alt. ed. p. XVII., qui putat, Nepotem has vitas veloci scripsisse calamo, ut retractaret et diligentius elaboraret, sed temporibus impeditum hoc facere non potuisse. Quod autem dicit opus emendatum atque absolutum periisse, in eo non consentimus, existimantes hoc auctorem ob statum civitatis vel noluisse vel morte oppressum non potuisse.

Argumenta, quibus Rinckius ad rem suam defendendam ac tuendam usus est, ita sunt comparata, ut facile lectori persuadeat, quod et mihi nuper accidit in annotationibus Iulio Caesari additis, ubi vitas exc. Imp. tribui Aem. Probo, sed re etiam atque etiam diligenter perpensa sententiam mutavi, quippe qui non possim credere, eiusmodi latinitatem, licet ea non ab omni parte sit elegantissima, vix esse posse hominis, qui composuit istos supra allatos versus, quare nunc non dubito, quin Corn. Nepos has scripserit vitas et eo quidem consilio, ut de Illustribus cuiusque generis Viris in his de Excell. Imperatoribus exponeret, atque eorum vitam moresque civibus Rom. comparandos proponeret, in quibus res ad libertatem, fortitudinem et rem militarem spectantes prae ceteris commemorandas existimavit, non inscius has illo tempore maxime esse necessarias, ne cives Romani vitiis periculisque, quibus civitas Rom. laborabat, se dederent [28]). Secuta sunt tempora Augusti, callidi Principis atque Imperatoris, quibus, quae Nepos in vitis suis aperuerat cogitata, non conveniebant. Facile igitur fieri potuit, ut eae vitae, libertatem, magnum in patriam veteremque reipubl. statum spirantes amorem, minus in vulgus prodirent, ut laterent et cum auctoris nomine in oblivionem venirent, quod eo magis eis postea accidisse putandum est, quo crudeliores proximi ab Augusto erant Imperatores. Hinc etiam factum esse opinamur, ut vitae Exc. Imperatorum *Romanorum*, Virorum optimorum et fortissimorum, qui non fortius pro libertate loquebantur, quam pugnabant, prae ceteris perirent, propter id ipsum, quod Romani erant. Sed de his

---

28) Cf. Mosche. l. l. p. 238., a quo non multum discedit Titze. l. l. p. 45.

breviter tantum indicatis, mox, occasione oblata, uberius sumus disputaturi.

Offendit Titze. l. l. p. 32. sqq. in ordine, quo vitae vulgo leguntur, quum vita Datamis media inter vitas Graecorum ducum ponatur, premens verba c. I. de Reg. *Hi fere fuerunt Graeciae gentis duces, qui memoria digni videbantur, praeter Reges:* hinc mutavit vulg. ordinem Imperatorum eosque ita disposuit, ut primum referantur *Atheniensium duces:* Miltiades, Themistocles, Aristides, Cimon, Alcibiades, Thrasybulus, Conon, Iphicrates, Chabrias, Timotheus, Phocion; tum *Lacedaemoniorum:* Pausanias, Lysander, Agesilaus, deinde adiungantur *Thebanorum* Epaminondas, Pelopidas et *Syracusanorum* Dion, a *Corinthiis* ortus et Timoleon ex ipsis Corinthiis, post hos *Semibarbarorum Cardianus* Eumenes, tum *Reges* atque e *Barbaris* Hamilcar atque Hannibal, quos extremus excipit Datames, *Chares.* Bene Titze. de hoc, quem dedit, ordine disputavit, eique cum Bardilio plane adsentior, qui l. l. p. CIII. statuit vitas Imperatorum aliter a Probo atque a Nepote fuisse ordinatas. — Verum itaque vidit Lambinus, qui primus Vitas Excell. Imperatorum Nepoti vindicavit in editione, quae prodiit Paris. 1569., cui inscriptum est: *Aem. Probi seu Corn. Nepotis Vitae* et post eum Gifanius l. l. promisit se demonstraturum esse, Nepotem, non Probum esse auctorem. Tum Io. Savaro, Lambini argumentis nixus, editioni suae a. 1602. inscripsit nomen Nepotis, adiuncto nomine Aemilii Probi atque illos Viros secutus est Vossius in lib. de Hist. Latinis, Lugd. B. 1627. l. I, 14. Denique Rob. Keuchen. Oxon. et omnes deinceps reliquae edd. usque ad nostram aetatem nomen Probi plane omiserunt.

Fontes [29], e quibus hausit Nepos, sunt multi, atque ipse nominat *Xenophontem* Ages. 1. in., *Thucydidem* Them. 1, 4., 9, 1., Paus. 2, 3., Alc. 11, 1., qui soli ad comparandum supersunt; *Theopompum* Alc. 11, 1., Iphicr. 3, 2., *Timaeum* Alc. 11, 1., *Philistum* Dion. 3, 2., *Dionem* Con. 5, 4.; in Romanis *Atticum*, *Sulpicium* et *Polybium* Han.

29) Cf. Tzsch. Prooem. l. p. XVI. sqq. et Schlegel. l. l. p. 19. et 88. sqq.

13, 3.; de Hannibalis rebus *Silenum* et *Sosilum* Han. 13, 3. Praeter hos hausisse videtur ex orationibus Graec. atque in vita Timothei ex *Isocrate* [30]). De *Herodoto* non certo constat, et negant Schlegel. l. l. p. 19. et 89. et Tzsch. l. l. p. XX., sed Censor editionis Tzsch. in Actis Ien. a. 1808. p. 121. rem nondum actam putat, et Mosche. in Programm. Francof. ad M. 1802. p. 15. existimat Herodoti libros Cornelium non prorsus fugisse.

Reliquum est, ut de editionibus dicamus, e quibus hae nobis videntur commemorandae: Princeps *Ienson. Ven.* a. 1471. fol. (desinit in vita Hannib.), repetita a. 1473. et 1476., e qua fluxisse videntur edd. *Parmae* a. 1480. (est suspecta), *Brixiae* a. 1498., *Venet.* sine anno et 1499. 4., *Corneri* ed. sine l. et a., quae ante a. 1496. excusa putatur, continens vitam Catonis atque Attici. — *Argentor.* a. 1506. sive potius 1511., cuius fundamentum est ed. *Ienson.*, *Paris.* a *Badio Ascensio* curata a. 1514. f., Plutarchi Cheron. et Aem. Probi illustr. vir. vitae *Paris. Nic. de Pratis* a. 1521. f. Caret haec ed. vitis Caton. et Attici, sed habet scripturas, quibus commendetur. — *Ald. Ven.* a. 1522. 8. ab *Asulano* curata et repetita a *Iuntis Florent.* 1525, nonnullis mutatis. — *Bas.* cum Paral. Plut. 1535. f. — *Ultraiect.* a. 1542. 8., praestans et rara ed. — *Colon.* 1543 8. e MSS. et cum scholiis, per *Longol.*, mendose excusa. — *Bardi Pomeraniae* a. 1544. 8. opera *Nat. Chytraei*, repet. 1590. (rara) et 1594. — *Francof.* a. 1580., de qua vid. supra. — *Genevae* a. 1572. 8. a *Stephano* edita atque adiuncta vitis Plut. — *Bas.* 1563. fol. opera *Magii*; a. 1564. fol. 1573. fol. et 1580. fol. *Lut. Paris.* 1620. 8. — *Dion. Lamb.*, *Paris.* a. 1569. 4. nova recensio, repet. 1579. et auct. *Francof.* 1608. f., cuius altera pars a. 1609. prodiit. — (*Genevae?*) a. 1597. 12. cum epitome Plut. vit. — *Savaroniana, Paris.* 1602. 12. e MSS. — *Ernstiana, Hafn.* 1629. 12. et *Amstel.* 1637. 12. — Non contemnenda est ed. cum notis *Raveni*, *Ien.* a. 1635. 8. — *Argentor.* e recens. *Boecleri* a. 1640. 8. saepissime repetita, ut a. 1644. 1648. *Trai. ad Rh.* a. 1665. et *Lips.* a. 1669., quae est optima. — *Lugd. B.* ex officina *Mairei* a. 1642. 24. — *Amstel.* cum *Gebhardi* spicilegio notarum 1644. 12. repetita a. 1662. 12. — *Locceniana*, *Holmiae* 1638. 12., 1654. 8. et saepius. — *Lips.* a. 1657. 8. cum *Bosii* commentariis, emendat. *Lips.* et *Jen.* a. 1675. 8. (1 rthl.), a *Fischero* repetita *Lips.* a. 1759. 8. (12 gr), auctior a. 1768. (12 gr.) hanc egregie emendavit atque auxit *Harles* a. 1806. 8. (2 rthl.) — *Cellariana*, Lips. 1689. 12., 1694. 1699. 1737. et cum scholiis *Schoettgenii* a. 1711., 12.; *Lips.* et *Regiom.* a. 1758. 8., cum *Cellarii* annotationibus a *Stübelio* sup-

---

30) Cf. Isocrat. orat. de Permut. — primum latine exhibita ab anonymo interprete. Mediol. 1813. p. 58. et 59.

pletis, ib. 1771. 12. (7 gr.) — *Lugd. B.* a. 1658. 8. cum notis var. cura *Keuchenii*, quae crebro est recusa, ut a. 1667. 8. (1 rthl. 16 gr.) 1675. 1728., *Amstel.* a. 1687. 12. 1707. 8., *Hafn.* a. 1776. 8. — *Lips.* a. 1774. 8. (12 gr.) e recens. *Bosii* cum annot. *Cellarii* cura *Krigelii; Amstel.* a. 1704. 12. cum indice locupl. — *Büchneriana* e *Boecleriana* expressa, *Hamburg.* a. 1674. saepius repetita. — Editio in usum *Delphin.* a *Curtino* curata *Paris.* 1675. 4. (3 rthl.) repetita *Paris.* apud *Barbou* a. 1726. 4. (2 rthl.), *Lond.* a. 1720. (2 thlr.), 1768. 8., *Bassani* 1786. 4. (4 fl. 30 Xr.) et postremo 1814. 8. — Cum not. sel. *Hoogstratani Amstel.* 1691. 12., auct. 1706. 12., 1739. 8., *Trai. ad Rhen.* 1777. 8. — E recens. Steph. And. *Philippei Paris.* ap. *Barbou* a. 1754. 12. — *Oxon.* e MSS. a. 1675. 12., repet. 1687. 12., 1697. 8. (rarissima), 1708. et 1709. 8. — *Amstel.* ap. *Wetsten.* a. 1707. 8. — *Traiecti* a. 1705. 12. ed. *Essenii.* — *Francof.* et *Lips.* a. 1721. 8. cum comment. *Buchneri*, curata a *Stubelio.* (16 gr.) — E recens. *M. Maetarii, Lond.* a. 1715. 12. rep. 1748. 8. — *Patav.:* a. 1720. 8. et 1721. (12 gr.) bona ed. et saepe repetita, bis a. 1733. — *Lugd. B.* a. 1734. 8. (2 rthl. 12 gr.) ed. locupletissima, curata a *Stavereno;* auctior ib. a. 1778. (1774.) 8. (3 rthl. 8 gr.); sed optima et locupletissima est ea, quam curavit *Bardili. Stutg.* a. 1820. 8. II. T. (4 rthl. 12 gr.). — Ed. minor, *Lugd. B.* 1755. 12., *Stavereni* annotationes ed. II. repetiit *Harles. Erlang.* 1774. 8., 1800. et 1820. 8. (1 rthl. 8 gr.). — *Lond.* 1744. 16. — *Lut. Paris.* a. 1745. 12., nitida ed. — *Amstel.* ap. *Wetsten.* a. 1745. 16. — *Glasg.* e recens. *Oxon.* 1749. 12., saepe repetita. — *Mediol.* a. 1807. fol. (15 fl. 24 Xr.) curata ab *Aloys. Mussio.* — *Paris.* a. 1820. 8., quam curarunt *G. B. T. Descuret* et *I. V. le Clerc.* — *Isen.* et *Lips.* a. 1747. 8. cura *Heusingeri*, qui cum *Staver.* egregie de Corn. Nepote est meritus, repet. a. 1755. et 1756. 8. — *Bernae* cura *Ith.* a. 1779. 8. (1 rthl. 8 gr.). — *Bipp.* a. 1782. 8. rep. 1788. et 1796. (12 gr.). — *Paris.* 1767. 12. — *Berolini* cura *Milleri* a. 1746. 8., 1756. et 1775. cum convers. Gall., nitida ed. (18 gr.) — *Hafn.* cum notis var. a. 1788. 8. (1 rthl. 4 gr.) — *Francof.* et *Mogunt.* a. 1785. 8. cur. *Haus.* (12 gr.) — *Ulm.* cur. *Wurster.* a. 1791. 8. (14 gr.) et 1817. (20 gr.). — *Lemgo. Meinecke*, cum annot. germ. et ind. a. 1792., 1823., 1826. 8. (16 gr.). — *Paris.* a. 1796. 12. 2 Vol. (1 rthl. 8 gr.), ed. nitida. — *Paris.* ap. *Didot.* 1799. 12. — *Parmae* cura *Bodoni* a. 1799. 4. (46 fr.). — *Tübing.* cur. *Hutten.* a. 1798. 8. (4 gr.). — *Lips.* c. *Tzschuckei*, utilis ed. a. 1791. 12. (16 gr.) et *Goetting.* 1804. 8. (1 rthl. 4 gr.) — *Liegnitii* ed. *Wetzel*, bona ed. a. 1801. 8. et *Lips.* 1822. 8. (1 rthl. 6 gr.). — *Lips.* c. *Paufler.* a. 1804. 8., emend. et auct. 1800. 8. (2 rthl. 12 gr.) bona et copios. ann. instructa. — *Hannov.* c. *Ricklefs.* cum bonis ann. germ. a. 1802. et 1825. 8. (16 gr.). — *Wien.* ap. *Pichler.* a. 1805. 8. (14 gr.). — *Zürich.* ed. *Bremi.* egregiis ann. germ. ornata a. 1796. 8., 1812. et 1819. 8. (1 rthl.). — *Vratislav.* cur. *Heinrich.* 1801. 8. — *Copenh.* c. *Rathje.* 1800. 12. (10 gr.). — *Berol.* ed. *Schmieder.* cum an. germ.

a. 1801. 8., emend. atque aucta per filium *Schm*. 1815. 8. (16 gr.) — *Francof. ad M.* a. 1801. 8. (8 gr.) — *Brunsv.* a. 1802. 8. (4 gr.) — *Cöthen.* a. 1808. 8. (12 gr.) — *Manheim.* a. 1778., 1808. 8. et 1824. (6 gr.) — *Copenh.* a. 1810. 8. (6 gr.) — *Hafn.* cur. *Thorlacii*, cum var. lect. a. 1811. 8. (10 gr.) — *Prag.* e recens. *Titzei* a. 1813. 8. (1 rthl. 8 gr.), in rebus crit. utiliss. ed. — *Darmstad.* 1812. 8. (8 gr.) — *Breslau. Friedrich.*, c. ann. germ. a. 1817. 8. et 1824. 8. (12 gr.) — *Lips.* c. *Lüttemann.* a. 1816. 8. (20 gr.) — *Bassan.* a. 1817. 12. (45 Xr.) — *Marburg.* a. 1819. 8. (6 gr.) — *Francof.* c. *Haenle.* 1819. 8. (15 gr.) — *Prag.* c. *Seibt.* 1820. 8. (22 gr.), cum phras. germ. — *Viennae et Cremisae* a. 1820. 8. cum phras. germ. et ann. historicis. — *Vindob.* a. 1820. 8. (14 gr.) — *Halae* c. *Günther.*, utilis ed. a. 1820. 8. (1 rthl.) — *Patav.* a. 1820. 12. (30 Xr.) — *Erfurt.* c. *Bellermann.* a. 1820. 8. (4 gr.). — *Wirceb.* 1821. 8. (4 gr.) — *Francof. Brand.* a. 1822. 8. (12 gr.), cum phras. germ. et ann. hist. — *Stutg.* a. 1823. 8. (4 gr.) — *Hannov.* c. *Billerbeck.* a. 1824. 8. (4 gr.) — *Tübing.* c. *Bardili.* a. 1824. 8. (8 gr.) — *Heilbron.* a. 1824. 8. (4 gr.) — *Monaster.* a. 1824. 8. (4 gr.) — *Halae.* a. 1825. 8. (2 gr.) — *Lips.* ap. *Tauchn.* a. 1821. 12. et cura *Weissi* a. 1825. 12. (4 gr.)

De aliis, quae in Corn. Nepotem sunt scripta, cf. Bardili. ad Praef. editioni Staver. praemissam p. XLI. et XLV. atque adde: Wegener. *Elegant. stili Corn.* Cüstrin. a. 1705. 8. (6 gr.); Heinzei dissert. phil. *C. Nep. e Thucyd. emend.* in Annal. Ac. Ien. a. 1821. p. 432.; Mülleri *Paucula annotata ad ed. C. Nep. Bremian.* Witteb. a. 1822. 8. (4 gr.)

Parvum est opus Cornelianum, at non parvam interpretis atque editoris desiderat operam, quae, si Viris DD. non infeliciter visa fuerit vitis Cornel. a nobis impensa, valde laetabimur, dulcissimique nostris studiis contingent fructus. Scripsi Cizae d. IX. Septemb. MDCCCXXVI.

PRAEFATIO.

ARGUMENTUM.

Auctor scripturae genus, quo usus est, et rerum, quas persecutus est, levitatem excusat morum Graecorum et Romanorum diversitate.

Non dubito, fore plerosque, Attice, qui hoc genus scriptu- 1
rae leve et non satis dignum summorum virorum personis
iudicent, quum relatum legent, quis musicam docuerit Epa-
minondam; aut in eius virtutibus commemorari, saltasse
eum commode scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, 2
qui, expertes litterarum Graecarum, nihil rectum, nisi quod
ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerint, non 3
eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maio-
rum institutis iudicari, non admirabuntur, nos in Graiorum
virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim Ci- 4
moni fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem ger-
manam habere in matrimonio: quippe quum cives eius eo-
dem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas
habetur. Laudi in Graecia ducitur adolescentulis, quam plu-
rimos habere amatores. Nulla Lacedaemoni tam est nobilis
vidua, quae non ad scenam eat mercede conducta. Magnis 5
in laudibus tota fere fuit Graecia, victorem Olympiae citari;
in scenam vero prodire et populo esse spectaculo, nemini in
eisdem gentibus fuit turpitudini. Quae omnia apud nos par-
tim infamia, partim humilia atque ab honestate remota po-
nuntur. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, 6
quae apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum
pudet uxorem ducere in convivium? aut cuius non materfa-

milias primum locum tenet aedium atque in celebritate ver-
7 satur? Quod multo fit aliter in Graecia. Nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum; neque sedet, nisi in interiore parte aedium, quae γυναικωνῖτις appellatur, quo
8 nemo accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Sed hic plura persequi, tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quae exorsus sum. Quare ad propositum veniemus et in hoc exponemus libro de vita excellentium Imperatorum.

I. MILTIADES.

ARGUMENTUM.

C. I. Dux colonorum in Chersonesum mittitur. Irridetur a Lemniis. II. Chersonesum potitur. Lemnum capit et Cycladas. III. Pontis in Histro custos a Dario, qui Scythas bello petebat, constituitur. Dat consilium libertatis recuperandae. Ab Histiaeo impeditur. IV. Suis est auctor, ut ingentibus copiis, a Dario ad puniendos Athenienses missis, obviam eant. V. Ante sociorum adventum vincit Darium. VI. Praemium victoriae. VII. Omittit oppugnationem Pari. Damnatur et in vinculis moritur. VIII. Vera eius damnationis causa.

Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, quum et antiqui- I
tate generis, et gloria maiorum, et sua modestia unus omni-
um maxime floreret, eaque esset aetate, ut iam non solum
de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, 515
talem futurum, qualem cognitum iudicarunt: accidit, ut a. C. n.
Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cuius ge- 2
neris quum magnus numerus esset et multi eius demigratio-
nis peterent societatem: ex his delecti Delphos deliberatum
missi sunt, qui consulerent Apollinem, quo potissimum du-
ce uterentur. Nam[que] tum Thraces eas regiones tenebant,
cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus no- 3
minatim Pythia praecepit, ut Miltiadem sibi imperatorem
sumerent: id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc ora- 4
culi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersone-
sum profectus quum accessisset Lemnum et incolas eius in-
sulae sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque
Lemnii sua sponte facerent, postulasset: illi irridentes re- 5
sponderunt; tum id se facturos, quum ille, domo navibus

proficiscens vento aquilone, venisset Lemnum. Hic enim
ventus, ab septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis
6 proficiscentibus. Miltiades, morandi tempus non habens,
cursum direxit, quo tendebat, pervenitque Chersonesum.

II Ibi brevi tempore barbarorum copiis disiectis, tota re-
gione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea commu-
nivit, multitudinem, quam secum duxerat, in agris colloca-
2 vit, crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minus in
ea re prudentia, quam felicitate, adiutus est. Nam quum
virtute militum hostium devicisset exercitus, summa aequi-
3 tate res constituit atque ipse ibidem manere decrevit. Erat
enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine; ne-
que id magis imperio, quam iustitia, consecutus. Neque eo
secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia prae-
stabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate
perpetuo imperium obtineret, qui miserant, quam illorum,
4 cum quibus erat profectus. Chersoneso tali modo constituta,
Lemnum revertitur et ex pacto postulat, ut sibi urbem tra-
dant. Illi enim dixerant, quum, vento borea domo profe-
ctus, eo pervenisset, sese dedituros; se autem domum Cher-
5 sonesi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi
praeter opinionem res ceciderat, tamen, non dicto, sed se-
cunda fortuna adversariorum capti, resistere ausi non sunt
atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas,
quae Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit pote-
statem.

III Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Eu-
514 ropam exercitu traiecto, Scythis bellum inferre decrevit.
a. C. n. Pontem fecit in Histro flumine, qua copias traduceret. Eius
pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos
secum ex Ionia et Aeolide duxerat; quibus singulis ipsarum
2 urbium perpetua dederat imperia. Sic enim facillime puta-
vit se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub
sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tra-
didisset, quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinquere-
tur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia cre-
3 deretur. Hic quum crebri afferrent nuntii, male rem gere-

re Darium premique ab Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum trans- 4
portaverat, interisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuros dominatione et periculo. Id et facile effici posse; ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia paucis diebus interiturum. Ad hoc consi- 5
lium quum plerique accederent, Histiaeus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens: non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire et multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio: quo exstincto ipsos potestate expulsos civibus suis poenas daturos. Itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. Huius quum sententiam plu- 6
rimi essent secuti, Miltiades, non dubitans, tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demigravit. Cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quum amicior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi.

Darius autem, quum ex Europa in Asiam redisset, hor- IV
tantibus amicis, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim praefecit et Artaphernem; hisque ducenta peditum, decem milia equitum dedit: causam interserens, se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnassent suaque praesidia interfecissent. Illi praefecti regii, classe ad 2
Euboeam appulsa, celeriter Eretriam ceperunt omnesque eius gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter milia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque ma- 3
gno permoti auxilium nusquam, nisi a Lacedaemoniis, petiverunt Phidippidemque cursorem eius generis, qui ἡμεροδρόμοι vocantur, Lacedaemonem miserant, ut nuntiaret, quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creant decem 4
praetores, qui exercitui praeessent, in eis Miltiadem. Inter

quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defenderent,
5 an obviam irent hostibus acieque decernerent. Unus Miltia-
des maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fie-
rent. Id si factum esset, et civibus animum accessurum,
quum viderent, de eorum virtute non desperari, et hostes
eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adver-
sus se tam exiguis copiis dimicare.

V Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit
praeter Plataeenses. Ea mile misit militum. Itaque horum
adventu decem milia armatorum completa sunt: quae ma-
2 nus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est,
ut plus, quam collegae, Miltiades valuerit. Eius auctoritate
impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque ido-
3 neo castra fecerunt. Deinde postero die sub montis radici-
bus, acie e regione instructa, nova arte, vi summa proelium
commiserunt. Namque arbores multis locis erant stratae,
hoc consilio, ut et montium tegerentur altitudine, et arbo-
rum tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine
4 clauderentur. Datis, etsi non aequum locum videbat suis,
tamen, fretus numero copiarum suarum, confligere cupie-
bat: eoque magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio
venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem pedi-
tum centum, equitum decem milia produxit proeliumque
5 commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses,
d. 29. ut decemplicem numerum hostium profligarint; adeoque per-
Sptbr. terruerunt, ut Persae non castra, sed naves petierint. Qua
490 pugna nihil adhuc est nobilius; nulla enim umquam tam
a. C. n. exigua manus tantas opes prostravit.

VI Cuius victoriae non alienum videtur quale praemium Mil-
tiadi sit tributum, docere, quo facilius intelligi possit, eam-
2 dem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi no-
stri honores quondam fuerunt rari et tenues, ob eamque
causam gloriosi; nunc autem effusi atque obsoleti: sic olim
3 apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi,
qui Athenas totamque Graeciam liberarat, talis honos tribu-
tus est in porticu, quae Ποικίλη vocatur, quum pugna de-
pingeretur Marathonia, ut in decem praetorum numero pri-

ma eius imago poneretur, isque hortaretur milites proelium-
que committeret. Idem ille populus, posteaquam maius im- 4
perium est nactus, et largitione magistratuum corruptus est,
trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII Post hoc proelium classem septuaginta navium Athenien-
ses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros ad-
iuverant, bello persequeretur. Quo imperio plerasque ad of-
ficium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum 2
insulam, opibus elatam, quum oratione reconciliare non pos-
set, copias [e navibus] eduxit, urbem operibus clausit, omni-
que commeatu privavit; deinde vineis ac testudinibus con-
stitutis, propius muros accessit. Quum iam in eo esset, ut 3
oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula
conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus
est. Cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est vi-
sa, utrisque venit in opinionem, signum a classiariis regiis
datum. Quo factum est, ut et Parii a deditione deterreren- 4
tur, et Miltiades, timens, ne classis regia adventaret, incen-
sis operibus, quae statuerat, cum totidem navibus, atque
erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suo-
rum rediret. Accusatus ergo proditionis, quod, quum Parum 5
expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus discessis-
set. Eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnan-
do oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non
posset, verba fecit frater eius Tisagoras. Causa cognita, ca- 6
pitis absolutus, pecunia multatus est, eaque lis quinquagin-
ta talentis aestimata est, quantus in classem sumtus factus
erat. Hanc pecuniam quod solvere in praesentia non pote- 498
rat, in vincula publica coniectus est ibique diem obiit su- a. C. n.
premum.

VIII Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit cau-
sa damnationis. Namque Athenienses propter Pisistrati ty-
rannidem, quae paucis annis ante fuerat, omnium suorum
civium potentiam extimescebant. Miltiades, multum in im- 2
periis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse
privatus, praesertim quum consuetudine ad imperii cupidi-
tatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos, quos ha- 3

bitarat, annos perpetuam obtinuerat dominationem tyrannusque fuerat appellatus, sed iustus. Non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinebat. Omnes autem et habentur et dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae libertate usa est.
4 Sed in Miltiade erat quum summa humanitas, tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret; magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Haec populus respiciens maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

II. THEMISTOCLES.

ARGUMENTUM.

C. I. Adolescens liberius vivit. Exheredatus reipubl. se dedit. II. Clarus Corcyraeo et Persico bello. Interpretatur oraculum de muris ligneis in bello Persico II ad servandos eorum cives. III. Secundum proelium ad Artemisium. IV. Dolo Xerxem vincit iuxta Salamina. V. Callido nuntio Xerxem decipit, quo Graeciam liberat. VI. Piraeei portum et muros Athenarum exstruit. Lacedaemonii repugnant. VII. Lacedaemonios arte deludit eosque reprehendit. VIII. Ostracismo in exilium eiectus, varia fuga agitatur. IX. Ad Artaxerxem literas dat salutis causa. X. Multis muneribus ab eo ornatur. Magnesiae moritur.

1 Themistocles, Neocli filius, Atheniensis. Huius vitia ineuntis adolescentiae magnis sunt emendata virtutibus, adeo
2 ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater eius Neocles generosus fuit. Is uxorem Acharnanam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui quum minus esset probatus parentibus, quod et liberius vivebat, et rem familiarem negligebat, a patre ex-

heredatus est. Quae contumelia non fregit eum, sed erexit. 3
Nam quum iudicasset, sine summa industria non posse eam extingui, totum se dedidit reipublicae, diligentius amicis famaeque serviens. Multum in iudiciis privatis versabatur; saepe in concionem populi prodibat; nulla res maior sine eo gerebatur celeriterque, quae opus erant, reperiebat. Neque 4
minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat, quod et de instantibus (ut ait Thucydides) verissime iudicabat, et de futuris callidissime coniiciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

Primus autem gradus fuit capessendae reipublicae bello II
Corcyraeo: ad quod gerendum praetor a populo factus non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem. Nam quum pecunia publica, quae ex me- 2
tallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum navium aedificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyraeos fre- 3
git, deinde maritimos praedones consectando mare tutum reddidit. In quo tum divitiis ornavit, tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantae saluti fuerit uni- 4
versae Graeciae, bello cognitum est Persico, quum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae cum tan- 481
tis copiis, quantas neque antea, neque postea habuit quis- a. C. n.
quam. Huius enim classis mile et ducentarum navium lon- 5
garum fuit, quam duo milia onerariarum sequebantur; terrestres autem exercitus septingentorum milium peditum, equitum quadringentorum milium fuerunt. Cuius de adventu 6
quum fama in Graeciam esset perlata, et maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam: miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se munirent. Id 7
responsum quo valeret, quum intelligeret nemo, Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: eum enim a deo significari murum ligneum. Tali consilio probato addunt ad superiores totidem naves tri- 8
remes suaque omnia, quae moveri poterant, partim Salamina, partim Troezena asportant; arcem sacerdotibus paucis-

que maioribus natu ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

III Huius consilium plerisque civitatibus displicebat et in
d. 6. Iul. terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum
480 Leonida, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas occupa-
a. C. n. rent longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim
2 hostium non sustinuerunt eoque loco omnes interierunt. At classis communis Graeciae trecentarum navium, in qua ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Euboeam continentemque terram, cum classiariis regis conflixit. Angustias enim Themistocles quaerebat, ne multitu-
3 dine circumiretur. Hic etsi pari proelio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere: quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Euboeam superasset, ancipiti
4 premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, et exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

IV At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit astu idque, nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos
2 in arce invenerat, incendio delevit. Cuius fama perterriti
d. 20. classiarii quum manere non auderent et plurimi hortarentur,
Iul. ut domos suas quisque discederent moenibusque se defende-
480. rent: Themistocles unus restitit, et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros, idque Eurybiadi, regi Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii praeerat,
3 fore affirmabat. Quem quum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis: adversarios eius in fuga
4 esse: qui si discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur; quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum
5 omnes cogerentur. Hac re audita barbarus, nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra oppor-
d. 23. Sptbr. tunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut eius mul-
480 titudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis
a. C. n. consilio Themistoclis, quam armis Graeciae.

Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reli- V
quias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes.
Iterum ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles ve-
rens, ne bellare perseveraret, certiorem eum fecit, id agi,
ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur ac
reditu in Asiam excluderetur; idque ei persuasit. Itaque qua 2
sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in
Asiam reversus est seque a Themistocle non superatum, sed
conservatum iudicavit. Sic unius viri prudentia Graecia li- 3
berata est Europaeque succubuit Asia. Haec altera victoria,
quae cum Marathonio possit comparari tropaeo. Nam pari
modo apud Salamina parvo numero navium maxima post
hominum memoriam classis est devicta.

Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace. VI
Quum enim Phalerico portu, neque magno neque bono, 478
Athenienses uterentur: huius consilio triplex Piraeei portus a.C. n.
constitutus est isque moenibus circumdatus, ut ipsam urbem
dignitate aequipararet, utilitate superaret. Idem muros Athe- 2
niensium restituit praecipuo periculo suo. Namque Lacedae-
monii, causam idoneam nacti propter barbarorum excursio-
nes, qua negarent, oportere extra Peloponnesum ullam ur-
bem habere, ne essent loca munita, quae hostes possiderent,
Athenienses aedificantes prohibere sunt conati. Hoc longe 3
alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim dua-
bus victoriis, Marathonia et Salaminia, tantam gloriam apud
omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedaemo-
nii, de principatu sibi cum his certamen fore. Quare eos 4
quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audie-
runt, muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri
vetarent. His praesentibus desierunt ac se de ea re legatos
ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themi- 5
stocles et solus primo profectus est; reliqui legati ut tum
exirent, quum satis altitudo muri exstructa videretur, prae-
cepit; interim omnes, servi atque liberi, opus facerent, ne-
que ulli loco parcerent, sive sacer, sive profanus, sive pri-
vatus esset, sive publicus, et undique, quod idoneum ad mu-

niendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

VII Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit, et dedit operam, ut quam longissime tempus duceret, causam interponens, se collegas exspectare, quum Lacedaemonii quererentur, opus nihilominus fieri,
2 eumque in ea re conari fallere. Interim reliqui legati sunt consecuti. A quibus quum audisset, non multum superesse munitionis, ad ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum imperium erat, atque apud eos contendit, falsa his esse delata; quare aequum esse, illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explora-
3 rent; interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci, eisque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent,
4 quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud eos liberrime professus est: Athenienses suo consilio, quod communi iure gentium facere possent, deos publicos, suosque patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris sepsisse; neque in eo, quod inutile
5 esset Graeciae, fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud quam iam bis classes re-
6 gias fecisse naufragium. Lacedaemonios autem male et iniuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universae Graeciae utile esset. Quare, si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos numquam in patriam recepturi.

VIII Tamen non effugit civium suorum invidiam. Namque ob eumdem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testarum
2 suffragiis e civitate eiectus, Argos habitatum concessit. Hic quum propter multas eius virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad
3 Graeciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens prodi-
475 a. C. n. tionis est damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se

Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi quum eius principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedaemonii et Athenienses indicerent: ad Admetum, Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. 4 Huc quum venisset, et in praesentia rex abesset, quo maiore religione se receptum tueretur, filiam eius parvulam arripuit, et cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia, coniecit. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet, quam praestitit. Nam 5 quum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit, monuitque, ut consuleret sibi; difficile enim esse, in tam propinquo loco tute eum versari. Itaque Pydnam eum deduci iussit, et, quod satis esset praesidii, dedit. Hic in navem omnibus ignotus nautis adscen- 6 dit. Quae quum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus: sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus domino navis, qui sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille, clarissimi viri captus misericordia, diem no- 7 ctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris, neque quemquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

Scio, plerosque ita scripsisse, Themistoclem, Xerxe re- IX gnante, in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, quod aetate proximus, qui illorum temporum historiam reliquerunt, et eiusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in* 2 *domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit, adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura* 3 *bona [rursus] feci, postquam in tuto ipse et ille in periculo esse coepit. Nam quum in Asiam reverti vellet, proelio apud Salamina facto, litteris eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur: quo nuntio ille periculo est liberatus. Nunc autem confu-* 4 *gi ad te, exagitatus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam:*

quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus, quas tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto ad te venire patiaris.

X Huius rex animi magnitudinem admirans cupiensque talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus litteris sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fe-
2 cisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic quum multa regi esset pollicitus gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello oppressurum; magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit domicilium-
3 que Magnesiae sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his quidem verbis, quae ei panem praeberet (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant); Lampsacum autem, unde vinum sumeret; Myuntem, ex qua opsonium haberet. Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum prope oppidum, in quo est se-
4 pultus; statuae in foro Magnesiae. De cuius morte multimodis apud plerosque scriptum est: sed nos eumdem potis-
471 simum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Ma-
(al.465) gnesiae morbo mortuum, neque negat, fuisse famam, ve-
a. C. n. nenum sua sponte sumsisse, quum se, quae regi de Graecia
5 opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret. Idem ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.

III. ARISTIDES.

ARGUMENTUM.

C. I. Aemulus Themistoclis; mulctatur exsilio. II. Ante tempus revocatur; praetor contra Mardonium; imperium Atheniensibus conciliat. III. Aerario praeest; pauper moritur.

ARISTIDES, Lysimachi filius, Atheniensis, aequalis fere fuit I
Themistocli. Itaque cum eo de principatu contendit: nam-
que obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est, quan- 2
to antestaret eloquentia innocentiae. Quamquam enim adeo
excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum me- 486
moriam, quod quidem nos audierimus, cognomine Iustus sit (al.482)
appellatus: tamen, a Themistocle collabefactus, testula illa a.C.n.
exsilio decem annorum multatus est. Qui quidem quum in- 3
telligeret, reprimi concitatam multitudinem non posse, ce-
densque animadvertisset quemdam scribentem, ut patria pel-
leretur, quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid
Aristides commisisset, cur tanta poena dignus duceretur?
Cui ille respondit, se ignorare Aristidem; sed sibi non pla- 4
cere, quod tam cupide elaborasset, ut praeter ceteros Iu-
stus appellaretur. Hic decem annorum legitimam poenam 5
non pertulit. Nam postquam Xerxes in Graeciam descendit,
sexto fere anno, quam erat expulsus, populiscito in patriam
restitutus est.

Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quae fa- II
cta est prius, quam poena liberaretur. Idem praetor fuit
Atheniensium apud Plataeas in proelio, quo Mardonius fu-
sus barbarorumque exercitus interfectus est. Neque aliud 2
est ullum huius in re militari illustre factum, quam huius
imperii memoria; iustitiae vero, et aequitatis, et innocen-

tiae multa: in primis, quod eius aequitate factum est, quum in communi classe esset Graeciae simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab
3 Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lacedaemonii. Tum autem et intemperantia Pausaniae, et iustitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent et adversus barbaros hos duces deligerent sibi.

III Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur, ad classes aedificandas exercitusque comparandos quantum pecuniae quaeque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret, eiusque arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune aerarium esse voluerunt. Quae omnis pecunia poste-
2 ro tempore Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quam quod, quum tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut, qui effer-
3 retur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae eius publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocaren-
471 tur. Decessit autem fere post annum quartum, quam The-
a. C. n. mistocles Athenis erat expulsus.

IV. PAUSANIAS.

ARGUMENTUM.

C. I. Pugna ad Plataeas. II. Byzantium expugnat, Xerxi favet, Graeciae futurus proditor. III. Peregrinis moribus ipse se prodit, scytalaque domum revocatus Helotas sollicitat. IV. Literarum commercium cum hoste; perturbatus se ipse indicat. V. In Minervae templum confugit, ibi obstruitur et mox interit.

I PAUSANIAS, Lacedaemonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitae fuit. Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis

est obrutus. Huius illustrissimum est proelium apud Pla- 2
taeas. Namque illo duce Mardonius, satrapes regius, natio- 479
ne Medus, regis gener, in primis omnium Persarum et ma- d. 25.
nu fortis et consilii plenus, cum ducentis milibus peditum, Sptbr.
quos viritim legerat, et viginti [milibus] equitum, haud ita a. C. n.
magna manu Graeciae fugatus est eoque ipse dux cecidit
proelio. Qua victoria elatus plurima miscere coepit et ma- 3
iora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod
ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate
scripto, in quo erat haec sententia: suo ductu barbaros apud
Plataeas esse deletos eiusque victoriae ergo Apollini donum
dedisse. Hos versus Lacedaemonii exsculpserunt, neque aliud 4
scripserunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxi-
lio Persae erant victi.

Post id proelium eundem Pausaniam cum classe com- II
muni Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regio- 477 a. C. n.
nibus barbarorum praesidia depelleret. Pari felicitate in ea 2
re usus elatius se gerere coepit, maioresque appetere res.
Nam quum, Byzantio expugnato, cepisset complures Persa-
rum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos
clam Xerxi remisit, simulans, ex vinculis publicis effugisse;
et cum his Gongylum Eretriensem, qui litteras regi redde-
ret, in quibus haec fuisse scripta Thucydides memoriae pro-
didit: *Pausanias, dux Spartae, quos Byzantii ceperat, post-* 3
*quam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit seque tecum
affinitate coniungi cupit: quare, si tibi videtur, des ei filiam
tuam nuptum. Id si feceris, et Spartam et ceteram Graeciam* 4
*sub tuam potestatem, se adiuvante, te redacturum pollicetur.
His de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum
mittas face, cum quo colloquatur.* Rex, tot hominum salute, 5
tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum
epistola Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collau-
dat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quae pol-
licetur. Si fecerit, nullius rei a se repulsam laturum. Hu- 6
ius Pausanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam
factus, in suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. In quo fa-
cto domum revocatus, accusatus capitis, absolvitur; multa-

tur tamen pecunia: quam ob causam ad classem remissus non est.

III At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit et ibi non callida, sed dementi ratione cogitata patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque
2 mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica; satellites Medi et Aegyptii sequebantur; epulabatur more Persarum
3 luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent; aditum petentibus conveniendi non dabat; superbe respondebat, [et] crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat. Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia quum
4 patriae, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedaemonii rescierunt, legatos ad eum cum scytala miserunt, in qua more illorum erat scriptum: nisi domum reverteretur, se ca-
5 pitis eum damnaturos. Hoc nuntio commotus, sperans, se etiam tum pecunia et potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica coniectus est. Licet enim legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedivit; neque eo magis carebat suspicione. Nam opinio manebat, eum cum rege ha-
6 bere societatem. Est genus quoddam hominum, quod Ilotae vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare
7 spe libertatis existimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant, de tali tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari, et exspectandum, dum se ipsa res aperiret.

IV Interim Argilius quidam, adolescentulus, quem puerum Pausanias amore venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali causa eodem missi erant, vincula epistolae laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse
2 pereundum. Erant in eadem epistola, quae ad ea pertinebant, quae inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille
3 litteras ephoris tradidit. Non est praetereunda gravitas Lacedaemoniorum hoc loco. Nam ne huius quidem indicio im-

pulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent; neque prius vim
adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic 4
indici, quid fieri vellent, praeceperunt. Fanum Neptuni est
Taenari, quod violari nefas putant Graeci. Eo ille index
confugit; in ara consedit. Hanc iuxta locum fecerunt sub
terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Ar-
gilio. Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut 5
audivit, Argilium confugisse in aram, perturbatus venit eo.
Quem quum supplicem Dei videret in ara sedentem, quaerit,
causae quid sit tam repentino consilio. Huic ille, quid ex
litteris comperisset, aperit. Modo magis Pausanias pertur- 6
batus orare coepit, ne enuntiaret, nec se, meritum de illo
optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset tantisque
implicatum rebus sublevasset, magno ei praemio futurum.

His rebus ephori cognitis satius putaverunt, in urbe eum V
comprehendi. Quo quum essent profecti et Pausanias, pla-
cato Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur: in
itinere, quum iam in eo esset, ut comprehenderetur, ex vul-
tu cuiusdam ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias
sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui 2
sequebantur, in aedem Minervae, quae *χαλκίοικος* vocatur,
confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori valvas eius ae-
dis obstruxerunt tectumque sunt demoliti, quo facilius sub
divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse 3
eamque iam magno natu, postquam de scelere filii comperit,
in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum aedis
attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte 4
maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, 469 a. C. n.
confestim animam efflavit. Cuius mortui corpus quum eo- 5
dem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad sup-
plicium essent dati: displicuit pluribus et procul ab eo loco
infoderunt, quo erat mortuus. Inde posterius [dei] Delphici
responso erutus atque eodem loco sepultus, ubi vitam po-
suerat.

V. CIMON.

ARGUMENTUM.

C. I. Heres paternorum vinculorum ab uxore liberatur. II. Eius virtutes et res gestae: Persas eodem die navali et terrestri proelio vincit. III. Ostracismo eiicitur. Revocatus pacem cum Lacedaemoniis conciliat. Citii moritur. IV. Laudatur eius liberalitas.

I Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio
489 usus est adolescentiae. Nam quum pater eius litem aestima-
a. C. n. tam populo solvere non potuisset ob eamque causam in vinculis publicis decessisset: Cimon eadem custodia tenebatur; neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam,
2 qua pater multatus erat, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine Elpinicen, non magis amore, quam more ductus. Nam Atheniensibus licet
3 eodem patre natas uxores ducere. Huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecu-
4 niam soluturum. Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit, se passuram, Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere posset, seque Calliae nupturam, si ea, quae polliceretur, praestitisset.

II Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam tum iuris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat versatus. Itaque hic et populum urbanum in sua tenuit pote-
2 state, et apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Pri-

**mum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thra-
cum fugavit, oppidum Amphipolim constituit, eoque decem
milia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud
Mycalen Cypriorum et Phoenicum ducentarum navium clas-
sem devictam cepit; eodemque die pari fortuna in terra usus** 3
est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe copias 469
suas eduxit, barbarorum [que] uno concursu maximam vim a. C. n.
prostravit. Qua victoria magna praeda potitus quum domum 4
**reverteretur, quod iam nonnullae insulae propter acerbita-
tem imperii defecerant, bene animatas confirmavit, aliena-
tas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore** 5
**Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserant, vacue-
fecit, sessores veteres urbe insulaque eiecit, agros civibus
divisit. Thasios opulentia fretos suo adventu fregit. His ex** 467
manubiis Athenarum arx, qua ad meridiem vergit, est ornata. a. C. n.

Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, in- III
cidit in eamdem invidiam, quam pater suus ceterique Athe- 461
niensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi ὀ- a. C. n.
στρακισμὸν vocant, decem annorum exsilio multatus est. Cu- 2
ius facti celerius Athenienses, quam ipsum, poenituit. Nam
quum ille animo forti invidiae ingratorum civium cessisset,
bellumque Lacedaemonii Atheniensibus indixissent: confe-
stim notae eius virtutis desiderium consecutum est. Itaque 3
post annum quintum, quam expulsus erat, in patriam revo-
catus est. Ille, quod hospitio Lacedaemoniorum utebatur,
satius existimans, contendere Lacedaemonem, sua sponte est
profectus, pacemque inter duas potentissimas civitates con-
ciliavit. Post, neque ita multo, Cyprum cum ducentis navi- 4
bus imperator missus, quum eius maiorem partem insulae 450 a. C. n.
devicisset, in morbum implicitus, in oppido Citio est mortuus. 449 a C n.

Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace diu IV
**desideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, quum complu-
ribus locis praedia hortosque haberet, ut numquam in eis
custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impe-
diretur, quo minus eius rebus, quibus quisque vellet, frue-
retur. Semper eum pedisequi cum nummis sunt secuti, ut,** 2

si quis opis eius indigeret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare. Saepe, quum aliquem offensum fortuna videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit.
3 Quotidie sic coena ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem praetermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit; multos locupletavit; complures pauperes mortuos, qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumtu extulit.
4 Sic se gerendo minime est mirandum, si et vita eius fuit secura, et mors acerba.

VI. LYSANDER.

ARGUMENTUM.

C. I. Athenarum victor; decemviros Graeciae civitatibus imponit. II. Crudelis in Thasios. III. Reges tollere et oraculum corrumpere conatur; accusatus absolvitur: occiditur a Thebanis. IV. Lysander Pharnabazi fraude se ipse accusat.

1 Lysander, Lacedaemonius, magnam reliquit sui famam, magis felicitate, quam virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios sexto et vicesimo anno bellum gerentes con-
2 fecisse apparet. Id, qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est adversariorum, qui, quod dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris, relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedaemoniis
3 dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut eius opera in maximum odium Graeciae Lacedaemonii pervenerint.
4 Nam quum hanc causam Lacedaemonii dictitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringe-
405 mense Decbr. a. U. c. rent, postquam apud Aegos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quam ut omnes civitates

in sua teneret potestate, quum id se Lacedaemoniorum cau-
sa facere simularet. Namque undique, qui Atheniensium re- 5
bus studuissent, eiectis, decem delegerat in unaquaque civi-
tate, quibus summum imperium potestatemque omnium re-
rum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur,
nisi qui aut eius hospitio contineretur, aut se illius fore pro-
prium fide confirmarat.

Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, II
ipsius nutu omnia gerebantur. Cuius de crudelitate ac perfi-
dia satis est unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eo-
dem plura enumerando defatigemus lectores. Victor ex Asia 2
quum reverteretur Thasumque devertisset, quod ea civitas
praecipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si iidem
firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimi-
ci, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occul- 3
tasset voluntatem, futurum, ut Thasii dilaberentur, consu-
lerentque rebus suis. Itaque † † †

† † † decemviralem suam potestatem [sui] ab illo con- III
stitutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia, re-
ges Lacedaemoniorum tollere. Sed sentiebat, id se sine ope
deorum facere non posse, quod Lacedaemonii omnia ad ora-
cula referre consueverant. Primum Delphos corrumpere est 2
conatus. Quum id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc
quoque repulsus dixit, se vota suscepisse, quae Iovi Ham-
moni solveret: existimans, se Afros facilius corrupturum.
Hac spe quum profectus esset in Africam, multum eum an- 3
tistites Iovis fefellerunt. Nam non solum corrumpi non po-
tuerunt, sed etiam legatos Lacedaemona miserunt, qui Ly-
sandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere cona-
tus esset. Accusatus hoc crimine iudicumque absolutus sen- 4
tentiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus est a Thebanis 396 a.C.n.
apud Haliartum. Quam vere de eo foret iudicatum, oratio 5
indicio fuit, quae post mortem in domo eius reperta est, in
qua suadet Lacedaemoniis, ut, regia potestate dissoluta, ex
omnibus dux deligatur ad bellum gerendum; sed ita scri-
pta, ut deorum videretur congruere sententiae, quam ille se

habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon Halicarnasseus dicitur.

IV Atque hoc loco non est praetereundum factum Pharnabazi, satrapis regii. Nam quum Lysander praefectus classis in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractasset deque ea re accurate scriberet: magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram.
2 Huic ille liberaliter pollicetur; librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum fert laudibus. Quem quum legisset probassetque, dum signatur, alterum pari magnitudine, [tanta similitudine,] ut discerni non posset, signatum subiecit, in quo accuratissime eius avaritiam perfidiamque accusarat.
3 Hinc Lysander demum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quae voluerat, dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, quum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

VII. ALCIBIADES.

ARGUMENTUM.

C. I. Excellens in virtutibus et vitiis. II. Iuvenis educatio et mores. III. Dux contra Syracusanos. In suspicionem civium suorum incidit. IV. Domum revocatus aufugit. Lacedaemoniis inservit atque arma contra patriam capit. V. Lacedaemoniis suspectus transit ad Persas. Atheniensibus reconciliatur. VI. Insigni civium benevolentia recipitur. VII. In invidiam recidit. In Thracia prospere pugnat. VIII. Civibus Atticis bene consu-

lit. IX. In Asiam transit. X. In Phrygia interficitur. XI. Alcibiadis laus et vituperatio.

Alcibiades, Cliniae filius, Atheniensis. In hoc natura, quid 1
efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes,
qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in amplissima ci- 2
vitate, summo genere, omnium aetatis suae multo formosissimus, ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque imperator fuit summus et mari et terra; disertus, ut inprimis dicendo valeret, quod tanta erat commendatio oris atque
orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere; deinde, quum 3
tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus non minus in vita, quam victu; affabilis, blandus, temporibus callidissime inserviens. Idem, simul ac se remiserat, 4
neque causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur, in uno homine tantam esse dissimilitudinem, tamque diversam naturam.

Educatus est in domo Pericli (privignus enim eius fuisse II
dicitur), eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium Graeca lingua loquentium divitissimum, ut, si ipse fingere vellet, neque plura bona reminisci, neque maiora
posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. In- 2
eunte adolescentia amatus est a multis more Graecorum: in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Symposio. Namque eum induxit commemorantem, se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius a parente
debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minus mul- 3
tos amavit, in quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate iocoseque fecit: quae referremus, nisi maiora potioraque haberemus.

Bello Peloponnesio huius consilio atque auctoritate Athe- III
nienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est; duo praeterea collegae dati, Nicias et
Lamachus. Id quum appararetur, prius quam classis exiret, 2
accidit, ut una nocte omnes Hermae, qui in oppido erant

Athenis, deiicerentur, praeter unum, qui ante ianuam erat Andocidis. Itaque ille postea Mercurius Andocides vocitatus
3 est. Hoc quum appareret non sine magna multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est iniectus, ne qua repentina vis in civitate exsisteret, quae libertatem op-
4 primeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod et potentior et maior, quam privatus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam
5 opera forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescumque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem,
6 quod et obesse plurimum et prodesse poterat. Adspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur: quod nefas erat more Atheniensium; idque non ad religionem, sed ad coniurationem pertinere existimabatur.

IV Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, si quid de se agi vellent, potius de praesente quaestio habere-
2 tur, quam absens invidiae crimine accusaretur. Inimici vero eius quiescendum in praesenti, quia noceri non posse intelligebant, et illud tempus exspectandum decreverunt, quo
3 exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re quum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciae bene administrandae; non parere noluit, et in triremem, quae
4 ad eum deportandum erat missa, ascendit. Hac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles, utilissimum ratus, impendentem evitare tempestatem, clam se a custodibus subduxit, et inde primum Elidem, deinde Thebas
5 venit. Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, et, id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdo-

tes a populo coactos, ut se devoverent, eiusque devotionis,
quo testatior esset memoria, exemplum, in pila lapidea in-
cisum, esse positum in publico, Lacedaemonem demigravit.
Ibi, ut ipse praedicare consueverat, non adversus patriam, 6
sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent ci-
vitati. Nam quum intelligerent, se plurimum prodesse posse
reipublicae, ex ea eiecisse, plusque irae suae, quam utilitati
communi paruisse. Itaque huius consilio Lacedaemonii cum 7
Persarum rege amicitiam fecerunt; deinde Deceleam in At-
tica munierunt, praesidioque ibi perpetuo posito in obsidio-
ne Athenas tenuerunt. Eiusdem opera Ioniam a societate
averterunt Atheniensium. Quo facto multo superiores bello
esse coeperunt.

Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, V
quam timore ab eo alienati. Nam quum acerrimi viri prae-
stantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, perti-
muerunt, ne caritate patriae ductus aliquando ab ipsis de-
scisceret, et cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus eius
interficiendi quaerere instituerunt. Id Alcibiadi diutius ce- 2
lari non potuit: erat enim ea sagacitate, ut decipi non pos-
set, praesertim quum animum attendisset ad cavendum. Ita-
que ad Tissaphernem, praefectum regis Darii, se contulit.
Cuius quum in intimam amicitiam pervenisset, et Athenien- 3
sium, male gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra
Lacedaemoniorum crescere videret: initio cum Pisandro prae-
tore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios
colloquitur, et de reditu suo facit mentionem. Erat enim
eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiae non amicus,
et optimatum fautor. Ab hoc destitutus primum per Thra- 4
sybulum, Lyci filium, ab exercitu recipitur, praetorque fit
apud Samum; post, suffragante Theramene, populiscito re-
stituitur, parique absens imperio praeficitur simul cum Thra-
sybulo et Theramene. Horum in imperio tanta commutatio 5
rerum facta est, ut Lacedaemonii, qui paullo ante victores
viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quin-
que proeliis terrestribus, tribus navalibus, in quibus ducen-
tas naves triremes amiserant, quae captae in hostium vene-

6 rant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Io-
niam, Hellespontum, multas praeterea urbes Graecas, quae
in ora sitae sunt Asiae, quarum expugnarant complures, in
his Byzantium; neque minus multas consilio ad amicitiam
7 adiunxerant, quod in captos clementia fuerant usi. Ita prae-
da onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis, Athe-
nas venerunt.

VI His quum obviam universa civitas in Piraeeum descen-
disset, tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut
ad eius triremem vulgus conflueret, proinde ac si solus ad-
2 venisset. Sic enim populo erat persuasum, et adversas su-
periores, et praesentes secundas res accidisse eius opera. Ita-
que et Siciliae amissum, et Lacedaemoniorum victorias cul-
pae suae tribuebant, quod talem virum e civitate expulis-
sent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam post-
quam exercitui praeesse coeperat, neque terra, neque mari
3 hostes pares esse potuerant. Hic ut e navi egressus est,
quamquam Theramenes et Thrasybulus eisdem rebus prae-
fuerant, simulque venerant in Piraeeum: tamen illum unum
omnes prosequebantur, et, id quod numquam antea usu ve-
nerat, nisi Olympiae victoribus, coronis aureis aeneisque
vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium
suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbitatem.
4 Postquam astu venit, concione advocata sic verba fecit, ut
nemo tam ferus fuerit, quin eius casum lacrimarit, inimi-
cumque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fue-
rat, proinde ac si alius populus, non ille ipse, qui tum fle-
5 bat, eum sacrilegii damnasset. Restituta ergo huic sunt pu-
blice bona; iidemque illi Eumolpidae sacerdotes rursus re-
sacrare sunt coacti, qui eum devoverant; pilaeque illae, in
quibus devotio fuerat scripta, in mare praecipitatae.

VII Haec Alcibiadi laetitia non nimis fuit diuturna. Nam
quum ei omnes essent honores decreti, totaque respublica
domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur; et ipse
postulasset, ut duo sibi collegae darentur, Thrasybulus et
Adimantus, neque id negatum esset: classe iam in Asiam
profectus, quod apud Cymen minus ex sententia rem gesse-

rat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse 2
ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta eius
culpae tribuerent, quum eum aut negligenter, aut malitiose
fecisse loquerentur: sicut tum accidit. Nam, corruptum a
rege capere Cymen noluisse, arguebant. Itaque huic maxi- 3
me putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque vir-
tutis. Timebatur enim non minus, quam diligebatur, ne, se-
cunda fortuna magnisque opibus elatus, tyrannidem concu-
pisceret. Quibus rebus factum est, ut absenti magistratum
abrogarent, et alium in eius locum substituerent. Id ille ut 4
audivit, domum reverti noluit, et se Pactyen contulit, ibi-
que tria castella communivit, Bernos, Bysanthen, Neonti-
chos; manuque collecta primus Graeciae civitatis in Thra-
ciam introiit, gloriosius existimans, barbarorum praeda lo-
cupletari, quam Graiorum. Qua ex re creverat quum fama, 5
tum opibus, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam re-
gibus Thraciae pepererat.

Neque tamen a caritate patriae potuit recedere. Nam VIII
quum apud Aegos flumen Philocles, praetor Atheniensium,
classem constituisset suam, neque longe abesset Lysander,
praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bel-
lum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege sup-
peditabatur, contra Atheniensibus exhaustis praeter arma et
naves nihil erat super: Alcibiades ad exercitum venit Athe- 2
niensium, ibique praesente vulgo agere coepit, si vellent, se
coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere: La-
cedaemonios eo nolle confligere classe, quod pedestribus co-
piis plus, quam navibus, valerent; sibi autem esse facile, 3
Seuthen, regem Thracum, deducere, ut eos terra depelle-
ret: quo facto necessario aut classe conflicturos, aut bellum
composituros. Id etsi vere dictum Philocles animadvertebat, 4
tamen postulata facere noluit, quod sentiebat, se, Alcibiade
recepto, nullius momenti apud exercitum futurum, et, si
quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore;
contra ea, si quid adversi accidisset, se unum eius delicti fu-
turum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *quoniam*, inquit, 5
victoriae patriae repugnas, illud moneo, iuxta hostem castra

habeat nautica: periculum est enim, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus.
6 Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander, quum per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram praedatum exisse, navesque paene inanes relictas, tempus rei gerendae non dimisit, eoque impetu totum bellum delevit.

IX At Alcibiades, victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans, ibi facillime suam fortunam occuli pos-
2 se. Falso. Nam Thraces, postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias fecerunt: qui ea, quae apportarat, abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille cer-
3 nens, nullum locum sibi tutum in Graecia propter potentiam Lacedaemoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit: quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia ca-
4 strum, ex quo quinquagena talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedaemoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam libe-
5 randam omni ferebatur cogitatione. Sed videbat, id sine rege Persarum non posse fieri: ideoque eum amicum sibi cupiebat adiungi; neque dubitabat, facile se consecuturum, si modo eius conveniendi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, Lacedaemoniis adiuvantibus, sciebat; id si aperuisset, magnam se initurum gratiam videbat.

X Haec quum moliretur, peteretque a Pharnabazo, ut ad regem mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset. Quare, si suas res gestas manere vellet, illum per-
2 sequeretur. His Laco rebus commotus statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quae regi cum Lacedaemoniis essent, irrita futura, nisi Alcibiadem vi-
3 vum aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc satrapes et violare clementiam, quam regis opes minui maluit. Itaque mi-

sit Susamithren et Bagaeum ad Alcibiadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem compararet.
Missi clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant nego- 4
tium, ut eum interficiant. Illi quum [cum] ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt: ut incendio conficerent,
quem manu superari posse diffidebant. Ille autem ut sonitu 5
flammae est excitatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui numquam discedere voluerat. Hunc sequi se iubet et id, quod in praesentia vestimentorum fuit, arripuit. His in ignem eiectis, flammae vim transiit.
Quem ut barbari incendium effugisse viderunt, telis eminus 6
missis interfecerunt caputque eius ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quae cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum aedificii incendio mortuum cremavit,
quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibia- 404
des, annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum. a.C. n

Hunc infamatum a plerisque tres gravissimi historici XI
summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiusdem aetatis fuit; Theopompus, qui post aliquanto natus, et Timaeus: qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo,
in illo uno laudando conscierunt. Namque ea, quae supra 2
diximus, de eo praedicarunt, atque hoc amplius: quum Athenis, splendidissima civitate, natus esset, omnes splendore ac
dignitate superasse vitae; postquam inde expulsus Thebas 3
venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset aequiparare (omnes enim Boeotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt);
eumdem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa vir- 4
tus in patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedaemonios vinceret; fuisse apud Thracas, homines vinolentos rebusque venereis
deditos: hos quoque in his rebus antecessisse; venisse ad 5
Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriose vivere: horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi
eum in his maxime admirarentur. Quibus rebus effecisse, 6

ut, apud quoscumque esset, princeps poneretur habereturque carissimus. Sed satis de hoc; reliquos ordiamur.

VIII. THRASYBULUS.

ARGUMENTUM.

C. I. Patriam a tyrannis liberat. II. Phylen confugit; Munychiam occupat; parcit civibus. III. Pace facta legem fert oblivionis. IV. Corona oleagina ornatur. Ad Ciliciam a barbaris interficitur.

1 Thrasybulus, Lyci filius, Atheniensis. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito, an hunc primum omnium ponam. Illud sine dubio: neminem huic praefero fide, con-
2 stantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppressam tyrannis ex
3 servitute in libertatem vindicaret. Sed, nescio quo modo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate praecucurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quae ille universa
4 naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in proelii concursu abit res a consilio ad vires vimque pugnantium. Itaque iure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat seque hic plus valuisse, quam ducis pruden-
5 tiam, vere potest praedicare. Quare illud magnificentissi-
404 mum factum proprium est Thrasybuli. Nam quum triginta
a. C. n. tyranni, praepositi a Lacedaemoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent: non solum princeps, sed et[iam] solus initio bellum his indixit.

Hic enim quum Phylen confugisset, quod est castellum II
in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Actaeorum, hoc robur libertatis clarissimae civitatis. Neque vero hic non contem- 2
tus est primo a tyrannis atque eius solitudo. Quae quidem res et illis contemnentibus perniciei, et huic despecto saluti fuit. Haec enim illos ad persequendum segnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo ma- 3
gis praeceptum illud omnium in animis esse debet: Nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici: Matrem timidi flere non solere. Neque tamen pro opinione Thrasybuli 4
auctae sunt opes. Nam iam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Pi- 5
raeeum transiit Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi protinus in urbem, armis impedimentisque amissis, refugerunt. Usus est 6
Thrasybulus non minus prudentia, quam fortitudine. Nam cedentes violari vetuit; cives enim civibus parcere aequum censebat. Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. Neminem iacentem veste spoliavit; nil attigit, nisi arma, quorum indigebat et quae ad victum pertinebant. In secundo proelio cecidit Critias, dux tyrannorum, 7
quum quidem exadversus Thrasybulum fortissime pugnaret.

Hoc deiecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedae- III
moniorum. Is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his conditionibus: ne qui praeter triginta tyrannos et decem, qui postea praetores creati superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exsilio; neve bona publicarentur; reipublicae procuratio populo redderetur. Praeclarum hoc quoque Thrasybuli, quod, reconciliata pa- 2
ce, quum plurimum in civitate posset, legem tulit: ne quis 403
ante actarum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque a. C. n.
illi oblivionis appellarunt. Neque vero hanc tantum feren- 3
dam curavit, sed etiam, ut valeret, effecit. Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exsilio fuerant, caedem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat publice, prohibuit et id, quod pollicitus erat, praestitit.

IV Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data est, facta duabus virgulis oleaginis, quam quod amor civium, non vis expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit
2 gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus, quum ei Mytilenaei multa milia iugerum agri munera darent, *Nolite, oro vos*, inquit, *id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius, quam centum iugera, quae et meam animi aequitatem et vestram voluntatem indicent.* Nam parva munera diu-
3 tina, locupletia non propria esse consueverunt. Illa igitur corona contentus Thrasybulus neque amplius requisivit, ne-
4 que quemquam honore se antecessisse existimavit. Hic sequenti tempore, quum praetor classem ad Ciliciam appulisset, neque satis diligenter in castris eius agerentur vigiliae,
390 a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernacu-
a. C. n. lo interfectus est.

IX. CONON.

ARGUMENTUM.

C. I. Peloponnesio bello bene meretur de repbl. II. Exsul Persis usui est adversus Lacedaemonios. III. Accusaturus Tissaphernen per litteras agit cum Artaxerxe. IV. Vincit Lacedaemonios ad Cnidum. Graecia liberatur et Atheniensium muri reficiuntur. V. A Tiribazo in vincula coniicitur.

I Conon, Atheniensis, Peloponnesio bello accessit ad rempublicam, in eoque eius opera magni fuit. Nam et praetor pedestribus exercitibus praefuit, et praefectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas praecipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis praefuit: in qua po-
2 testate Pheras cepit, coloniam Lacedaemoniorum. Fuit etiam
405 a. C. n. extremo Peloponnesio bello praetor, quum apud Aegos flu-

men copiae Atheniensium a Lysandro sunt devictae. Sed tum
abfuit, eoque peius res administrata est. Nam et prudens rei
militaris, et diligens erat imperii. Itaque nemini erat his 3
temporibus dubium, si affuisset, illam Athenienses calami-
tatem accepturos non fuisse.

Rebus autem afflictis, quum patriam obsideri audisset, II
non quaesivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde praesidio pos- 399
set esse civibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum, sa- a. C. n.
trapen Ioniae et Lydiae, eumdemque generum regis et pro-
pinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo la-
bore multisque effecit periculis. Nam quum Lacedaemonii, 2
Atheniensibus devictis, in societate non manerent, quam cum
Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in
Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis
ab amicitia eius defecerat, et cum Lacedaemoniis coierat so-
cietatem: hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator;
re quidem vera exercitui praefuit Conon, eiusque omnia ar-
bitrio gesta sunt. Hic multum ducem summum, Agesilaum, 3
impedivit, saepeque eius consiliis obstitit; neque vero non
fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro te-
nus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum a suis 4
civibus revocatus est, quod Boeotii et Athenienses Lacedae-
moniis bellum indixerant, Conon nihilo secius apud praefe-
ctos regis versabatur, hisque omnibus maximo erat usui.

Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, III
quam ceteris, erat apertum. Multis enim magnisque meritis
apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat.
Neque id mirandum, si non facile ad credendum adduceba-
tur, reminiscens, eius se opera Cyrum fratrem superasse.
Huius accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem mis- 2
sus, posteaquam venit, primum ex more Persarum ad chi-
liarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithrau-
sten accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. Nemo
enim sine hoc admittitur. Huic ille, *nulla*, inquit, *mora est;* 3
*sed tu delibera, utrum colloqui malis, an per litteras agere, quae
cogitas. Necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te
regem* (quod προσκυνεῖν illi vocant). *Hoc si tibi grave est,*

4 *per me nihilo secius editis mandatis conficies, quod studes.* Tum
Conon, *mihi vero,* inquit, *non est grave, quemvis honorem habere regi; sed vereor, ne civitati meae sit opprobrio, si, quum ex ea sim profectus, quae ceteris gentibus imperare consueverit, potius barbarorum, quam illius, more fungar.* Itaque, quae [huic] volebat, scripta tradidit.

IV Quibus cognitis, rex tantum auctoritate eius motus est,
394 ut et Tissaphernem hostem iudicaverit, et Lacedaemonios
a.C.n. bello persequi iusserit, et ei permiserit, quem vellet, eligere ad dispensandam pecuniam. Id arbitrium Conon negavit sui esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet;
2 sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis, et Phoenicibus, ceterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, qua proxima aestate mare tueri posset, compararet: dato adiutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat.
3 Id ut Lacedaemoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrarunt, quod maius bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem prudentemque regiis opibus praefuturum ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio, neque copiis su-
4 perare possent. Hac mente magnam contrahunt classem;
394 proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum ador-
a.C.n. tus magno proelio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non solum Athenae, sed etiam cuncta Graecia, quae sub Lacedaemoniorum fuerat imperio, libe-
5 rata est. Conon cum parte navium in patriam venit, muros dirutos a Lysandro, utrosque et Piraeei et Athenarum, refi-
393 ciendos curat, pecuniaeque quinquaginta talenta, quae a
a.C.n. Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

V Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta quum ultum se iniurias patriae puta-
2 ret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia et probanda fuerunt, quod potius patriae opes augeri, quam regis maluit. Nam quum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset

non solum inter barbaros, sed etiam omnes Graeciae civita-
tes, clam dare operam coepit, ut Ioniam et Aeoliam resti-
tueret Atheniensibus. Id quum minus diligenter esset cela- 3
tum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat, Cononem evocavit,
simulans, ad regem eum se mittere velle magna de re. Hu- 393
ius nuntio parens quum venisset, in vincula coniectus est, in a.C.n.
quibus aliquamdiu fuit. Inde nonnulli eum ad regem abdu- 4
ctum ibique perisse scriptum reliquerunt. Contra ea Dinon
historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus,
effugisse, scripsit: illud addubitat, utrum Tiribazo sciente,
an imprudente sit factum.

X. DION.

ARGUMENTUM.

C. I. Dionysiorum adfinis et intimus. II. Platonis discipulus et amicus. III. Simultas Dionis et Dionysii iunioris. IV. Corinthum devehitur. Eius filius pessime educatur. V. Syracusarum potitus tyrannum ad pactiones adigit. VI. Heraclidis caede populum a se alienat. VII. Tyrannus vulgo appellatur non ferendus. VIII. Callicratis consilio decipitur. IX. Domi suae die festo occiditur. X. Tumultus post eius mortem et desiderium mortui.

Dion, Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus, I
utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. Namque ille su-
perior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio,
ex qua duos filios, Hipparinum et Nysaeum, procreavit to-
tidemque filias, nomine Sophrosynen et Areten: quarum
priorem Dionysio filio, eidem, cui regnum reliquit, nuptum
dedit, alteram, Areten, Dioni. Dion autem praeter nobilem 2
propinquitatem generosamque maiorum famam multa alia ab
natura habuit bona, in his ingenium docile, come, aptum

ad artes optimas; magnam corporis dignitatem, quae non
minimum commendatur; magnas praeterea divitias a patre
3 relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus
Dionysio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem.
Namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen
salvum propter necessitudinem, magis etiam suorum causa,
studebat. Aderat in magnis rebus eiusque consilio multum
movebatur tyrannus, nisi qua in re maior ipsius cupiditas
4 intercesserat. Legationes vero [omnes], quae essent illustriores,
per Dionem administrabantur; quas quidem ille diligenter
obeundo, fideliter administrando crudelissimum nomen
5 tyranni sua humanitate tegebat. Hunc a Dionysio missum
Carthaginienses suspexerunt, ut neminem umquam Graeca
lingua loquentem magis sint admirati.

II Neque vero haec Dionysium fugiebant. Nam, quanto esset
sibi ornamento, sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic ma-
2 xime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium: qui
quidem, quum, Platonem Tarentum venisse, fama in Siciliam
esset perlata, adolescenti negare non potuerit, quin eum
arcesseret, quum Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Dedit
ergo huic veniam magnaque eum ambitione Syracusas
3 perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, ut
365 se totum ei traderet. Neque vero minus Plato delectatus est
a. C. n. Dione. Itaque quum a Dionysio [tyranno] crudeliter violatus
esset, quippe quem venumdari iussisset, tamen eodem
4 rediit, eiusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum
incidit Dionysius. Quo quum gravi conflictaretur, quaesivit
a medicis Dion, quemadmodum se haberet? simulque ab his
petiit, si forte maiori esset periculo, ut sibi faterentur: nam
velle se eum eo colloqui de partiendo regno; quod sororis
suae filios ex illo natos partem regni putabat debere habere.
5 Id medici non tacuerunt et ad Dionysium filium sermonem
retulerunt. Quo ille commotus, ne agendi esset Dioni potestas,
patri soporem medicos dare coëgit. Hoc aeger sumto,
ut somno sopitus, diem obiit supremum.

III Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis, eaque
multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus ali-

quamdiu simulata inter eos amicitia mansit. Quumque Dion
non desisteret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis ar-
cesseret et eius consiliis uteretur: ille, qui in aliqua re vel-
let patrem imitari, morem [ei] gessit. Eodemque tempore 2
Philistum, historicum, Syracusas reduxit, hominem amicum
non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in eo [meo]
libro plura sunt exposita, qui de historicis [Graecis] conscri-
ptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate po- 3
tuit valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyrannidis facere
finem libertatemque reddere Syracusanis: a qua voluntate
Philisti consilio deterritus aliquanto crudelior esse coepit.

Qui quidem quum a Dione se superari videret ingenio, IV
auctoritate, amore populi, verens, ne, si eum secum habe- 358
ret, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei tri- a. C. n.
remem dedit, qua Corinthum deveheretur: ostendens, se id
utriusque facere causa, ne, quum inter se timerent, alteru-
ter alterum praeoccuparet. Id quum factum multi indigna- 2
rentur magnaeque esset invidiae tyranno: Dionysius omnia,
quae moveri poterant Dionis, in navis imposuit ad eumque
misit. Sic enim existimari volebat: id se non odio hominis,
sed suae salutis fecisse causa. Postea vero quam audivit, 3
eum in Peloponneso manum comparare sibique bellum face-
re conari: Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit filium-
que eius sic educari iussit, ut indulgendo turpissimis imbue-
retur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, 4
scorta adducebantur; vino epulisque obruebatur, neque ul-
lum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitae statum 5
commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit
pater (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino
victu deducerent), ut se de superiore parte aedium deiece-
rit atque ita interierit. Sed illuc revertor.

Postquam Corinthum pervenit Dion et eodem perfugit V
Heraclides, ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus fue- 357
rat equitum: omni ratione bellum comparare coeperunt. Sed a. C. n. 2
non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis
magnarum opum putabatur. Quam ob causam pauci ad so-
cietatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non tam 3

suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo duabus onerariis navibus quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum milibus, profectus oppugnatum, (quod omnibus gentibus admirabile est visum) adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevo-
4 lentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius et in Italia classem opperiebatur, adversariorum ratus neminem sine ma-
5 gnis copiis ad se venturum. Quae res eum fefellit. Nam Dion iis ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit totiusque eius partis Siciliae potitus est, quae sub Dionysii potestate fuerat; parique modo urbis Syracusa-
6 rum, praeter arcem et insulam adiunctam oppido; eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat [Dion].

VI Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate, quem paul-
2 lo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, de quo commemoravi supra, suam vim exercuit. Nam quum uxorem reduxisset, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit gravissimum
3 parens vulnus morte filii. Deinde orta dissensio est inter eum et Heraclidem, qui, quod principatum non concedebat, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu praeerat classi, quum Dion exercitum pe-
4 destrem teneret. Non tulit hoc animo aequo Dion et versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo haec sententia est: Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis. Quod dictum magna invidia consecuta est. Namque
5 aperuisse videbatur, omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit Heraclidemque, quum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

VII Quod factum omnibus maximum timorem iniecit. Nemo enim, illo interfecto, se tutum putabat. Ille autem, adver-

sario remoto, licentius eorum bona, quos sciebat adversus se
sensisse, militibus dispertivit. Quibus divisis, quum quoti- 2
diani maximi fierent sumtus, celeriter pecunia deesse coepit,
neque, quo manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum
possessiones. Id huiusmodi erat, ut, quum milites reconci-
liasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangeba- 3
tur et insuetus male audiendi non aequo animo ferebat, de
se ab iis male existimari, quorum paullo ante in coelum fue-
rat elatus laudibus. Vulgus autem, offensa in eum militum
voluntate, liberius loquebatur et tyrannum non ferendum
dictitabat.

Haec ille intuens, quum, quemadmodum sedaret, nesci- VIII
ret et, quorsum evaderent, timeret: Callicrates quidam, ci-
vis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Sici-
liam venerat, homo et callidus et ad fraudem acutus, sine
ulla religione ac fide, adit ad Dionem et ait: eum [in] ma- 2
gno periculo esse propter offensionem populi et odium mi-
litum, quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum
negotium daret, qui se simularet illi inimicum. Quem si in-
venisset idoneum, facile omnium animos cogniturum adver-
sariosque sublaturum, quod inimici eius dissidenti suos sen-
sus aperturi forent. Tali consilio probato excepit has partes 3
ipse Callicrates et se armat imprudentia Dionis. Ad eum in-
terficiendum socios conquirit; adversarios eius convenit, con-
iuratione confirmat. Res, multis consciis quae gereretur, 4
elata defertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque
Areten. Illae timore perterritae conveniunt, cuius de peri-
culo timebant. At ille negat, a Callicrate fieri sibi insidias,
sed illa, quae agerentur, fieri praecepto suo. Mulieres ni- 5
hilo secius Callicratem in aedem Proserpinae deducunt ac
iurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac re-
ligione non modo non deterritus, sed ad maturandum con-
citatus est, verens, ne prius consilium aperiretur suum,
quam conata perfecisset.

Hac mente proximo die festo, quum a conventu se re- IX
motum Dion domi teneret atque in conclavi edito recubuis- 355
set, consciis loca munitiora oppidi tradit; domum custodiis a. C. n.

2 saepit; a foribus qui non discedant, certos praeficit; navem
triremem armatis ornat, Philostratoque, fratri suo, tradit
eamque in portu agitari iubet, ut si exercere remiges vel-
let: cogitans, si forte consiliis obstitisset fortuna, ut habe-
3 ret, quo fugeret ad salutem. Suorum autem e numero Za-
cynthios adolescentes quosdam eligit, quum audacissimos,
tum viribus maximis; hisque dat negotium, [ut] ad Dionem
eant inermes, sic ut conveniendi eius gratia viderentur veni-
4 re. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut limen eius
intrarunt, foribus obseratis, in lecto cubantem invadunt, col-
5 ligant; fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hic, sic-
ut ante [saepe] dictum est, quam invisa sit singularis poten-
tia et miseranda vita, qui se metui, quam amari malunt, cui-
6 vis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si pro-
pitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuis-
sent, quod illi inermes, telum foris flagitantes, vivum tene-
bant. Cui quum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusa-
nus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

X. 1 Confecta caede, quum multitudo visendi gratia introis-
set, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. Nam celeri
rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, qui-
bus tale facinus displicebat. Hi, falsa suspicione ducti, im-
2 merentes ut sceleratos occidunt. Huius de morte ut palam
factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam qui
vivum eum tyrannum vocitarant, iidem liberatorem patriae
tyrannique expulsorem praedicabant. Sic subito misericor-
dia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab
3 Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo
loco, elatus publice, sepulcri monumento donatus est. Diem
obiit circiter annos quinquaginta quinque natus, quartum
post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI. IPHICRATES.

ARGUMENTUM.

C. I. Disciplina militari nobilis. II. Eius expeditiones bellicae: ad Corinthum, adversus Thracas, Aegyptios atque Arcadas. III. Iphicratis mores corporisque forma.

Iphicrates, Atheniensis, non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur. 1
Multum vero in bello est versatus; saepe exercitibus praefuit; nusquam culpa [sua] male rem gessit; semper consilio vicit tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. 2
Namque ille pedestria arma mutavit, quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus hastis, minutis gladiis uterentur. 3
Ille e contrario peltam pro parma fecit (a quo postea πελτασταὶ pedites appellantur), ut ad motus concursusque essent leviores. Hastae modum duplicavit; gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit et pro sertis atque aeneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. Nam pondere detracto, quod aeque corpus tegeret et leve esset, curavit. 4

Bellum cum Thracibus gessit; Seuthen, socium Atheniensium, in regnum restituit. Apud Corinthum tanta severitate exercitui praefuit, ut nullae umquam in Graecia neque exercitatiores copiae, neque magis dicto audientes fuerint duci; in eamque consuetudinem adduxit, ut, quum proelii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatae consisterent, ut singuli ab peritissimo imperatore dispositi viderentur. Hoc exercitu moram Lacedaemoniorum II 393 a.C. n. 2 3

intercepit: quod maxime tota celebratum est Graecia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. Quo facto
4 magnam adeptus est gloriam. Quum Artaxerxes Aegyptio
372 regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus pe-
a. C. n. tivit ducem, quem praeficeret exercitui conductitio, cuius
numerus duodecim milium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Grae-
5 cos in summa laude fuerint. Idem, subsidio Lacedaemoniis
369 profectus, Epaminondae retardavit impetus. Nam nisi eius
a. C. n. adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.

III Fuit autem et animo magno et corpore, imperatoriaque
2 forma, ut ipso aspectu cuivis iniiceret admirationem sui; sed in labore remissus nimis parumque patiens, ut Theopompus
370 memoriae prodidit; bonus vero civis fideque magna. Quod
et quum in aliis rebus declaravit, tum maxime in Amyntae Ma-
364 cedonis liberis tuendis. Namque Eurydice, mater Perdiccae
a. C. n. et Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphi-
3 cratem confugit eiusque opibus defensa est. Vixit ad sene-
357 ctutem, placatis in se suorum civium animis. Causam capi-
a. C. n. tis semel dixit, bello sociali, simul cum Timotheo, eoque
4 iudicio est absolutus. Menesthea filium reliquit, ex Thressa natum, Coti regis filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem matremne faceret; *matrem*, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: *at*, ille, *merito*, inquit, *facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thracem me creavit, contra ea mater Atheniensem.*

XII. CHABRIAS.

ARGUMENTUM.

C. I. Thebanis auxilio mittitur; novo pugnandi genere magnam adipiscitur gloriam. II. Eius bella in Aegypto; in Cypro; classi Aegyptiae praeest. III. Domum revocatur; propter invidiam plerumque abest. IV. In bello sociali perit, desertus a suis.

Chabrias, Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est I
ducibus resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his 377
elucet maxime inventum eius in proelio, quod apud Thebas a.C.n.
fecit, quum Boeotiis subsidio venisset. Namque in eo victo- 2
ria fidente summo duce Agesilao, fugatis iam ab eo condu-
ctitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, ob-
nixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere ho-
stium docuit. Id novum Agesilaus contuens progredi non est
ausus suosque iam incurrentes tuba revocavit. Hoc usque 3
eo tota Graecia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias
sibi statuam fieri voluerit, quae publice ei ab Atheniensibus
in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athle-
tae ceterique artifices his statibus in statuis ponendis ute-
rentur, quibus victoriam essent adepti.

Chabrias autem multa in Europa bella administravit, II
quum dux Atheniensium esset; in Aegypto sua sponte gessit. 362
Nam Nectanabin adiutum profectus, regnum ei constituit. a.C.n.
Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Evagorae ad- 2
iutor datus; neque prius inde discessit, quam totam insulam [387?
bello devinceret: qua ex re Athenienses magnam gloriam a.C.n.]
sunt adepti. Interim bellum inter Aegyptios et Persas con- 3
flatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant; 361 a.C.n.

Lacedaemonii cum Aegyptiis, a quibus magnas praedas Agesilaus, rex eorum, faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Aegyptiae classi praefuit pedestribus copiis Agesilaus.

III Tum praefecti regis Persiae legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis. Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt, quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit ne-
2 que ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum: quod et vivebat laute, et indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi
3 posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit et libenter de his detrahant, quos eminere videant altius; neque animo aequo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam.
4 Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerant idem: quod tantum se ab invidia putabant abfuturos, quantum a conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigeo. Dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus; sed tamen Athenis et honoratus et potens.

IV Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. Erat in classe Chabrias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat eum-
2 que magis milites, quam qui praeerant, aspiciebant. Quae res ei maturavit mortem. Nam dum primus studet portum intrare gubernatoremque iubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. Quum enim eo penetrasset, ceterae non sunt secutae. Quo facto circumfusus hostium concursu quum for-
3 tissime pugnaret, navis, rostro percussa, coepit sidere. Hinc refugere quum posset, si se in mare deiecisset, quod suberat classis Atheniensium, quae exciperet natantes: perire maluit, quam armis abiectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum per-

venerunt. At ille, praestare honestam mortem existimans 358
turpi vitae, comminus pugnans telis hostium interfectus est. a. C. n.

XIII. TIMOTHEUS.

ARGUMENTUM.

C. I. Eius virtutes et facta bellica. II. Ipsi, Lacedaemoniorum victori, statua ponitur. III. Senex Menesteo praetori in consilium datur. A Charete, praetore, accusatus damnatur. IV. Filius eius Conon muros reficere cogitur. Singularis amicitiae testimonium Iasonis erga Timotheum.

Timotheus, Cononis filius, Atheniensis. Hic a patre acce- I
ptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendae. Multa huius sunt praeclare facta, sed haec ma- 2
xime illustria. Olynthios et Byzantios bello subegit. Samum 364
cepit, in qua oppugnanda superiore bello Athenienses mile 357
et ducenta talenta consumserant. Id ille sine ulla publica a. C. n.
impensa populo restituit: adversus Cotum bella gessit, ab eoque mile et ducenta talenta praedae in publicum retulit.
Cyzicum obsidione liberavit. Ariobarzani simul cum Agesi- 3
lao auxilio profectus est: a quo quum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cuius partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Crithoten et Sestum.

Idem classi praefectus circumvehens Peloponnesum, La- II
conicen populatus, classem eorum fugavit; Corcyram sub 376
imperium Atheniensium redegit; sociosque idem adiunxit a. C. n.
Epirotas, Athamanas, Chaonas, omnesque eas gentes, quae
mare illud adiacent. Quo facto Lacedaemonii de diutina con- 2
tentione destiterunt, et sua sponte Atheniensibus imperii ma- 374
ritimi principatum concesserunt; pacemque his legibus con- a. C. n.

stituerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quae victoria tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum primum arae Paci publi-
3 ce sint factae eique deae pulvinar sit institutum. Cuius laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt. Qui honos huic uni ante id tempus contigit: ut, quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic iuxta posita recens filii veterem patris renovavit memoriam.

III Hic quum esset magno natu, et magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt coepti. Defecerat Samus; descierat Hellespontus; Philippus iam tum valens Macedo multa moliebatur: cui oppositus Chares quum
2 esset, non satis in eo praesidii putabatur. Fit Menestheus praetor, filius Iphicratis, gener Timothei, et, ut ad bellum
357 proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo usu
a. C. n. sapientiaque praestantes, quorum consilio uteretur, pater et socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes es-
3 set, per eos amissa posse recuperari. Hi quum Samum profecti essent et eodem Chares, adventu [illorum] cognito, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur: accidit, quum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur; quam evitare duo veteres imperatores
4 utile arbitrati suam classem suppresserunt. At ille, temeraria usus ratione, non cessit maiorum natu auctoritati et, ut si in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit eodemque ut sequerentur, ad Timotheum et Iphicratem nuntium misit. Hinc, male re gesta, compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit litterasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse, Samum capere, nisi a Ti-
5 motheo et Iphicrate desertus esset. [Ob eam rem in crimen vocabantur.] Populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiae, domum revocat; accusantur proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus lisque eius aestimatur centum talentis. Ille, odio ingratae civitatis coactus, Chalcidem se contulit.

IV Huius post mortem quum populum iudicii sui poeniteret, multae novem partes detraxit et decem talenta Cononem, filium eius, ad muri quamdam partem reficiendam iussit da-

re. In quo fortunae varietas est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium praeda patriae restituerat, eosdem nepos, cum summa ignominia familiae, ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatae sapientis- 2
que vitae quum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile coniici poterit, quam carus suis fuerit. Quum Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Iason tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic quum in patria si- 3
ne satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio venit tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc adversus tamen Timotheus postea populi iussu bellum gessit patriaeque sanctiora iura, quam hospitii, esse duxit. Haec extrema fuit aetas imperatorum Atheniensium, Iphicra- 4
tis, Chabriae, Timothei; neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

XIV. DATAMES.

ARGUMENTUM.

C. I. Inter barbarorum duces facile clarissimus. In bello, contra Cadusios gesto, magni fuit eius opera, quo factum est, ut paterna ei traderetur provincia. II. Thyum dynasten Paphlagoniae vivum capit. III. Captum ad regem adducit. Copiis ad bellum Aegyptium praeficitur. IV. Revocatur. Aspim Cappadocem capit. V. Aulicorum insidias edoctus, Cappadociam et Paphlagoniam sibi occupat. VI. In bello adversus Pisidas amittit filium. Proditores et hostes Pisidas superat. VII. A filio natu maximo proditur. VIII. Ducem Persarum, contra se mis-

sum, vincit. IX. Regis insidias callide vitat. X. Mithridatis dolo capitur. XI. In colloquio per fraudem occiditur.

1 Venio nunc ad fortissimum virum maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus, Hamil-
2 care et Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod et obscuriora sunt eius gesta pleraque, et ea, quae prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum omnes superabat, acciderunt; quorum nisi ratio explicata
3 fuerit, res apparere non poterunt. Datames, patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem eorum, qui regiam tuebantur. Pater eius Camissares, quod et manu fortis, et bello strenuus, et regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciae iuxta Cappadociam, quam incolunt
4 Leucosyri. Datames, militare munus fungens, primum, qualis esset, apparuit in bello, quod rex adversus Cadusios gessit. Namque hic, multis milibus regiorum interfectis, magni fuit eius opera. Quo factum est, ut, quum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia.

II Pari se virtute postea praebuit, quum Autophradates iussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant. Namque huius opera hostes, quum castra iam intrassent, profligati sunt exercitusque reliquus conservatus [regis] est; qua
2 ex re maioribus rebus praeesse coepit. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniae, antiquo genere natus a Pylaemene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo inter-
3 fectum ait. Is regi dicto audiens non erat. Quam ob causam bello eum persequi constituit eique rei praefecit Datamem, propinquum Paphlagonis; namque ex fratre et sorore erant nati. Quam ob causam Datames primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum venisset sine praesidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, paene interiit. Nam Thyus eum clam interficere vo-
4 luit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. Ea, quid
5 ageretur, resciit filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo quum ab Ariobarza-

ne, praefecto Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae, desertus esset, nihilo segnius perseveravit vivumque Thyum cepit cum uxore et liberis.

III Cuius facti ne prius fama ad regem, quam ipse, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eo, ubi erat rex, venit posteroque die Thyum, hominem maximi corporis terribilique facie, quod et niger, et capillo longo barbaque erat promissa, optima veste texit, quam satrapae regii gerere consueverant; ornavitque etiam torque et armillis aureis ceteroque regio cultu; ipse agresti duplici amiculo circumdatus hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent propter novitatem ornatus ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus: fuit non nemo, qui agnosceret Thyum regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum. A quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus quum facto, tum ornatu, in primis, quod nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamem donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo et Tithrauste ad bellum Aegyptium parique eum, atque illos, imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

IV Hic quum maximo studio compararet exercitum Aegyptumque proficisci pararet, subito a rege litterae sunt ei missae, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat: quae gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociae. Namque Aspis, saltuosam regionem castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat et, quae regi portarentur, abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus et a maiore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus navem conscendit, existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem parva manu oppressurum, quam paratum quamvis magno exercitu.

4 Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum transiit eoque, quo studuerat, venit; quaerit, quibus locis sit Aspis; cognoscit, haud longe abesse profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventus eius causa cognoscitur. Pisidas cum iis, quos secum habe-
5 bat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, arma sumit suosque sequi iubet; ipse equo concitato ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit atque a conatu resistendi deterritus sese dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

V Haec dum geruntur, Artaxerxes, reminiscens, a quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, se ipse reprehendit et nuntium ad exercitum Acen misit, quod nondum Datamem profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu discederet. Hic, priusquam perveniret, quo erat pro-
2 fectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quam se omnes, fieri videbant. Quo facto cun-
3 cti ad eum opprimendum consenserunt. Haec Pandates, gazae custos regiae, amicus Datami, perscripta ei mittit, in quibus docet: eum magno fore periculo, si quid illo impe-
4 rante in Aegypto adversi accidisset. Namque eam esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunae suae: quo fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gestae nuntientur. Illum hoc maiore fore in discrimine, quod, quibus rex ma-
5 xime obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille litteris cognitis, quum iam ad exercitum Acen venisset, quod non ignorabat, ea vere scripta, desciscere a rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum.
6 Nam Mandroclem Magnetem exercitui praefecit; ipse cum suis in Cappadociam discedit coniunctamque huic Paphlago-
362 niam occupat, celans, qua voluntate esset in regem; clam
a. C. n. cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

Sed haec propter hiemale tempus minus prospere procedebant. Audit, Pisidas quasdam copias adversus se parare. Filium eo Arsideum cum exercitu mittit. Cadit in proelio adolescens. Proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans, quantum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de re male gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit hisque locis castra po- 2 nit, ut neque circumiri multitudine adversariorum posset, neque impediri, quo minus ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes, socer eius, praefe- 3 ctus equitum. Is, desperatis generi rebus, ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum, ut ceteri consilium sequerentur. In vulgus edit: suo iussu Mithrobar- 4 zanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse et omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum, ut adversarii non possent resistere, quum et intra vallum et foris caederentur. Hac re probata, exercitum educit, Mithro- 5 barzanem persequitur; qui tantum quod ad hostes pervenerat, Datames signa inferri iubet. Pisidae, nova re commoti, 6 in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti essent maiori calamitati. Primum eos adoriuntur. Illi quum, quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt, cum eis pugnare, ad quos transierant, ab hisque stare, quos reliquerant. Quibus quum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Da- 7 tames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno 8 tempore et proditores perculit, et hostes profligavit et, quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.

Ab hoc tamen viro Scismas, maximo natu filius, descit VII ad regemque transiit et de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum vi-

re forti ac strenuo negotium esse, qui, quum cogitasset, facere auderet et prius cogitare, quam conari, consuesset, Au-
2 tophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset, saltum, in quo Ciliciae portae sunt sitae, Datames praeoc-
3 cupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit. A qua re depulsus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque praeteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur et, si dimicare [cum] eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suae paucitati posset.

VIII Haec etsi Autophradates videbat, tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco
2 sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum milia, quos illi Cardacas appellant, eiusdemque generis tria funditorum: praeterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum et Pisidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Graecia conductorum
3 tria [milia]: levis armaturae maximum numerum. Has adversus copias spes omnis consistebat Datami in se locique natura: namque huius partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa milia concidit, quum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidisset. Quam ob causam postero die tropaeum posuit,
4 quo loco pridie pugnatum erat. Hinc quum castra movisset semperque inferior copiis, superior omnibus proeliis discederet, quod numquam manum consereret, nisi quum adversarios locorum angustiis clausisset (quod perito regionum
5 callideque cogitanti saepe accidebat): Autophradates, quum bellum duci maiore regis calamitate, quam adversariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege
6 in gratiam rediret. Quam ille etsi fidam non fore putabat, tamen conditionem accepit seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamem susceperat, sedatum. Autophradates in Phrygiam se recepit.

IX At rex, quod implacabile odium in Datamem susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insi-

diis interficere studuit; quas ille plerasque vitavit. Sicut, 2
quum nuntiatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in ami-
corum erant numero (de quibus, quod inimici detulerant,
neque credendum, neque negligendum putavit), experiri vo-
luit, verum falsumne esset relatum. Itaque eo profectus est, 3
quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore et
statura simillimum sui eique vestitum suum dedit, atque eo
loco ire, quo ipse consueverat, iussit. Ipse autem ornatu
vestituque militari inter corporis custodes iter facere coepit.
At insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, de- 4
cepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, qui sup-
positus erat. Praedixerat autem his Datames, cum quibus
iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum vidissent.
Ipse, ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos
coniecit. Hoc idem quum universi fecissent, priusquam per-
venirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ciderunt.

Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est X
Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus est
regi, se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut, quod-
cumque vellet, liceret impune facere fidemque de ea re, mo-
re Persarum, dextra dedisset. Hanc ut accepit a rege mis- 2
sam, copias parat et absens amicitiam cum Datame facit, re-
gis provincias vexat, castella expugnat, magnas praedas ca-
pit, quarum partem suis dispertit, partem ad Datamem mit-
tit; pari modo complura castella ei tradit. Haec diu facien- 3
do persuasit homini se infinitum adversus regem suscepisse
bellum, quum nihilo magis, ne quam suspicionem illi prae-
beret insidiarum, neque colloquium eius petivit, neque in
conspectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat,
ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga re-
gem susceperant, contineri viderentur.

Id quum satis se confirmasse arbitratus est, certiorem XI
facit Datamem, tempus esse maiores exercitus parari et bel-
lum cum ipso rege suscipi; deque ea re, si ei videretur, quo
loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi
tempus sumitur locusque, quo conveniretur. Huc Mithrida- 2
tes cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies

venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die utrique, locum qui explorarent atque ipsos scrutarentur, mittunt.
3 Deinde ipsi sunt congressi. Hic quum aliquamdiu in colloquio fuissent et diversi discessissent, iamque procul Datames abesset: Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eumdem locum revertitur atque ibi, ubi telum erat impositum, resedit, ut si [a] lassitudine cuperet acquiescere, Datamemque revocavit, simulans, se quid-
4 dam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit nudatumque vagina veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quemdam,
5 qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. Quem quum digito demonstraret, et ille conspiceret, aversum ferro transfixit priusque, quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

XV. EPAMINONDAS.

ARGUMENTUM.

C. I. De moribus Graecorum exponitur. II. Epaminondae pueritia et adolescentia. III. Eius virtutes. IV. Eius abstinentia. V. Dicendi vis. VI. Eloquentia. Pugna ad Leuctra commissa. VII. Iniuriarum immemor exercitum incolumem reducit; in Peloponneso bellum gerit. VIII. Accusatus feliciter se a iudicio capitis liberat. IX. Apud Mantineam invictus moritur. X. Uxorem numquam duxit; cuius rei criminationem acute diluit. Abhorret a civili caede. Cum hoc Thebarum gloria orta fuit, cum hoc intercidit.

1 Epaminondas, Polymni filius, Thebanus. De hoc priusquam scribamus, haec praecipienda videntur lectoribus, ne alie-

nos mores ad suos referant, neve ea, quae ipsis leviora sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim, 2 musicen nostris moribus abesse a principis persona; saltare vero etiam in vitiis poni: quae omnia apud Graecos et grata, et laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imagi- 3 nem consuetudinis atque vitae velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere eius; deinde, qui- 4 bus disciplinis et a quibus sit eruditus; tum de moribus ingeniique facultatibus et si qua alia digna memoria erunt; postremo de rebus gestis, quae a plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pau- II per iam a maioribus relictus; eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. Nam et citharizare, et cantare ad chordarum sonum doctus est a Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria, quam Damon aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina; [carmina] cantare tibiis ab Olympiodoro, saltare a Calliphrone. At philosophiae praeceptorem habuit Ly- 2 sim, Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem et severum senem omnibus aequalibus suis in familiaritate anteposuerit, neque prius eum a se dimiserit, quam in doctrinis tanto antecessit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in ceteris artibus. Atque haec ad nostram consuetudinem 3 sunt levia et potius contemnenda; at in Graecia utique olim magnae laudi erant. Postquam ephebus factus est et palae- 4 strae dare operam coepit, non tam magnitudini virium servivit, quam velocitati. Illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur 5 plurimum currendo et luctando ad eum finem, quoad stans complecti posset atque contendere; in armis [vero] plurimum studii consumebat.

Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona ac- III cesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. Idem 2

continens, clemens patiensque admirandum in modum, non solum populi, sed etiam amicorum ferens iniurias; inprimisque commissa celans, quod interdum non minus prodest, quam diserte dicere; studiosus audiendi: ex hoc enim facil-
3 lime disci arbitrabatur. Itaque quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, numquam inde prius discessit, quam ad finem
4 sermo esset adductus. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republica nihil praeter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus; fide ad alios sublevandos saepe sic usus est, ut possit iudicari, omnia ei cum amicis fuis-
5 se comunia. Nam quum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non posset, amicorum concilium habebat et,
6 quantum quisque daret, pro facultatibus imperabat. Eamque summam quum fecerat, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quaerebat, ad eos, qui conferebant eique, ut ipsi numerarent, faciebat; ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique deberet.

IV Tentata autem eius est abstinentia a Diomedonte, Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit et Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit et cau-
2 sam adventus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram, *Nihil*, inquit, *opus pecunia est. Nam si ea rex vult, quae Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus; sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis ter-*
3 *rarum divitias accipere nolo pro patriae caritate. Tu quod me incognitum tentasti tuique similem existimasti, non miror tibique ignosco; sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde; nisi id*
4 *confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomedon quum rogaret, ut tuto exire suaque, quae attulisset, liceret efferre: *Istud quidem*, inquit, *faciam; neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia ademta, aliquis dicat, id ad me*

ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. A quo 5
quum quaesisset, quo se deduci vellet et ille, Athenas, di-
xisset: praesidium dedit, ut [eo] tuto perveniret. Neque ve-
ro id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus in navem ascen-
deret, per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem
fecimus, effecit. Abstinentiae erit hoc satis testimonium. 6
Plurima quidem proferre possemus; sed modus adhibendus
est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum
complurium concludere constituimus, quorum separatim
multis milibus versuum complures scriptores ante nos ex-
plicarunt.

Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset elo- V
quentia: neque minus concinnus in brevitate respondendi,
quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem 2
Meneclidam quemdam, indidem Thebis, et adversarium in
administranda republica, satis exercitatum in dicendo, ut
Thebanum scilicet. Namque illi genti plus inest virium, quam
ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam vide- 3
bat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent,
ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, *Fallis,*
inquit, *verbo cives tuos, quod hos a bello avocas: otii enim no-
mine servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui* 4
*ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si
principes Graeciae esse vultis, castris est vobis utendum, non
palaestra.* Idem ille Meneclidas quum huic obiiceret, quod 5
liberos non haberet, neque uxorem duxisset; maximeque in-
solentiam, quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur
consecutus: *at,* ille, *desine,* inquit, *Meneclida, de uxore mihi
exprobrare: nam nullius in ista re minus uti consilio volo.* (Ha-
bebat enim Meneclidas suspicionem adulterii.) *Quod autem* 6
*me Agamemnonem aemulari putas, falleris. Namque ille cum
universa Graecia vix decem annis unam cepit urbem; ego con-
tra ea una urbe nostra dieque uno totam Graeciam, Lacedae-
moniis fugatis, liberavi.*

Idem quum in conventum venisset Arcadum, petens, ut VI
societatem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque Cal-
listratus, Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo

praestabat tempore, postularet, ut potius amicitiam seque-
rentur Atticorum, et in oratione sua multa invectus esset in
2 Thebanos et Argivos, in eisque hoc posuisset, animadverte-
re debere Arcadas, quales utraque civitas cives procreasset,
ex quibus de ceteris possent iudicare: Argivos enim fuisse
Orestem et Alcmaeonem, matricidas; Thebis Oedipum na-
tum, qui, quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos
3 procreasset: hic in respondendo Epaminondas, quum de ce-
teris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit,
admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animad-
verterit, innocentes illos natos; domi scelere admisso, quum
4 patria essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed
maxime eius eloquentia eluxit Spartae, legati ante pugnam
Leuctricam. Quo quum omnium sociorum convenissent le-
gati, coram frequentissimo legationum conventu sic Lace-
371 daemoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa ora-
d.8.Iul. tione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna. Tum
a.C.n. enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum La-
cedaemonii privarentur.

VII Fuisse patientem suorumque iniurias ferentem civium,
quod se patriae irasci nefas esse duceret, haec sunt testimo-
nia. Quum eum propter invidiam cives praeficere exercitui
noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cuius er-
rore eo esset deducta res [militum], ut omnes de salute per-
timescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus ob-
sidebantur: desiderari coepta est Epaminondae diligentia.
2 Erat enim ibi privatus numero militis. A quo quum peterent
opem, nullam adhibuit memoriam contumeliae et exercitum,
3 obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque ve-
366 ro hoc semel fecit, sed saepius. Maxime autem fuit illustre,
a.C.n. quum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lace-
daemonios haberetque collegas duos, quorum alter erat Pe-
lopidas, vir fortis ac strenuus. Hi quum criminibus adver-
sariorum omnes in invidiam venissent, ob eamque rem im-
perium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prae-
4 tores successissent: Epaminondas populiscito non paruit,
idemque ut facerent persuasit collegis, et bellum, quod sus-

ceperat, gessit. Namque animadvertebat, nisi id fecisset, totam exercitum propter praetorum imprudentiam inscientiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quae morte mul- 5
tabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege praefinitum foret. Hanc Epaminondas quum reipublicae conservandae causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; et quattuor mensibus diutius, quam populus iusserat, gessit imperium.

Postquam domum reditum est, collegae eius hoc crimi- VIII
ne accusabantur. Quibus ille permisit, ut omnem causam in se transferrent suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium venit; nihil eorum negavit, quae 2
adversarii crimini dabant, omniaque, quae collegae dixerant, confessus est, neque recusavit, quo minus legis poenam subiret; sed unum ab iis petivit, ut in periculo suo inscriberent: *Epaminondas a Thebanis morte multatus est, quod eos coëgit* 3
apud Leuctra superare Lacedaemonios, quos ante se imperatorem nemo Boeotiorum ausus fuit adspicere in acie; quodque 4
uno proelio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam in libertatem vindicavit eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii satis haberent, si salvi esse possent; neque prius bellare desti- 5
tit, quam Messena constituta urbem eorum obsidione clausit. Haec quum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est: neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a iudicio capitis maxima discessit gloria.

Hic extremo tempore imperator apud Mantineam quum IX
acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lacedae- 363
moniis, quod in unius pernicie [eius] patriae sitam putabant d. 27.
salutem, universi in unum impetum fecerunt, neque prius Iun.
abscesserunt, quam magna caede, multisque occisis fortissi- a. C. n.
me ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum, concidere viderunt. Huius casu aliquantum retardati 2
sunt Boeotii; neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas quum animadver- 3

teret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum: usque eo retinuit, quoad renuntiatum est,
4 vicisse Boeotios. Id postquam audivit, *satis*, inquit, *vixi: invictus enim morior.* Tum ferro extracto confestim exanimatus est.

X. Hic uxorem numquam duxit. In quo quum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere di-
2 ceret, *vide*, inquit, *ne tu peius consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse. Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quae non modo
3 mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est.* Quo tempore, duce Pelopida, exsules Thebas occuparunt, et praesidium Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est caedes civium, domo se tenuit: quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idem, postquam apud Cadmeam cum
4 Lacedaemoniis pugnari coepit, in primis stetit. Huius de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adiunxero, quod nemo est infitias, Thebas et ante Epaminondam natum, et post eius interitum, perpetuo alieno paruisse imperio; contra ea, quamdiu ille praefuerit reipublicae, caput fuisse totius Graeciae. Ex quo intelligi potest, unum hominem pluris, quam civitatem, fuisse.

XVI. PELOPIDAS.

ARGUMENTUM.

C. I. In exsilium eiicitur. II. Cum duodecim adolescentibus clam Thebas revertitur. III. Interfectis tyrannis libertatem pa-

triae restituit. IV. Reliquae eius expeditiones cum Epaminonda. V. Contra Alexandrum Pheraeum pugnans cadit.

Pelopidas, Thebanus, magis historicis, quam vulgo, notus. Cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, ne, si res explicare incipiam, non vitam eius enarrare, sed historiam videar scribere; si tantummodo summas attigero, ne rudibus litterarum Graecarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potuero, et medebor quum satietati, tum ignorantiae lectorum. Phoebidas, Lacedaemonius, quum 2
exercitum Olynthum duceret iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmea nominatur, occupavit impulsu per- 382 a. C. n.
paucorum Thebanorum, qui, adversariae factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant; idque suo privato, non publico fecit consilio. Quo facto eum Lacedaemonii 3
ab exercitu removerunt pecuniaque multarunt; neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse existimabant et eos esse solos, qui adversus resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates 4
dederant alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exsilium eiecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat.

Hi omnes fere Athenas se contulerant, non, quo sequerentur otium, sed ut, quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tem- II 2
pus est visum rei gerendae, communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnae saepe res non ita ma- 3
gnis copiis sunt gestae; sed profecto numquam ab tam tenui initio tantae opes sunt profligatae. Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exsilio erant multati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. Qua paucitate perculsa est Lacedaemoniorum potentia. Hi 4

enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Graeciae; quorum imperii maiestas, neque ita multo post, Leu-
5 ctrica pugna, ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exissent, ut vesperascente coelo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. Qui quum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis devenerunt, a quo et tempus et dies erat datus.

III Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum ab re proposita est, nimia fiducia quantae calamitati soleat esse. Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, exsules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti, usque eo despexerunt, ut ne quaerere quidem de tanta re labora-
2 rint. Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Allata est enim epistola Athenis ab Archia [, hierophante,] uni ex his, Archiae, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione exsulum perscripta erant. Quae quum iam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, sub pulvinum subiiciens, *in crastinum*, in-
3 quit, *differo res severas.* At illi omnes, quum iam nox processisset, vinolenti ab exsulibus, duce Pelopida, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, praesidium Lacedaemoniorum ex arce
380 pepulerunt, patriam obsidione liberaverunt, auctores Cad-
a. C. n. meae occupandae partim occiderunt, partim in exsilium eiecerunt.

IV Hoc tam turpido tempore, sicut supra docuimus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque haec liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidae: ceterae fere omnes communes cum Epaminonda.
2 Namque Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit
371 a. C. n. dux delectae manus, quae prima phalangem prostravit Laco-
3 num. Omnibus praeterea periculis affuit. Sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Messena

celerius restitueretur, legatus in Persas est profectus. Denique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda ita, ut proxima esset Epaminondae.

Conflictatus autem est cum adversa fortuna. Nam et ini- V
tio, sicut ostendimus, exsul patria caruit, et, quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque iure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia comprehensus in vincula coniectus est. Hunc Epaminondas recuperavit, bello persequens Alex- 2
andrum. Post id factum numquam is animo placari potuit 368 a.C.n.
in eum, a quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut 367 a.C.n.
subsidio Thessaliae proficiscerentur tyrannosque eius expellerent. Cuius belli quum ei summa esset data eoque cum 3
exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere. In quo proelio Alexandrum ut animad- 4
vertit, incensus ira equum in eum concitavit proculque degressus a suis coniectu telorum confossus concidit. Atque 364 a.C.n.
hoc secunda victoria accidit; nam iam inclinatae erant tyrannorum copiae. Quo facto omnes Thessaliae civitates in- 5
terfectum Pelopidam coronis aureis et statuis aeneis liberosque eius multo agro donarunt.

XVII. AGESILAUS.

ARGUMENTUM.

C. I. Cum fratris filio de honore regni contendit. II. Pactas cum Tissapherne inducias religiose servat. III. Phrygiam depopulatur. Ephesi hiemat et militem exercet. Hostem fallit semper alio irruens ac se irruere dicebat. Semper in Asia victor. IV. Domum revocatur. Boeotios vincit iisque parcit. V. Bello Corinthio victor, miseratur caedem Graecorum. VI. Ad pugnam Leuctricam ire recusat. Spartam singulari commento

servat. VII. Patriam sublevat pecunia. VIII. Animi dotibus excellit, non corporis. Redux ex Aegypto in portu Menelai moritur.

I AGESILAUS, Lacedaemonius, quum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est; eo enim usus
2 est familiarissime. Hic primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim a maioribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis, quam imperio, ex duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartae reges
3 fuerunt. Horum ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat. Itaque utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis eius, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquis-
4 set, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat, eumdem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao, suo patruo, contendit: neque id, quod petivit, consecutus est.
5 Nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus supra, factioso et his temporibus potente, Agesilaus antelatus est.
II Hic simulatque imperii potitus est, persuasit Lacedaemoniis, ut exercitum emitterent in Asiam bellumque regi facerent, docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicari. Namque fama exierat, Artaxerxem comparare classes pede-
2 stresque exercitus, quos in Graeciam mitteret. Data pote-
396 state, tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis
a.C.n. pervenerit, quam regii satrapae eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet.
3 Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter praefectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, simulans, se dare operam, ut Lacedaemoniis cum rege conveniret, re autem vera ad copias comparandas; easque im-
4 petravit trimestres. Iuravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In qua pactione summa fide mansit Agesilaus; contra ea Tissaphernes nihil aliud, quam bellum

comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen iusiurandum ser- 5
vabat multumque in eo se consequi dicebat, quod Tissapher-
nes periurio suo et homines suis rebus abalienaret et deos
sibi iratos redderet; se autem conservata religione confir-
mare exercitum, quum animadverteret, deorum numen fa-
cere secum hominesque sibi conciliare amiciores, quod his
studere consuessent, quos conservare fidem viderent.

Postquam induciarum praeteriit dies, barbarus, non du- III
bitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria et ea
regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo po-
tissimum hostes impetum facturos, omnes suas copias eo con-
traxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit eamque 2
prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se move-
ret. Magna praeda militibus locupletatis, Ephesum hiema-
tum exercitum reduxit, atque ibi officinis armorum institu-
tis, magna industria bellum apparavit. Et quo studiosius ar-
marentur insigniusque ornarentur, praemia proposuit, qui-
bus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria.
Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris prae- 3
stitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus
effecit, ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet ex-
ercitum. Huic quum tempus esset visum, copias extrahere 4
ex hibernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pro-
nuntiasset, hostes non credituros aliasque regiones praesidiis
occupaturos, nec dubitaturos, aliud esse facturum, ac pro-
nuntiasset. Itaque quum ille Sardis iturum se dixisset, Tis- 5
saphernes eamdem Cariam defendendam putavit. In quo
quum eum opinio fefellisset victumque se vidisset consilio,
sero suis praesidio profectus est. Nam quum illo venisset,
iam Agesilaus, multis locis expugnatis, magna erat praeda
potitus. Laco autem, quum videret, hostes equitatu supera- 6
re, numquam in campo sui fecit potestatem et his locis ma-
num conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. Pe-
pulit ergo, quotiescumque congressus est, multo maiores
adversariorum copias et sic in Asia versatus est, ut omnium
opinione victor duceretur.

Hic quum iam animo meditaretur proficisci in Persas et IV

ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephorum missu, bellum Athenienses et Boeotios indixisse Lacedaemoniis;
2 quare venire ne dubitaret. In hoc non minus eius pietas suspicienda est, quam virtus bellica: qui, quum victori praeesset exercitui maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartae. Cuius exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent!
3 Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem multoque gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello superasset Asiam.
4 Hac igitur mente Hellespontum copias traiecit tantaque usus
395 a. C. n. est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confece-
5 rat, hic transierit triginta diebus. Quum iam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Boeotii ceterique eorum socii, apud Coroneam: quos
6 omnes gravi proelio vicit. Huius victoriae vel maxima fuit laus, quod, quum plerique ex fuga se in templum Minervae coniecissent quaereretur que ab eo, quid his fieri vellet, etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio et iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit irae
7 religionem et eos vetuit violari. Neque vero hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque
8 conservavit. Itaque praedicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuissent; aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.

V Post hoc proelium collatum est omne bellum circa Co-
2 rinthum ideoque Corinthium est appellatum. Hic quum una
394 pugna decem milia hostium, Agesilao duce, cecidissent, eo-
a. C. n. que facto opes adversariorum debilitatae viderentur: tantum abfuit ab insolentia gloriae, ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quod tam multi a se victi vitio adversariorum concidissent; namque illa multitudine, si sana mens esset Grae-
3 ciae, supplicium Persas dare potuisse. Idem quum adversarios intra moenia compulisset et, ut Corinthum oppugnaret,

multi hortarentur, negavit, id suae virtuti convenire: se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non, qui urbes nobilissimas expugnaret Graeciae. *Nam* 4
si, inquit, *eos exstinguere voluerimus, qui nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmetipsi nos expugnaverimus, illis quiescentibus. Quo facto sine negotio, quum voluerint, nos oppriment.*

Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemo- VI
niis: quo ne proficisceretur, quum a plerisque ad exeundum 371
premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, a. C. n.
quum Epaminondas Spartam oppugnaret essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem praebuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas eius consilii sa- 2
luti fuit universis. Nam quum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent et locum extra urbem editum cepissent: Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset, quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent, et se id quoque fieri debere animadvertisse. Sic 3
adolescentulos simulata laudatione recuperavit et adiunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quae cogitarant.

Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se VII
numquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: quum interim Agesilaus non destitit, quibuscumque rebus posset, patriam iuvare. Nam quum praecipue Lacedae- 2
monii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant, praesidio fuit; a quibus magna donatus pecunia patriam sublevavit. Atque in hoc illud inprimis fuit admirabi- 3
le, quum maxima munera ei ab regibus et dynastis civitatibusque conferrentur, quod nihil umquam [in] domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit.
Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor 4
maiorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum

signum libidinis, nullum luxuriae videre poterat; contra ea plurima patientiae atque abstinentiae. Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret cuiusvis inopis atque privati.

VIII Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam et statura fuit humili, et corpore exiguo, et claudus altero pede. Quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem; atque ignoti, faciem eius quum intuerentur, contemnebant, qui autem virtutes noverant, non po-
2 terant admirari satis. Quod ei usu venit, quum annorum octoginta subsidio Tacho in Aegyptum isset et in acta cum suis accubuisset sine ullo tecto, stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis, neque huc amplius, quam pellis esset iniecta; eodemque comites omnes accubuissent vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi su-
3 spicionem praeberet. Huius de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cuiusque generis sunt allata. His quaerentibus Agesilaum vix fides facta est, unum
4 esse ex his, qui tum accubabant. Qui quum regis verbis, quae attulerant, dedissent, ille praeter vitulina et huiusmodi genera opsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas secundamque mensam servis dis-
5 pertiit; cetera referri iussit. Quo facto eum barbari magis etiam contemserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum
6 illa potissimum sumsisse arbitrabantur. Hic quum ex Aegypto reverteretur, donatus a rege Nectanabide ducentis viginti
361 talentis, quae ille muneri populo suo daret venissetque in
a. C. n. portum, qui Menelai vocatur, iacens inter Cyrenas et Ae-
7 gyptum, in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt atque ita domum retulerunt.

XVIII. EUMENES.

ARGUMENTUM.

C. I. Eius officia apud reges Macedonum. II. Cappadociam sortitur provinciam. Carus Perdiccae est et fidus. III. A Perdicca oppositus Europaeis adversariis, deviis itineribus milites suos fallit, ut, contra quos ducerentur, rescire non possent. IV. Vincit Craterum et Neoptolemum. V. Absens capitis damnatur. Obsessus in castello Nora callide se suosque liberat. VI. Olympiadi liberisque Alexandri bene consulit. VII. Bellum parat adversus Antigonum nomine Alexandri. VIII. Antigoni victor cogitur a militibus copias hiematum dividere. Antigonus in hibernaculis hostem vult aggredi. IX. Consilio callido Antigoni refrenat impetum. X. Victor Antigono victo traditur. XI. Impatiens supplicium flagitat. XII. Fame fatigatus a custodibus occiditur. XIII. Exstincto Eumene, Praefecti usurpant nomen regis.

Eumenes, Cardianus. Huius si virtuti par data esset fortu- I
na, non ille quidem maior, sed multo illustrior atque etiam honoratior: quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. Nam quum aetas eius incidisset in ea tempora, quibus 2
Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienae erat civitatis; neque aliud huic defuit, quam generosa stirps. Etsi ille domestico summo genere erat: ta- 3
men Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant; neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii. Hic peradolescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyn- 4
tae filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adolescentulo indoles virtutis.

5 Itaque eum habuit ad manum scribae loco: quod multo apud Graios honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos, revera sicut sunt, mercenarii scribae existimantur; at apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco et fide et industria cognita: quod necesse est
6 omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae, quae Hetaerice appellabatur. Utrique autem in consilio semper affuit et omnium rerum habitus est particeps.

II Alexandro Babylone mortuo, quum regna singulis fami-
323? d. 30. Mai. a. C. n. liaribus dispertirentur et summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat, Per-
2 diccae: ex quo omnes coniecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi eius in suam tutelam pervenissent: (aberant enim Craterus et Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephaestio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat); hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. Nam tum in
3 hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adiunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam videbat: non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes cor-
4 ripere atque complecti. Neque vero hoc ille solus fecit, sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinaverat. Hic multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit,
5 ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Quum perducere eum non posset, interficere conatus est; et fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis eius effugisset.

III Interim conflata sunt illa bella, quae ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non dese-
2 ruit, neque salutis, quam fidei, fuit cupidior. Praefecerat

eum Perdiccas ei parti Asiae, quae inter Taurum montem
iacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat Euro-
paeis adversariis; ipse Aegyptum oppugnatum adversus Pto-
lemaeum erat profectus. Eumenes quum neque magnas co- 3
pias, neque firmas haberet, quod et inexercitatae, et non
multo ante erant contractae; adventare autem dicerentur
Hellespontumque transisse Antipater et Craterus magno cum
exercitu Macedonum, viri quum claritate, tum usu belli prae-
stantes: (Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua 4
nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissi-
mi, qui summam imperii potirentur): Eumenes intelligebat,
si copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non
modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque 5
hoc eius fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus
milites duceret, in quibus vera audire non possent, et his
persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque 6
tenuit hoc propositum et prius in aciem exercitum eduxit
proeliumque commisit, quam milites sui scirent, cum quibus
arma conferrent. Effecit etiam illud locorum praeoccupa-
tione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam
peditatu, quo erat deterior.

Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei IV
esset pugnatum, cadit Craterus dux et Neoptolemus, qui se- 321
cundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eu- a.C.n.
menes. Qui quum inter se complexi in terram ex equis de- 2
cidissent, ut facile intelligi posset, inimica mente contendis-
se animoque magis etiam pugnasse, quam corpore, non prius
distracti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc ali-
quot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex proe-
lio excessit, sed acrius hostes institit. Hic equitibus profli- 3
gatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea et maxime
nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat de-
ductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo pe-
tiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit et se, si-
mul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, 4
ex acie semivivum elatum, recreare studuit. Quum id non
posset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (nam-

que illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit ossaque in Macedoniam uxori eius ac liberis remisit.

V Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud
321 flumen Nilum interficitur a Seleuco et Antigono rerumque
a. C. n. summa ad Antipatrum defertur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur: in his Eumenes. Hac ille percussus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magni-
2 tudinem, etsi non frangebant, tamen minuebant. Hunc persequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur, neque umquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci multis possent
3 resistere. Sed extremo tempore, quum consilio capi non posset, multitudine circumventus est. Hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit et in castellum Phrygiae, quod No-
4 ra appellatur, confugit. In quo quum circumsederetur et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi: callidum fuit eius inventum, quemadmodum stans iumentum concalefieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis mo-
5 tu non removeretur. Substringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram posset attingere; deinde post verberibus cogebat exsultare et calces remittere. Qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio de-
6 curreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut aeque iumenta nitida ex castello educeret, quum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea lo-
7 cis habuisset. In hac conclusione, quotiescumque voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disiecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hiems. Quod castrum subsidia habere non poterat et ver appropinquabat, simulata deditione, dum de conditionibus tractat, praefectis Antigoni imposuit seque ac suos omnes extraxit incolumes.

VI Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, quum litteras et nuntios misisset in Asiam, consultum, utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) et

eas res occuparet: huic illa primum suasit, ne se moveret et 2
exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium iniuriarum oblivisceretur et in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum illa nihil fecit; nam et in Macedoniam profecta 3
est, et ibi crudelissime se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi domus et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quam primum exercitus pa- 4
raret, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus praefectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent, eiusque consiliis uterentur. His rebus 5
Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum com- VII
paravit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in 319
his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum au- a. C. n.
tem obtinebat Persidem, et Antigenes, cuius sub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, quam tamen effugere non potuit, si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo, in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eo- 2
que sellam auream cum sceptro ac diademate iussit poni eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur; credens, minore se invidia fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare. Quod et fecit. Nam quum non ad Eumenis 3
principia, sed ad regia conveniretur atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat, quum tamen per eum unum gererentur omnia.

Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non acie in- VIII
structa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam 318
hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis a. C. n.
hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quae 2
Asiam peragrarat deviceratque Persas, inveterata quum gloria, tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare

postulabat; ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque pericu-
lum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia ni-
miaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum
3 quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis
illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, ne-
que rem ullam, nisi tempus, interesse iudicet. Sed ad illos
revertar. Hiberna sumserant non ad usum belli, sed ad ipso-
4 rum luxuriam, longeque inter se discesserant. Hoc Antigo-
nus quum comperisset intelligeretque, se parem non esse pa-
ratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capien-
dum. Duae erant viae, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad
5 adversariorum hibernacula posset perveniri. Quarum brevior
per loca deserta, quae nemo incolebat propter aquae ino-
piam, ceterum dierum erat fere decem; illa autem, qua
omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfra-
6 ctum, sed erat copiosa omniumque rerum abundans. Hac si
proficisceretur, intelligebat, prius adversarios rescituros de
suo adventu, quam ipse tertiam partem confecisset itineris;
sin per loca sola contenderet, sperabat, se imprudentem ho-
7 stem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit
quam plurimos utres atque etiam culleos comparari; post
haec pabulum; praeterea cibaria cocta dierum decem, ut
quam minime fieret ignis in castris. Iter, quod habebat,
omnes celat. Sic paratus, qua constituerat, proficiscitur.

IX Dimidium fere spatium confecerat, quum ex fumo castro-
rum eius suspicio allata est ad Eumenem, hostem appropin-
quare. Conveniunt duces; quaeritur, quid opus sit facto. In-
telligebant omnes, tam celeriter copias ipsorum contrahi non
2 posse, quam Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus ti-
tubantibus et de rebus summis desperantibus, Eumenes ait,
si celeritatem velint adhibere et imperata facere, quod ante
non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quin-
que hostis transisse posset, se effecturum, ut non minus to-
tidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent suas-
3 que quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refre-
nandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homi-
nes ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum,

hisque praecepit, ut prima nocte, quam latissime possint, ignes faciant quam maximos atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant et assimulata castrorum 4
consuetudine suspicionem iniciant hostibus, his locis esse castra ac de eorum adventu esse praenuntiatum; idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter 5
praeceptum curant. Antigonus, tenebris obortis, ignes conspicatur; credit de suo adventu esse auditum et adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium et, quoniam 6
imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, et illum anfractum longiorem copiosae viae capit ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum ac reficienda iumenta, quo integriore exercitu decerneret.

Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio celeritatemque impedivit eius; neque tamen multum profecit. X
Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum veteranorum, quum superior proelio discessisset, Antigono est deditus, quum exercitus ei ter ante separatis temporibus iurasset, se eum defensurum, nec umquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc 3
Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adiuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere iam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemaeus, opibus iam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant; 4
quod videbant, Eumene recepto, omnes prae illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut, nisi magna spe maximarum rerum, leniri non posset.

Itaque quum eum in custodiam dedisset et praefectus custodum quaesisset, quemadmodum servari vellet? *ut acerrimum*, inquit, *leonem, aut ut ferocissimum elephantum*. Nondum XI
enim statuerat, conservaret eum, necne. Veniebat autem ad 2
Eumenem utrumque genus hominum; et qui propter odium fructum oculis ex eius casu capere vellent, et qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent; multi etiam,

318 a. C. n.

qui eius fortunam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu tamque valde timuissent, cuius in pernicie positam
3 spem habuissent victoriae. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare iam tertium diem sic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut sic deutere-
4 tur victo: quin aut interfici, aut missum fieri iuberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur: *quid? tu*, inquit, *animo si isto eras, cur non in proelio cecidisti potius, quam in*
5 *potestatem inimici venires?* Huic Eumenes: *utinam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod numquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi.* [Neque id falsum. Nam et dignitate fuit honesta, et viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta].

XII De hoc Antigonus quum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic quum [plerique omnes] primo perturbati admirarentur, non iam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem forent adducti; quique maximos duces inter-
2 fecisset; denique in quo uno tantum esset, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quaerebant, quibus amicis esset usurus? sese enim cum Eumene
3 apud eum non futuros. Hic, cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, quum iam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quemquam admitti et quotidianum victum amoveri iussit. Nam negabat, se ei vim allatu-
4 rum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, quum castra moverentur,
316 a.C.n. insciente Antigono iugulatus est a custodibus.

XIII Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, quum ab anno vicesimo, ut supra ostendimus, septem annos Philippo apparuisset, et tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his unum equitum alae praefuisset, post au-

tam Alexandri Magni mortem imperator exercitus dixisset summosque duces partim repulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni virtute, sed Macedonum periurio, talem habuit exitum vitae. In quo quanta fuerit omnium opinio 2 eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest iudicari, quod nemo, Eumene vivo, rex appellatus est, sed praefectus; iidem post huius occasum 3 statim regium ornatum nomenque sumpserunt, neque, quod initio praedicarant, se Alexandri liberis regnum servare, praestare voluerunt, et, uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Huius sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis eius sepeliendum tradidit. Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt, ossaque eius in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque eius deportanda curarunt. 5

XIX. PHOCION.

ARGUMENTUM.

C. I. Notior est eius integritas vitae, quam rei militaris labor. II. Senex in odium populi pervenit. Eius culpa Nicanor Piraeeo potitur. III. Patria pulsus, Causam apud Macedones dicens, Athenas deducitur. IV. Athenis damnatus ut supplicium traditur.

Phocion, Atheniensis, etsi saepe exercitibus praefuit summosque magistratus cepit, tamen multo eius notior integritas vitae, quam rei militaris labor. Itaque huius memoria est nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine Bonus est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, quum divitissimus 2 esse posset propter frequentes delatos honores potestatesque summas, quae ei a populo dabantur. Hic quum a 3

rege Philippo munera magnae pecuniae repudiaret legatique
hortarentur accipere simulque admonerent, si ipse his facile
careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset
4 in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: his
ille, *si mei similes erunt, idem hic*, inquit, *agellus illos alet,
qui me ad hanc dignitatem perduxit; sin dissimiles sunt futuri,
nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.*

II Idem quum prope ad annum octogesimum prospera per-
venisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium per-
2 venit suorum civium. Primo, quod cum Demade de urbe
314 tradenda Antipatro consenserat eiusque consilio Demosthenes
a. C. p. cum ceteris, qui bene de republica meriti existimabantur,
populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum of-
fenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam quod
3 amicitiae fidem non praestiterat. Namque auctus adiutusque
a Demosthene eum, quem tenebat, ascenderat gradum,
quum adversus Charetem eum subornaret; ab eodem in iu-
diciis, quum capitis causam diceret, defensus aliquoties, li-
beratus discesserat. Hunc non solum in periculis non defen-
4 dit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimi-
ne, [quod,] quum apud eum summum esset imperium po-
puli et Nicanorem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeeo
Atheniensium, a Dercyllo moneretur idemque postularet, ut
provideret, ne commeatibus civitas privaretur, huic, audien-
te populo, Phocion negavit esse periculum seque eius rei
5 obsidem fore pollicitus est. Neque ita multo post Nicanor
318 Piraeeo est potitus. Ad quem recuperandum quum populus
a. C. n. armatus concurrisset, ille non modo nemini ad arma vo-
cavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit. [Sine quo
Athenae omnino esse non possunt.]

III Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum una
populi causam agebat, altera optimatum. In hac erat Pho-
cion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum
patrociniis nitebatur. Nam populares Polyperchonti fave-
2 bant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a Poly-
perchonte Cassander Macedonia pulsus est. Quo facto po-
3 pulus superior factus statim duces adversariae factionis ..

pitis damnatos patria pepulit, in his Phocionem et Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem 3
profectus est Phocion. Quo ut venit, causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polysperchontem iussus est dicere; namque is tum regis rebus praeerat. Hic 4
ab Agnonide accusatus, quod Piraeeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam coniectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium.

Huc ubi perventum est, quum propter aetatem pedibus IV
iam non valeret vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti, quum alii, reminiscentes veteris famae, aetatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piraeei maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi qui- 2
dem ei data est facultas et dicendi causam. Inde iudicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati tradi solent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius 3
ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrimans dixisset: *o quam indigna perpeteris, Phocion!* huic ille, *at non inopinata*, inquit; *hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multi- 4
tudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est.

XX. TIMOLEON.

ARGUMENTUM.

C. I. Liberata patria fratrem suum interfici iubet. II. Dionysium Sicilia pellit. Hicetam superat. Poenos fugat. III. Si-

culorum rempubl. restituit. Privatus Syracusis vivit. IV. Oculis captus reipbl. inservit. V. Eius patientiae exempla. Moritur.

1 Timoleon, Corinthius. Sine dubio magnus omnium iudicio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppressam a tyranno liberaret, et a Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret totamque Siciliam, multos annos bello vexatam a barbarisque oppressam, suo adventu in
2 pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est et, id quod difficilius putatur, multo sapien-
3 tius tulit secundam, quam adversam fortunam. Nam quum frater eius Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupasset particepsque regni posset esse: tantum abfuit a societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti et parere legibus,
4 quam imperare patriae, satius duxerit. Hac mente per haruspicem communemque affinem, cui soror, ex eisdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse non modo manus non attulit, sed ne adspicere quidem fraternum sanguinem voluit. Nam, dum res conficeretur, procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset suc-
5 currere. Hoc praeclarissimum eius facinus non pari modo probatum est ab omnibus. Nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant et invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id factum neque domum ad se filium admisit, neque adspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans
6 compellaret. Quibus rebus adeo ille est commotus, ut nonnumquam vitae finem facere voluerit atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

II Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Sy-
354 a. C. n. racusarum potitus est: cuius adversarii opem a Corinthiis petierunt ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc
345 a. C. n. Timoleon missus incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia
2 depulit. Quum interficere posset, noluit, tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe adiuti fuerant, cuius benignitatis memo-

rium volebat exstare, eamque praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiae, quam crudelitatis; postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset.
3 Post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio: quem non odio tyrannidis dissensisse sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse, expulso Dionysio, imperium dimittere noluit.
4 Hoc superato, Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimissum flumen fugavit ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui iam complures annos possessionem Siciliae tenebant. 339 a. C. n. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat.

III Quibus rebus confectis quum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusae erant conditae.
2 Civibus veteribus sua restituit; novis bello vacuefactas possessiones divisit; urbium moenia disiecta fanaque deserta refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium totae insulae conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi, qui initio deduxerant, videretur.
3 Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disiecit; cetera tyrannidis propugnacula demolitus est deditque operam, ut quam minime multa vestigia servitutis manerent.
4 Quum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset; tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret: maluit se diligi, quam metui. 339 a. C. n. Itaque, quum primum potuit, imperium deposuit et privatus Syracusis, quod reliquum vitae fuit, vixit. Neque vero id imperite fecit.
5 Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit; neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita.
6 Nullius umquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. Neque id magis benevolentia factum est, quam prudentia.

IV Hic quum aetate iam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo
2 minus privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus iumentis iunctis, atque ita de vehiculo, quae videbantur, dicebat; neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae. Nihil enim umquam neque insolens, neque
3 gloriosum ex ore eius exiit. Qui quidem, quum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit, quam se in ea re maximas diis gratias agere atque habere, quod, quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse
4 voluissent. Nihil enim rerum humanarum sine deorum numine geri putabat. Itaque suae domi sacellum Ἀυτοματίας constituerat idque sanctissime colebat.

V Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam proelia maxima natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut eius diem natalem festum habe-
2 ret universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans et ingratus, vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret et complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod
3 quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Lamestii similis, nomine Demaenetus, in concione populi de rebus gestis eius detrahere coepisset ac nonnulla inveheretur in Timoleonta, dixit, nunc demum se voti esse damnatum. Namque hoc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuivis lice-
4 ret, de quo vellet, impune dicere. Hic quum diem supre-
337 mum obiisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Ti-
a. C. n. moleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

XXI. DE REGIBUS.

ARGUMENTUM.

C. I. Spartani Reges, nomine, non potestate. Excellentissimi Persarum reges. II. Macedonum reges clariores. Unus rex Siciliae vere illustris. III. Reges ex Alexandri amicis.

Hi fere fuerunt Graeciae gentis duces, qui memoria digni I
videbantur, praeter reges. Namque eos attingere noluimus,
quod omnium res gestae separatim sunt relatae. Neque ta- 2
men hi admodum sunt multi. Lacedaemonius autem Agesilaus nomine, non potestate, fuit rex, sicut ceteri Spartani.
Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos iudicamus, Persarum Cyrus et Darius, 529
Hystaspi filius: quorum uterque privatus virtute regnum est a. C. n.
adeptus. Prior horum apud Massagetas in proelio cecidit; 485 a. C. n.
Darius senectute diem obiit supremum. Tres sunt praeterea 3
eiusdem generis, Xerxes et duo Artaxerxes, Macrochir et
Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post ho- 480
minum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit a. C. n.
Graeciae. At Macrochir praecipuam habet laudem amplissi- 4
mae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perses nemo fuit manu fortior; Mnemon autem iustitiae fama floruit. Nam quum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori,
ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine morbo 5
naturae debitum reddiderunt; tertius ab Artabano praefecto 467
ferro interemtus est. a. C. n.

Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros ante- II
cesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius, 323
et Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo con- a. C. n.

336 a. C. n. sumtus est; Philippus Aegis a Pausania, quum spectatum
2 ludos iret, iuxta theatrum occisus est. Unus Epirotes, Pyr-
rhus, qui cum populo Romano bellavit. Is quum Argos op-
272 pidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Unus
a. C. n. item Siculus, Dionysius prior. Nam et manu fortis, et belli
peritus fuit, et, id quod in tyranno non facile reperitur, mi-
nime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius deni-
que rei cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eam-
que rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pe-
3 percit vitae, quem eius insidiatorem putaret. Hic quum vir-
tute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate ma-
iorque annos sexaginta natus decessit florente regno. Neque
in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus vidit,
quum ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei
nati essent nepotes.

III Fuerunt praeterea multi reges ex amicis Alexandri Ma-
gni, qui post obitum eius imperia ceperunt: in his Antigo-
nus et huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Pto-
2 lemaeus. Ex his Antigonus in proelio, quum adversus Se-
301 a. C. n. leucum Lysimachumque dimicaret, occisus est. Pari leto
281 a. C. n. affectus est Lysimachus a Seleuco. Nam, societate dissoluta,
3 bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum filiam suam
286 Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter
a. C. n. eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodia so-
4 cer generi periit a morbo. Neque ita multo post Seleucus
281 a. C. n. a Ptolemaeo Cerauno dolo interfectus est; quem ille a pa-
tre expulsum Alexandrea, alienarum opum indigentem, re-
280 a. C. n. ceperat. Ipse autem Ptolemaeus, quum vivus filio regnum
5 tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus
quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur,
non praeterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et animi
magnitudine, et calliditate omnes in Africa natos praestitisse
constat.

XXII. HAMILCAR.

ARGUMENTUM.

C. I. Erycem defendit. Pacem constantia sua patriae conciliat. II. Remotis a Carthagine militibus mercenariis, otium toti Africae restituit. III. Filium suum secum in Hispaniam ducit. Hasdrubal eius gener et in imperio successor. IV. In Hispania adversus Vettones in proelio pugnans cadit.

HAMILCAR, Hannibalis filius, cognomine Barcas, Cartha- 1
giniensis, primo Poenico bello, sed temporibus extremis, 264—241 a. C. n.
admodum adolescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. 248 a. C. n.
Quum ante eius adventum et mari et terra male res gere- 2
rentur Carthaginiensium, ipse, ubi affuit, numquam hosti
cessit, neque locum nocendi dedit, saepeque e contrario oc-
casione data lacessivit semperque superior discessit. Quo fa-
cto, quum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Ery-
cem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur.
Interim Carthaginienses, classe apud insulas Aegates a C. Lu- 3
tatio, consule Romanorum, superati, statuerunt belli finem 242
facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille, a. C. n.
etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum pu-
tavit, quod patriam exhaustam sumtibus diutius calamitates
belli ferre non posse intelligebat; sed ita, ut statim mente 4
agitaret, si paullum modo res essent refectae, bellum reno-
vare Romanosque armis persequi, donicum aut certe vicis-
sent, aut victi manus dedissent. Hoc consilio pacem conci- 5
liavit, in qua tanta fuit ferocia, quum Catulus negaret bel-
lum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenue-
runt, armis relictis, Sicilia decederent, ut, succumbente pa-
tria, ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto fla- 6

gitio domum rediret. Non enim suae esse virtutis, arma a
patria accepta adversus hostes adversariis tradere. Huius
pertinaciae cessit Catulus.

II At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter, ac sperabat,
rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate
externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut numquam
2 pari periculo fuerit Carthago, nisi quum deleta est. Primo
240 mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, descive-
a. C. n. runt, quorum numerus erat viginti milium. Hi totam aba-
3 lienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus
malis adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia ab Roma-
nis petiverint eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope
iam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperato-
4 rem fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis re-
movit, quum amplius centum milia facta essent armatorum,
sed etiam eo compulit, ut, locorum angustiis clausi, plures
fame, quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in
his Uticam atque Hipponem, valentissima totius Africae, re-
5 stituit patriae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines im-
perii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nul-
lum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

III Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque in-
238 festo Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effe-
a. C. n. cit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eo-
2 que secum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat
praeterea cum eo adolescens illustris, formosus, Hasdrubal,
quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare
loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant.
Quo factum est, ut a praefecto morum Hasdrubal cum eo
vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit,
3 quod moribus eorum non poterat interdici socero gener. De
228 a. C. n. hoc ideo mentionem fecimus, quod, Hamilcare occiso, ille
exercitui praefuit resque magnas gessit et princeps largitio-
ne vetustos pervertit mores Carthaginiensium; eiusdemque
221 a. C. n. post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque
venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellico-

sissimasque gentes subegit; equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum in- 2
ferre meditaretur, nono anno post, quam in Hispaniam venerat, in proelio pugnans adversus Vettones occisus est. Hu- 3
ius perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Poenicum. Namque Hannibal, filius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri mallet.

XXIII. HANNIBAL.

ARGUMENTUM.

C. I. Omnibus ducibus maior invidia debilitatur. II. Capitalis Romanorum hostis. III. Imperator Hispaniam subigit. Saguntum expugnat. Per Alpes in Italiam transit. IV. Saepius in Italia feliciter pugnat. V. Reliquae res ab eo in Italia gestae. VI. Revocatus patriam defensum a Scipione vincitur. VII. Domo ad Antiochum profugit. VIII. Suos cives frustra ad bellum inducere tentat. Rhodiorum victor. IX. Cretensium avaritiam deludit. X. Regem Ponti armat adversus Romanos. XI. Dolo pugnat adversus Eumenem. XII. Ne tradatur Romanis, veneno hausto mori mavult. XIII. Eius literarum amor.

Hannibal, Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, I
quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est infitiandum, Hannibalem tanto praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quoties- 2
cumque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videretur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut heredi- 3
tate relictum odium paternum erga Romanos sic conserva-

vit, ut prius animam, quam id, deposuerit: qui quidem, quum patria pulsus esset et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis.

II Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae.

215 a. C. n.

2 Ad quem quum legati venissent Romani, qui de eius voluntate explorarent darentque operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis corruptum alia, atque antea, sentire; neque id frustra fecissent, idque Hannibal comperisset seque ab interioribus consiliis segregari vidisset:

3 tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset, hoc adiunxit: *Pater*, inquit, *meus, Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine, Iovi optimo maximo hostias immolavit.*

238 a. C. n.

4 *Quae divina res dum conficiebatur, quaesivit a me, vellemne secum in castra proficisci? Id quum libenter accepissem atque ab eo petere coepissem, ne dubitaret ducere: tum ille, faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat eamque, ceteris remotis, tenentem iurare iussit, numquam me in amicitia cum Romanis fore.*

5 *Id ego iusiurandum patri datum usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus.*

6 *Quare, si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; quum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.*

III Hac igitur, qua diximus, aetate cum patre in Hispaniam profectus est: cuius post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni praefuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum publice comprobatum est.

228 a. C. n.

221 a. C. n.

2 Sic Hannibal minor quinque et viginti annis natus imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit; Saguntum, foederatam civitatem, vi expugnavit; tres exercitus maximos com-

paravit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Has- 3
drubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum
duxit. Saltum Pyrenaeum transiit. Quacumque iter fecit, 218
cum omnibus incolis conflixit; neminem, nisi victum, dimi- a. C. n.
sit. Ad Alpes posteaquam venit, quae Italiam ab Gallia se- 4
iungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, prae-
ter Herculem Graium, transierat (quo facto is hodie saltus
Graius appellatur): Alpicos, conantes prohibere transitu,
concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecit[que], ut ea ele-
phantus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix
poterat repere. Hac copias traduxit in Italiamque pervenit.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione IV
Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem [de] Clastidio apud
Padum decernit: saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio 2
idem Scipio cum collega, Tiberio Longo, apud Trebiam ad-
versus eum venit. Cum his manum conseruit utrosque pro-
fligavit. Inde per Ligures Apenninum transiit, petens Etru-
riam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut 3
postea numquam dextero aeque bene usus sit. Qua valetu-
dine quum etiam nunc premeretur lecticaque ferretur, C. 217
Flaminium Cos. apud Trasimenum cum exercitu insidiis cir- a. C. n.
cumventum occidit; neque multo post C. Centenium praeto-
rem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam
pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo Consules, C. Teren- 4
tius et L. Aemilius. Utriusque exercitus uno proelio fugavit; 216
Paullum consulem occidit et aliquot praeterea consulares, in a. C. n.
his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat consul.

Hac pugna pugnata, Romam profectus est, nullo resi- V
stente. In propinquis urbis montibus moratus est. Quum ali-
quot ibi dies castra habuisset et reverteretur Capuam: Q. 215
Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno se ei a. C. n.
obiecit. Hic clausus locorum angustiis noctu sine ullo de- 2
trimento exercitus se expedivit; Fabio, callidissimo impera-
tori, verba dedit. Namque obducta nocte sarmenta in corni-
bus iuvencorum deligata incendit eiusque generis multitudi-
nem magnam dispalatam immisit. Quo repentino obiectu vi-
so tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, ut egredi

3 extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita
multis diebus M. Minucium Rufum, magistrum equitum, pa-
ri ac dictatorem imperio, dolo productum in proelium, fu-
213 a. C. n. gavit. Ti. Sempronium Gracchum, iterum consulem, in Lu-
208 canis absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Mar-
a. C. n. cellum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo in-
4 terfecit. Longum est, enumerare proelia. Quare hoc unum
satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit:
quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adver-
sus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

VI Hic invictus patriam defensum revocatus bellum gessit
203 adversus P. Scipionem, filium eius, quem ipse primum apud
a. C. n. Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fu-
2 gaverat. Cum hoc, exhaustis iam patriae facultatibus, cupi-
vit in praesentiarum bellum componere, quo valentior post-
ea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non
3 convenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum
202 eodem conflixit: pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus
a. C. n. noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter
4 milia passuum trecenta. In hac fuga Numidae, qui simul
cum eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei; quos non so-
lum effugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos
ex fuga collegit; novis delectibus paucis diebus multos con-
traxit.

VII Quum in apparando acerrime esset occupatus, Carthagi-
201 a. C. n. nienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo se-
cius exercitui postea praefuit resque in Africa gessit; item-
200 a. C. n. que Mago frater eius, usque ad P. Sulpicium et C. Aurelium
2 consules. His enim magistratibus legati Carthaginienses Ro-
mam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias age-
rent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem coro-
na aurea eos donarent simulque peterent, ut obsides eorum
3 Fregellis essent, captivique redderentur. His ex senatus con-
sulto responsum est: munus eorum gratum acceptumque es-
se; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non re-
missuros, quod Hannibalem, cuius opera susceptum bellum
foret, inimicissimum nomini Romano, etiam nunc cum im-

perio apud exercitum haberent, itemque fratrem eius Mago-
nem. Hoc responso Carthaginienses cognito Hannibalem do- 4
mum Magonemque revocarunt. Huc ut rediit, praetor fa-
ctus est, postquam rex fuerat, anno secundo et vicesimo. Ut
enim Romae consules, sic Carthagine quotannis annui bini
reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hanni- 5
bal praebuit ac fuerat in bello. Namque effecit ex novis ve-
ctigalibus non solum ut esset pecunia, quae Romanis ex foe-
dere penderetur, sed etiam superesset, quae in aerario re-
poneretur. Deinde, anno post praeturam, Marco Claudio, 6
Lucio Furio Coss. Roma legati Carthaginem venerunt. Hos 196
Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his a. C. n.
senatus daretur, navem conscendit clam atque in Syriam ad
Antiochum profugit. Hac re palam facta, Poeni naves duas, 7
quae eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt;
bona eius publicarunt; domum a fundamentis disiecerunt;
ipsum exulem iudicarunt.

At Hannibal anno tertio post, quam domo profugerat, VIII
L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Afri- 193
cam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Carthaginien- a. C. n.
ses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset: cui
iam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficiscere-
tur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Poeni rescive- 2
runt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem poena affe-
cerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves ac vela
ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Ma-
gonis interitu duplex memoria prodita est; namque alii nau-
fragio, alii a servulis ipsius interfectum eum, scriptum re-
liquerunt. Antiochus autem, si tam in agendo bello parere 3
voluisset consiliis eius, quam in suscipiendo instituerat, pro- 193
pius Tiberi, quam Thermopylis de summa imperii dimicas- 192
set. Quem etsi multa stulte conari videbat, tamen nulla de- a. C. n.
seruit in re. Praefuit paucis navibus, quas ex Syria iussus 4
erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem
in Pamphylio mari conflixit. Quo quum multitudine adver-
sariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit
superior.

IX Antiocho fugato, verens, ne dederetur, quod sine dubio
189 a.C.n. accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios
2 venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem
vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid
providisset, propter avaritiam Cretensium. Magnam enim
3 secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Ita-
que capit tale consilium. Amphoras complures complet
plumbo, summas operit auro et argento. Has, praesentibus
principibus, deponit in templo Dianae, simulans, se suas for-
tunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas
aeneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet
4 easque in propatulo domi abiicit. Gortynii templum magna
cura custodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne
ille, inscientibus his, tolleret secumque duceret.

X Sic, conservatis suis rebus, Poenus, illusis Cretensibus
omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Apud quem eo-
dem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit,
2 quam regem armavit et exercuit adversus Romanos. Quem
quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conci-
liabat ceteros reges adiungebatque bellicosas nationes. Dis-
sidebat ab eo Pergamenus rex, Eumenes, Romanis amicis-
simus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra; quo
3 magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eu-
menes plus valebat propter Romanorum societatem: quem
si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc
4 interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis diebus
erant decreturi. Superabatur navium multitudine; dolo erat
pugnandum, quum par non esset armis. Imperavit quam
plurimas venenatas serpentes vivas colligi easque in vasa fi-
5 ctilia coniici. Harum quum confecisset magnam multitudi-
nem, die ipso, quo facturus erat navale proelium, classia-
rios convocat hisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis
regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se
defendere. Id facile illos serpentium multitudine consecutu-
6 ros. Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se factu-
rum; quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his
pollicetur praemio fore.

Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in XI
proelium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolamque 2
ostendens se regem professus est quaerere, statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat, aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius, ducis nave declarata suis, eodem, unde ierat, se recepit. At Eumenes, soluta epistola, nihil 3
in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret. Cuius etsi causam mirabatur, neque reperiebatur, tamen proelium statim committere non dubitavit. Horum in concursu 4
Bithyni Hannibalis praecepto universi navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim rex quum sustinere non posset, fuga salutem petiit, quam consecutus non esset, nisi intra sua praesidia se recepisset, quae in proximo litore erant collocata. Reliquae Pergamenae naves quum adversarios preme- 5
rent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conici coepta sunt. Quae iacta initio risum pugnantibus concitarunt, neque, quare id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt ser- 6
pentibus, nova re perterriti, quum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppes averterunt seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergameno- 7
rum superavit; neque tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios.

Quae dum in Asia geruntur, accidit casu, ut legati Pru- XII
siae Romae apud L. Quintium Flamininum, consularem, coenarent atque ibi, de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Prusiae regno esse. Id postero die Flamini- 2
nus senatui detulit. Patres conscripti, qui, Hannibale vivo, numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet sibique dederet. His 3
Prusias negare ausus non est; illud recusavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset; ipsi, si possent, comprehenderent; locum, ubi esset, facile inven-

turos. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei ab rege datum erat muneri; idque sic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitum sibi haberet, semper ve-
4 rens, ne usu veniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum venissent ac multitudine domum eius circumdedissent, puer ab ianua prospiciens Hannibali dixit, plures praeter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores aedificii circumiret ac propere sibi renuntiaret, num
5 eodem modo undique obsideretur. Puer quum celeriter, quid esset, renuntiasset omnesque exitus occupatos ostendisset: sensit, id non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimit-
183 a. C. n. teret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumsit.

XIII Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, anno acquievit septuagesimo. Quibus consulibus interierit, non convenit. Namque Atticus, Marco Claudio Mar-
183 a. C. n. cello, Q. Fabio Labeone Coss. mortuum, in annali suo scri-
182 a. C. n. ptum reliquit; at Polybius, L. Aemilio Paullo et Cn. Baebio Tamphilo; Sulpicius autem, P. Cornelio Cethego, M.
2 Baebio Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisque bellis di-
181 a. C. n. strictus nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot eius libri sunt, Graeco sermone confecti; in his ad Rhodios
3 de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. Huius bella gesta multi memoriae prodiderunt; sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Silenus, et Sosilus Lacedaemonius. Atque hoc Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore.
4 Sed nos tempus est huius libri facere finem et Romanorum explicare imperatores, quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.

XXIV. M. PORCIUS CATO
EX LIBRO POSTERIORE CORNELII NEPOTIS.

ARGUMENTUM.

C. I. Eius ortus. Adolescentia et officia. II. Consul Hispaniam citeriorem sortitus est. Censor gravissimus. III. Eius virtutes, studium, scripta.

Cato, ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam I
honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi
heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flac- 195
ci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. a. C. n.
Perperna Censorius narrare solitus est, Romam demigravit,
in foroque esse coepit. Primum stipendium meruit annorum 2
decem septemque, Q. Fabio, M. Claudio Consulibus. Tri- 214 a. C. n.
bunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, castra secutus
est C. Claudii Neronis magnique opera eius existimata est in 207 a. C. n.
proelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hanni-
balis. Quaestor obtigit P. Africano, consuli, cum quo non 205 a. C. n.
pro sortis necessitudine vixit; namque ab eo perpetua dis- 199 a. C. n.
sensit vita. Aedilis plebis factus est cum C. Helvio. Praetor 4
provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaestor superiore 198 a. C. n.
tempore ex Africa decedens Q. Ennium poëtam deduxerat:
quod non minoris existimamus, quam quemlibet amplissi-
mum Sardiniensem triumphum.

Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provin- II
ciam nactus Hispaniam citeriorem exque ea triumphum de- 195 a. C. n.
portavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus, 2
Consul iterum, cuius in priore consulatu quaestor fuerat, vo-
luit eum de provincia depellere et ipse ei succedere. Neque

hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate principatum obtineret: quod tum non potentia, sed iure respublica administrabatur. Qua ex re iratus senatui,
3 consulatu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati. Nam et in complures nobiles animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quae iam tum
4 incipiebat pullulare. [Circiter annos octoginta,] Usque ad
149 a. C. n. extremam aetatem ab adolescentia, reip. causa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum laude crevit.

III In omnibus rebus singulari fuit prudentia et industria. Nam et agricola sollers, et reipubl. peritus, et iuris consultus, et magnus imperator, et probabilis orator, et cupidis-
2 simus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei
3 fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani; secundus et tertius, unde quaeque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes Origines videtur appellasse. In quarto autem
4 bellum Poenicum primum; in quinto secundum. Atque haec omnia capitulatim sunt dicta. Reliquaque bella pari modo
151 a. C. n. persecutus est, usque ad praeturam Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quae in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa
5 industria et diligentia comparet, multa doctrina. Huius de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

XXV. VITA T. POMPONII ATTICI EX CORNELIO NEPOTE.

ARGUMENTUM.

C. I. Natus patre generoso. Puer docilis et nobilis inter aequales. II. Athenas se confert. Athenienses pecunia sublevat. III. Athenis ante alios carissimus. IV. Sullae acceptus, Romam remigrat. V. Q. Caecilii heres ex dodrante. Eius cum Cicerone et Hortensio rara familiaritas. VI. Honores non petit; privatus cum dignitate vivit. VII. In civili bello neque Pompeium, neque Caesarem offendit. VIII. Constat sibi etiam occiso Caesare; Brutum pecunia adiuvat. IX. Ne Antonio quidem infestus est. X. Ab Antonio de proscriptorum numero exemtus servatur. XI. Proscriptis plurimis auxilio est. XII. Antonii Agrippaeque amicitia auctus amicos servat. XIII. Vita eius privata: bonus paterfamilias et civis. XIV. Nunquam sine lectione coenare solitus; fortunis auctis non sumtuosior ulla in re est factus. XV. Mendacii impatiens, in promissis religiosus. XVI. Adolescens senibus, senex adolescentibus pariter iucundus. XVII. Eius pietas in matrem. XVIII. Antiquitatis amor; poëta haud contemnendus. XIX. Morum elegantia pervenit in familiaritatem et affinitatem divi Iulii. XX. Caesaris et Antonii cum Attico familiaritas. XXI. Extremus eius morbus. XXII. De morte et sepultura.

T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Romanae I
generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obti- 109 a. C. n.
nuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente et, ut 2
tum erant tempora, diti, inprimisque studioso litterarum. Hic, prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus

3 puerilis aetas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem
in puero, praeter docilitatem ingenii, summa suavitas oris
ac vocis, ut non solum celeriter acciperet, quae tradeban-
tur, sed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pue-
ritia nobilis inter aequales ferebatur, clariusque exsplende-
scebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre pos-
4 sent. Itaque incitabat omnes studio suo: quo in numero fue-
runt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero, quos consuetu-
dine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

II Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter affi-
88 nitatem P. Sulpicii, qui tribunus plebis interfectus est, non
a. C. n. expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii conso-
2 brina, nupserat M. Servio, fratri Sulpicii. Itaque interfecto
Sulpicio posteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem esse
perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate viven-
di, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ci-
vium, quum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus:
idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se
contulit. Neque eo secius adolescentem Marium, hostem iu-
dicatum, iuvit opibus suis; cuius fugam pecunia sublevavit.
3 Ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei fa-
miliari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum.
Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissi-
4 mus. Nam praeter gratiam, quae iam in adolescentulo ma-
gna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam leva-
vit. Quum enim versuram facere publice necesse esset, ne-
que eius conditionem aequam haberent: semper se interpo-
suit, atque ita, ut neque usuram umquam ab iis acceperit,
5 neque longius, quam dictum esset, debere passus sit. Quod
utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo invete-
rascere eorum aes alienum patiebatur, neque multiplicandis
6 usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate.
Nam universos frumento donavit, ita ut singulis septem mo-
dii tritici darentur: qui modus mensurae medimnus Athenis
appellatur.

III Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par prin-
cipibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores,

quos possent, publice haberent civemque facere studerent; quo beneficio ille uti noluit. [Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita.] Quamdiu af- 2
fuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi et Phidiae locis sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione reipubl. actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus for- 3
tunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eamdem et patriam haberet et domum; hoc specimen prudentiae, quod, quum in eam se civitatem contulisset, quae antiquitate, humanitate, doctrina praestaret omnes, unus ei ante alios fuerit carissimus.

Huc ex Asia Sulla decedens quum venisset, quamdiu ibi IV
fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et hu- 88
manitate et doctrina. Sic enim Graece loquebatur, ut Athe- a. C. n.
nis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quemdam leporem esse, non adscitum. Idem poëmata pronuntiabat et graece et latine sic, ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, 2
ut Sulla nusquam [eum] ab se dimitteret cuperetque secum deducere. Qui quum persuadere tentaret, *noli, oro te,* inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, 3
quum et rei familiari tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, et omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reipubl. tribueret, nihilominus amicis urbana officia praestitit. Nam et ad comitia eorum ven- 4
titavit et, si qua res maior acta est, non defuit: sicut Cice- 58
roni in omnibus [eius] periculis singularem fidem praebuit, a. C. n.
cui ex patria fugienti LLS. ducenta et quinquaginta milia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Ro- 5
mam, ut opinor, L. Cotta et L. Torquato Coss.: quem diem 65
sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis a. C. n.
desiderii futuri dolorem indicaret.

V Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura, cuius sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolen-
2 tiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Caecilius enim moriens testamento adoptavit eum heredemque fecit ex dodran-
3 te: ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu vivebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto, ut iudicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quam
4 affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio, qui his temporibus principatum eloquentiae tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.

VI In republ. ita versatus est, ut semper optimarum partium et esset et existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis iactaren-
2 tur. Honores non petiit, quum ei paterent propter vel gratiam vel dignitatem: quod neque peti more maiorum, neque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri e republ. sine periculo, corruptis ci-
3 vitatis moribus. Ad hastam publicam numquam accessit. Nullius rei neque praes, neque manceps factus est. Neminem neque suo nomine, neque subscribens, accusavit. In ius
4 de sua re numquam iit; iudicium nullum habuit. Multorum consulum praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus,
61 rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Ci-
a. C. n. cerone voluerit ire in Asiam, quum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, quum
5 praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, quum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut

eius observantia omnibus esset carior, quum eam officio,
non timori neque spei tribui viderent.

Incidit Caesarianum civile bellum, quum haberet annos VII
circiter sexaginta. Usus est aetatis vacatione, neque [se] 49
quoquam movit ex urbe. Quae amicis suis opus fuerant ad a. C. n.
Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit.
Ipsum Pompeium coniunctum non offendit; nullum [enim] 2
ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut ho-
nores, aut divitias ceperant, quorum partim invitissimi ca-
stra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi
remanserunt. Attici autem quies tantopere Caesari fuit gra- 3
ta, ut, victor quum privatis pecunias per epistolas impera-
ret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis
filium et Q. Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. Sic
vetere instituto [vitae] effugit nova pericula.

Secutum est illud: occiso Caesare, quum respubl. penes VIII
Brutos videretur esse et Cassium ac tota civitas se ad eum 44 a. C. n.
convertisse [videretur]: sic M. Bruto usus est, ut nullo ille 2
adolescens aequali familiarius, quam hoc sene, neque so-
lum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu.
Excogitatum est a quibusdam, ut privatum aerarium Cae- 3
saris interfectoribus ab equitibus Rom. constitueretur. Id
facile effici posse arbitrati sunt, si et principes illius ordi-
nis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio,
Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse vellet. At 4
ille, qui officia amicis praestanda sine factione existimaret,
semperque a talibus se consiliis removisset, respondit: si
quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quan-
tum hae paterentur; se neque cum quoquam de ea re col-
locuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus
huius unius dissensione disiectus est. Neque multo post 5
superior esse coepit Antonius, ita ut Brutus et Cassius, pro-
vinciarum, quae iis necis causa datae erant a consulibus,
desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur. Atticus, qui 6
pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi
parti, abiecto Bruto Italiaque cedenti HS. centum milia
muneri misit. Eidem in Epiro absens trecenta iussit dari;

neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

IX Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si
43 tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prae-
a. C. n. dicem, quum ille potius divinus fuerit: si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus ne-
2 que agitur, neque minuitur. Hostis Antonius iudicatus Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. Non solum inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam, qui adversariis eius se dabant et in eo laedendo aliquam consecuturos sperabant commendationem, Antonii familiares insequebantur; uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cu-
3 piebant; liberos etiam exstinguere parabant. Atticus, quum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario familiares eius ex urbe profugientes, quan-
4 tum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adiuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviae, quum litibus distineretur magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum praestitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine At-
5 tico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, quum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit pecuniamque sine fenore sineque ulla stipulatione [ei] credidit, maximum existimans quaestum, memorem gratumque cognosci simulque aperire, se non fortunae, sed homi-
6 nibus solere esse amicum. Quae quum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in
7 opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives videretur. Ille autem sui iudicii potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.

X Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter

intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. Itaque ad ad- 2
ventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptio-
nem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus,
paullo ante opem tulerat: (tanta varietas iis temporibus fuit
fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fasti-
gio, aut periculo) habebatque secum Q. Gellium Canum,
aequalem simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici boni- 3
tatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo co-
gnoverat, adeo coniuncte vixit, ut ad extremam aetatem
amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio 4
ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus
etiam eius amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere,
multis hortantibus tamen Attici memor fuit officii, et ei,
quum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne ti-
meret, statimque ad se veniret: se eum, et illius causa
[Gellium] Canum de proscriptorum numero exemisse. Ac,
ne quod [in] periculum incideret, quod noctu fiebat, prae-
sidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum 5
sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio
fuit. Neque enim suae solum a quoquam auxilium petiit
salutis, sed coniunctim: ut appareret, nullam seiunctam
sibi ab eo velle fortunam. Quod si gubernator praecipua 6
laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso ser-
vat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex
tot tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem
pervenit?

Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit, quam XI
ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Quum pro-
scriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in
Epirum venit, cui res ulla defuerit; nemini non ibi perpe-
tuo manendi potestas facta est. Qui etiam post proelium 2
Philippense interitumque C. Cassii et M. Bruti L. Iulium 42
Mocillam, praetorium, et eius filium, Aulumque Torqua- a. C. n.
tum, ceterosque pari fortuna perculsos, instituerit tueri,
atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari iusserit.
Difficile est, omnia persequi, et non necessarium. Illud 3
unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque tempo-

4 variam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac tem-
poribus iudicari potest, quod non florentibus se venditavit,
sed afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti
matrem, non minus post mortem eius, quam florente, co-
5 luerit. Sic liberalitate utens nullas inimicitias gessit: quod
neque laedebat quemquam, neque, si quam iniuriam acce-
perat, malebat ulcisci, quam oblivisci. Idem immortali
memoria percepta retinebat beneficia; quae autem ipse tri-
buerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui ac-
6 ceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur: *Sui
cuique mores fingunt fortunam.* Neque tamen prius ille for-
tunam, quam se ipse, finxit: qui cavit, ne qua in re iure
plecteretur.

XII His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, in-
tima familiaritate coniunctus adolescenti Caesari, quum pro-
pter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius conditionis
non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinita-
tem, praeoptaretque equitis Romani filiam generosarum nu-
2 ptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim
celandum) M. Antonius, triumvir reipubl. constituendae:
cuius gratia quum augere possessiones posset suas, tantum
abfuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi
in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis.
3 Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam
43 quum L. Saufeii, equitis Romani, aequalis sui, qui com-
a.C.n. plures annos, studio ductus philosophiae, Athenis habita-
bat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri
bona vendidissent consuetudine ea, qua tum res gereban-
tur: Attici labore atque industria factum est, ut eodem
nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse et
4 recuperasse. Idem L. Iulium Calidum, quem post Lucretii
Catullique mortem multo elegantissimum poëtam nostram
tulisse aetatem vere videor posse contendere, neque minus
virum bonum optimisque artibus eruditum, post proscriptio-
nem equitum propter magnas eius Africanas possessiones in
proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum
5 Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in praesenti

utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare: quod in eorum periculis, non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae, cognitum est.

Neque vero minus ille vir bonus paterfamilias habitus XIII
est, quam civis. Nam quum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est.
Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab 2
avunculo hereditate relictam: cuius amoenitas non aedificio, sed silva constabat. Ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumtus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus 3
est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, vix mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset; pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quem- 4
quam, nisi domi natum domique factum, habuit: quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci: et potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriae. Elegans, non 5
magnificus; splendidus, non sumtuosus; omni diligentia munditiam, non affluentiam, affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec 6
praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem: quum inprimis lautus esset eques Romanus, et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, [scimus,] non amplius, quam terna milia aeris, peraeque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cogni- 7
tum praedicamus. Saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

Nemo in convivio eius aliud acroama audivit, quam XIV
anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur.

Neque umquam sine aliqua lectione apud eum coenatum est, ut non minus animo, quam ventre convivae delecta-
2 rentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Quum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine: tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam in-
3 stituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, praeter Ardeatinum et Nomentanum, rusticum praedium: omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

XV Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque eius comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat: quod non liberalis, sed levis arbitrabatur,
2 polliceri, quod praestare non posset. Idem in nitendo, quod semel annuisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Numquam suscepti negotii eum pertaesum est. Suam enim existimationem in ea re
3 agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, [Marii, Q.] Hortensii, Auli Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse reipublicae procurationem.

XVI Humanitatis vero nullum afferre maius testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixerit, ut
2 iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. Quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei
3 Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio,

praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quae qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis 4 principum, vitiis ducum, mutationibus reipubl. perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, et facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit, ut vates.

De pietate autem Attici quid plura commemorem? XVII quum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere ma- 43 (42?) tris suae, quam extulit annorum nonaginta, quum esset a. C. n. septem et sexaginta, se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope aequalem habebat. Quod est signum, aut nullam 2 umquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit natura solum, quamquam 3 omnes ei paremus, sed etiam doctrina. Nam et principum philosophorum ita percepta habuit praecepta, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem, uteretur.

Moris etiam maiorum summus imitator fuit antiquita- XVIII tisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque 2 res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata: et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis li- 3 bris: ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset. Pari modo Mar- 4 celli Claudii, Marcellorum; Scipionis Cornelii et Fabii Maximi, Fabiorum et Aemiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent no-

5 titiae clarorum virorum. Attigit quoque poëticam: credi-
mus, ne eius expers esset suavitatis. Namque versibus, qui
honore rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani po-
6 puli praestiterunt, exposuit ita, ut sub singulorum imagi-
nibus facta magistratusque eorum non amplius quaternis
quinisve versibus descripserit: quod vix credendum sit, tan-
tas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus li-
ber, Graece confectus, de consulatu Ciceronis.

XIX Hactenus Attico vivo edita [haec] a nobis sunt. Nunc,
quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua per-
sequemur, et, quantum potuerimus, rerum exemplis lecto-
res docebimus, sicut supra significavimus, suos cuique mo-
2 res plerumque conciliare fortunam. Namque hic conten-
tus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit
imperatoris Divi filii: quum iam ante familiaritatem eius
esset consecutus nulla alia re, quam elegantia vitae, qua
ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna
3 humiliore. Tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta,
ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detu-
lerit, et conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus qui-
4 vit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui
virginem filiam collocarat. Hanc Caesar, vix anniculam,
Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, de-
spondit: quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, fa-
miliaritatem reddidit frequentiorem.

XX Quamvis ante haec sponsalia non solum, quum ab urbe
abesset, numquam ad suorum quemquam litteras misit, quin
Attico mitteret, quid ageret, inprimis, quid legeret, qui-
2 busque in locis, et quam diu esset moraturus: sed etiam,
quum esset in urbe, et propter suas infinitas occupationes
minus saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies
temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quum modo
aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam [ei]
quaestionem poeticam proponeret, interdum iocans eius ver-
3 bosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, quum aedis Io-
vis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate

atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cae-
sar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M. Antonio 4
minus absens litteris colebatur: adeo, ut accurate ille ex
ultimis terris, quid ageret, quid curae sibi haberet, cer-
tiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existima- 5
bit is, qui iudicare poterit, quantae sit sapientiae, eorum
retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum
rerum non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta interce-
debat, quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque
Antonium, quum se uterque principem non solum urbis
Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet.

Tali modo quum septem et septuaginta annos comples- XXI
set, atque ad extremam senectutem non minus dignitate,
quam gratia fortunaque crevisset, (multas enim hereditates
nulla alia re, quam bonitate, est consecutus) tantaque pro-
speritate usus esset valetudinis, ut annis triginta medicina
non indiguisset: nactus est morbum, quem initio et ipse et 2
medici contemserunt. Nam putarunt esse tenesmon, cui
remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc quum 3
tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex cu-
ratione capiebat, consumsisset: subito tanta vis morbi in
imum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos
fistulae putris eruperint. Atque hoc priusquam ei accide- 4
ret, postquam in dies dolores accrescere febresque acces-
sisse sensit, Agrippam generum ad se arcessi iussit, et cum
eo L. Cornelium Balbum Sextumque Peducaeum. Hos ut 5
venisse vidit, in cubitum innixus: *quantam*, inquit, *curam
diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibue-
rim, quum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus ver-
bis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me
nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reli-
quum est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui.* 6
*Nam mihi stat, alere morbum desinere. Namque his diebus
quidquid cibi [potionisque] sumsi, ita produxi vitam, ut auxe-
rim dolores sine spe salutis. Quare a vobis peto primum, ut
consilium probetis meum: deinde, ne frustra dehortando co-
nemini.*

K 2

XXII Hac oratione habita tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, quum quidem Agrippa eum flens atque osculans oraret at-
2 que obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi accelerararet, et, quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret, preces eius
3 taciturna sua obstinatione depressit. Sic quum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus
32 esse coepit. Tamen propositum nihilo secius peregit. Ita-
a. C. n. que die quinto post, quam id consilium inierat, pridie Ca-
4 lendas Apriles, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est iuxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Caecilii, avunculi sui.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA.

CAPUT I.
CHRONICORUM LIBRI.

De Homero et Hesiodo inter omnes fere scriptores constitit, 1
utrumque vixisse ante Rom. conditam, ut Cornel. Nep. in primo
Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et sexaginta. *Gellius* XVII, 21, 3.

Nepoti et Lutatio Romam placet conditam Olympiadis se- 2
ptimae anno secundo. *Solin. Polyh.* c. I. ed. Salm.

Archilochum Nepos Cornel. tradit Tullo Hostilio Romae re- 3
gnante iam tunc poematis clarum et nobilem. *Gell.* XVII, 21, 8.

M. Manlius Romae, qui Gallos in obsidione Capitolii obre- 4
pentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis e saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, praeceps datus est; ut Corn. autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Gell.* eod. l. §. 24.

Alexander Magnus Pellae oritur, ut Nepos edidit, M. Fab. 5
Ambusto, T. Quinct. Capitolino Coss. post R. c. anno trecentesimo octogesimo quinto. *Solin. Polyh.* c. 40.

P. Terentius maxime familiariter vixit cum Scipione Afri- 6
cano et C. Laelio etc., quamvis Corn. Nepos aequales fuisse tradat. *Donatus* s. *Suet.* in vita Terentii.

Scit hoc Nepos et Cassius in historia. *Minut. Fel.* c. 22. 7
[Fischer.]

Nepotis lib. de historicis. V. *Dion.* 3, 2. [F.]

Tertull. Apol. 10. p. 111. Haverc. s. p. 31. Vol. V. Semler. [F.]

Catulli versic. ap. V. D. ad A. Gell. VII, 18. [F.]

Hieron. Euseb. Chron. Can. p. 106. Scal. et, ut ait, Corn. Nep. etc. [F.]

Lactant. I, 13, 8. Latini Nepos. [F.]

CAPUT II.

EXEMPLORUM LIBER II.

1 A virgine Vestale. *Sosipater. Charis.* l. I. col. 119. Putsch.

LIBER V.

2 Cornel. Nepos in libro exemplorum quinto litteris mandavit, multis in Senatu placuisse, ut ii, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur: sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam; eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeo intestabiles invisosque fuisse, ut taedium vitae ceperint necemque sibi consciverint. *Gell.* VII, 18, 11.

CAPUT III.

ILLUSTRIUM VIRORUM LIBRI.

1 LIB. II. Subinde. *Charis.* l. II. col. 195. Putsch.
LIB. XV. Harum partum. *Charis.* l. I. p. 114.
LIB. XVI. A fratre patruele. *Charis.* l. I. p. 113.

INCERTA, QUO LIBRO POSITA.

2 Carthago antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum amplecteretur, cuius interior pars Byrsa dicebatur, exterior Magalia. Huius rei testis est Corn. Nepos in eo libro, qui Vita Illustrium inscribitur. *Servius* ad I. Aen. 372.

Propius Grammatico accessi. *Diomedes* l. I. Grammat. p. 405.

3 Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Graeca scriptitavit. In eius historiae principio scriptum est ad hanc sententiam: *Neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite, aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum*, inquit, *homo Romanus, natus in Latio; Graeca oratio a nobis alienissima est.* Ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea quum legisset Cato: *nae tu*, inquit, *Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum compulsi peccavimus. Tibi*, inquit, *oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres, ut ignosceretur.* Scriptum hoc est in libro Corn. Nepotis de illustr. viris. *Gell.* XI, 8. etc. et *Macrob.* Saturn. prooem. extr. [Fischer. margini h. l. adscripsit: Hieron. epp. f. 116 tom. I. Erasmi; de scriptor. eccles. f. 76. 4. tom. III.]

CAPUT IV.

DE VITA CICERONIS LIB. I.

Cornelius Nepos, et rerum memoriae non indiligens, et M. 1
Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit. Atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur, quum eum scripsit tres et viginti annos natum, primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *Gell.* XV, 28. pr. — Vide Wetzel.

Frustra Tullium suspicimus. Refert enim Corn. Nepos, se 2
praesente, iisdem paene verbis quibus edita est, eam pro Cornelio, seditioso Tribuno, defensionem peroratam. *Hieron.* epist. LXXI, ad Pammachium c. 4.

CAPUT V.

EPISTOL. AD CICERONEM LIB. I.

Corn. Nepos epistolam Alexandri ad Aristotelem latinam 1
fecit. V. *Durantius* varr. II, 15. p. 249. b. tom. 3. Thes. Grut. [F.]

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitae philo- 2
sophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactant.* III. div. inst. c. 15, 10.

M. TUL. CICERONIS
AD CORN. NEPOTEM EPISTOLARUM LIBER II.

Itaque nostri, quum omnia, quae dixissemus, dicta essent: 3
quae facete et breviter et acute locuti essemus, ea proprio nomine *dicta* voluerunt. *Macrob.* Saturn. l. II. c. 1.

AD EUNDEM EX LIBRO INCERTO.

Hoc restiterat etiam, ut a te fictis adgrederer donis. *Prisc.* 4
gram. l. VII. col. 792.

Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, aspernatur. Id. eod. l.

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil 5
aliud egerunt? quis sententiis aut acutior aut crebrior? quis verbis aut ornatior aut elegantior? *Suet.* in Caes. c. 55.

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Caesarem in qua- 6
dam ad Nepotem epistola. Neque enim quidquam aliud est fe-

licitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas: vel, ut alio modo definiam: Felicitas est fortuna adiutrix consiliorum bonorum; quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Caesar usus erat, nulla potuit esse felicitas; feliciorque meo iudicio Camillus exsulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset. *Ammian. Marc.* l. XXI. extr.

7 Haec quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, stilis uberioribus explicatas, non edidere superstites: ut in quadam ad Corn. Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus affirmat. *Ammian. Marc.* l. XXVI. pr.

8 Sententiae illius Tullianae ignarus, docentis, infelices esse eos, qui omnia sibi licere existimarunt. *Ammian. Marc.* l. XXVI. extr.

IDEM AD ATTICUM DE NEPOTE.

9 Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet. Et ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος. Lib. XVI, 5.

10 Male narras de Nepotis filio. Valde mehercule moveor et moleste fero. Nescieram omnino, esse istum puerum. Ep. 14.

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA INCERTA,
PARTIM QUO LIBRO POSITA, PARTIM QUIBUS VERBIS CONCEPTA.

CAPUT VI.

1 Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Laelium quendam in Puteolano Cal. Martiis, admonitum ab uxore temperius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi; deinde rogatum, ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in ἑαυτοντιμωρουμένῳ: *Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt. Donatus* s. *Suet.* in vita Terent. c. 3.

2 L. Otacilius Pilitus, rhetoricam professus, Cn. Pompeium Magn. docuit; patris eius res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Corn. Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. *Sueton.* de clar. rhet. c. 3.

Cornel. Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab eru- 3
dito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter et acute scienterque possint aut dicere aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Graecis γραμματικοί nominentur. *Suet.* de illustr. Gram. c. 4.

CAPUT VII.

Praeter physicos Homerumque, qui universum orbem ma- 1
ri circumfusum esse dixerunt, Corn. Nepos, ut recentior auctor, ita certior (tradit): testem autem rei retulisse commemorat. Quum Galliae pro Consule praeesset, Indos quosdam a rege Boiorum dono sibi datos; unde in eas terras devenissent, requirendo cognovisse, vi tempestatum ex Indicis aequoribus abreptos emensosque, quae intererant, tandem in Germaniae litora exiisse. *Pomp. Mela* III, 5 extr. etc. *Plin.* l. II, 67.

Largitudo. *Charis.* l. I, 78.

Eudoxus quidam, avorum nostrorum temporibus quum La- 2
thurum, regem Alexandriae, profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usque pervectus est. *P. Mela* III, 9, 3. *Plin.* II, 67.

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Corn. Nepos 3
perhibet, Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. *Solin.* c. 44. p. 72. et *Plin.* VI, 2. in. [Cf. Heyne ad Virg. Aen. I. exc. 7. Wetz.]

Fauces Oceani T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis 4
tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass., ubi vero plurimum, X M. *Plin.* III, prooem.

Melpum opulentia praecipuum, quod ab Insubribus et 5
Boiis e Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Corn. tradidit. *Plin.* III, 21. (al. 17.)

Ultra quam (Aquileiam) VI M. pass. Formio amnis ab 6
Ravenna CLXXXIX M. pass. antiquus auctae Italiae terminus, nunc vero Istriae: quam cognominatam a flumine Istro in Hadriam effluente a Danubio amne, eodemque Istro, adversum Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixere falso et Nepos [Cornelius] etiam, Padi accola. *Plin.* III, 22. (18.)

CAPUT VIII.

Alpes in longitudinem X M. pass. patere a supero mari ad 1
inferum, Caelius tradit: Timagenes XXII M. pass. deductis: in latitudinem autem Corn. Nepos centum M., T. Livius tria M. stadiorum, uterque diversis in locis. *Plin.* III, 23. (19.)

Inter duos Bosporos, Thracium et Cimmerium, directo 2
cursu, ut auctor est Polybius, IↃ M. pass. intersunt; circuitu vero totius Ponti vicies semel centena quinquaginta M., ut au-

ctor est Varro et fere veteres. Nepos Cornelius trecenta milia quinquaginta adiicit. *Plin.* IV, 24. (12.)

3 In ora Oceani, colonia Augusti, Iulia Constantia, — et ab ea XXXII M. pass. colonia, a Claudio Caesare facta, Lixos, —. Ibi regia Antaei, certamenque cum Hercule, et Hesperidum horti. — Exstat in ea et ara Herculis, nec praeter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa Graeciae mendacia, de iis et amne Lixo prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse; praevalidam hanc urbem maioremque Carthagine magna; praeterea ex adverso eius sitam et prope immenso tractu ab Tingi; quaeque alia Cornel. Nepos avidissime credidit. *Plin.* V, 1.

4 Aliqui inter Pontum et Caspium mare CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt: Corn. Nepos CCL milia. *Plin.* VI, 12. (11.)

5 Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia VIII abesse prodidit Cernen. Nepos Corn. ex adverso maxime Carthaginis a continente passus mile: non ampliorem circuitu duobus milibus. *Plin.* VI, 36. (31.)

6 Nepos Cornel., qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, iuvene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis venibat, nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria in libras denariis mile non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, Aedilis curulis, primus in praetexta usus improbabatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit. *Plin.* IX, 63. (39.)

7 Onychem etiam tum in Arabiae montibus, nec usquam aliubi nasci putavere nostri veteres: Sudines in Germania, potoriis vasis inde factis primum, dein pedibus lectorum sellisque; Cornel. Nepos tradit magno fuisse miraculo, quum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Plin.* XXXVI, 12. (7.)

CAPUT IX.

1 *Νέπως δὲ Κορνήλιος, οὐχ ὑπὸ γήρως, φησὶν, οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν· ἐκστῆσαι δὲ καὶ καταλῦσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτοῦ, τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.* Plut. in Lucull. extr. c. 43.

2 *Νέπως ὁ Κορνήλιός φησιν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ*

θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λουσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον. Plut. in Gracch. c. 21.

Ἀννίβᾳ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελ- 3
λον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. Καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ' ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς, ἐξέφηνεν. ἀλλ' ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ, καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. Τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. Ἀντιλαμβανομένων δ' ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέῤῥιψαν τὰ ὀστᾶ. Πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δή κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαστὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. Plut. in Marcel. c. 30.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγου- 4
σιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. Ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. Plut. in Comp. Pelop. cum Marcello. c. 1.

CAPUT X.

Corn. Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, quum scri- 1
beret, turdos paullo ante coeptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues, quum haec nunc alcs inter primas expetatur, illam vero nemo velut attigisse. *Plin.* 10, 23. (30.)

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. — — 2
Postea praecipuam auctoritatem fuisse lupo et asellis, Corn. Nepos et Laberius, poeta mimorum, tradidere. *Plin.* 9, 17. (28.)

Magnitudo (loto arbori), quae piro, quamquam Nepos 3
Cornelius brevem tradat. — — Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos, baccasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. *Plin.* 13, 17. (32.)

4 Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis CCCCLXX, Corn. Nepos auctor est. *Plin.* 16, 10.

5 Corn. Nepos tradit, ante Sullae victoriam duo tantum triclinia Romae fuisse argentea. *Plin.* 33, 11. (52.)

6 Primus invenit eas (lineas) colorare, testa, ut ferunt, trita, Cleophantes Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Corn. Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci, Romani regis, patrem fugientem a Corintho iniurias Cypseli tyranni, mox docebimus. *Plin.* 35, 3. (4.)

7 Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse totius domus suae in Coelio monte Corn. Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia. — — Namque adiecit idem Nepos, eum primum totis aedibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio aut Lunensi. *Plin.* 36, 6. (7.)

CAPUT XI.

1 Aedis Martis est in circo Flaminino architectata ab Hermodoro Salaminio. *Prisc.* lib. 8. col. 792.

2 Non amplius ter bibere Augustum solitum super coenam in castris apud Mutinam, Corn. Nepos tradit. *Suet.* Aug. c. 77.

3 In extrema Britanniae parte Memma, quam Cornelius etiam, Annalium scriptor, narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem et his faraciorem omnibus, quae pecora magis, quam homines alant. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritasque volventia. *Iornandes* de reb. Gothic. c. 2. Cf. ad h. l. Tzsch. ed. p. 226.

CAPUT XII.

EPISTOLA CORNELIAE MATRIS GRACCHORUM.

1 Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque maius, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur; sed si liceat republica salva ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque partibus inimici nostri non peribunt; atque uti nunc sunt, erunt potius, quam res publica profligetur atque pereat.

EADEM ALIO LOCO

2 Verbis conceptis deierare ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, quos ante habuerim liberos, partis eorum tolerare atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes rerum maiorum adversum meam sententiam quidquam facere; prae-

sertim mihi, cui parva pars vitae superest, ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adverseris et rem publicam profliges. Denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus et habentes et praebentes molestiis desistere? ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda republica? Sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum, post me facito, quod lubebit, quum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi et invocabis Deum parentem. In eo tempore non pudet te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque praesentes, relictos atque desertos habueris? Ne ille sinat Iupiter te ea perseverare nec tibi tantam dementiam venire in animum, et, si perseveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

CAPUT XIII.

Non ignorare debes unum hoc genus Latinarum litterarum 1
adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque incheatum morte Ciceronis relictum. Ille enim fuit unus, qui potuerit et etiam debuerit historiam digna voce pronuntiare: quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a maioribus acceptam perpoliverit, philosophiam, ante eum incomtam, Latinam sua conformaverit oratione. Ex quo dubito, interitu eius utrum respublica, an historia magis doleat.

Locuples ac divina natura, quo maiorem sui pareret ad- 2
mirationem ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare nec rursus cuiquam omnia voluit negare.

ANNOTATIONES
CRITICAE ATQUE EXEGETICAE IN CORN. NEPOTEM.

PRAEFATIO.

Non dubito fore plerosque] Multus est de h. constr. Hartmannus in program. animadv. in C. Nep. Part. I. Gubenae a. 1805. p. 1. sqq., qui interpretatur *non dubito* = *scio*. — Cf. Ramsh. Gr. §. 185. n. 3. p. 559; Zumpt. Gr. cap. 78, 6. §. 541. ed. V.

commemorari] Quidam MSS. *commorati*, nonnullae vet. edd. *commemorati*, quae scriptura favet Paufleri coniecturae *commemoratum*.

Hi si] Edd. Mag. Longol. Steph. Gebh. *Qui si*, ut dederunt Wetzel. et Titze., quibus cum Tzsch. adsentior.

mores eorum] Longol. *mores gentium*, quam scripturam, utpote e cod. qd. profectam, probat Titze.

quae non ad scenam eat m. c.] Locus difficilior variisque tentatus coniecturis, de quibus cf. Harles., Fisch., Bard. ad ed. Staver. et Paufler., qui ipse ingeniosam h. l. dedit interpretationem. — I. Mich. Heusing. in Spicil. emendat. malebat: *ad lenam*, quam scripturam recepit Frieder. et probat Beierus in iis, quae editioni Bremianae, qua usus est, adscripsit. Interpretatur de illa communione mulierum, de qua Plut. in Lycurg. et Num. p. 395. (c. 15. Lycurg.), Aristoph. in Eccles. 635—46. et Plato de Repbl. V, 7. sqq. — Cf. quoque de Platon. loco Aristot. Pol. II, 1. extr.). — Et ego probo hanc scripturam cum Tzsch. Heinr. et Günther. eamque amplectitur Hartman. l. l. p. 18. ita tamen explicans: *Nulla L. —, quae non ita sibi indulgeat, ut lenae se committat corpusque suum vendat*, in quam rem laudat Plut. Lycurg. et Num. 4. — Scheller. in obss. in prisc. scriptores p. 309. coniecit: *ad lenam — conductam*, sc. veneris causa; Goerenz. ad Cic. de Fin. 2, 20. p. 217. coniicit: *quae n. ad cenam eat mercede condictam.*

tota fere fuit] Addiderunt Titze. et Bard. partic. *fere* e codd. Voss. 1. Leid. 2., Guelph. ed. Ultr. et ed. Ax., qui habet: *tota fere Gr. fuit.* — Vulgo deest; sed recte eam defendit Mosche., qui docet v. *fere* non solum a Latinis usurpari, ut quaedam omnino excipiant, sed etiam, quum aliquid de toto genere affirmare neque audeant neque necesse ducant, cf. Pel. 2, 1; 4, 1. — Male Lon-

gol. *in tota*; vid. Zumpt. Gr. §. 74. 13. p. 367 (ed. IV.) et Ramsh. §. 148. 1. a. p. 273.

non mater fam.] Hunc v. ordinem dederunt Titze. et Bard. eumque tuentur MSS. Leid. 2. Ax. Voss. 3. Boecl. Guelph. cum edd. Ultr. Longol. utraque Paris. — Dissentit Censor in Actis lit. Ien. 1814. p. 63.

festinatio, ut] Consilium et voluntas spectatur, hinc part. *ut*. Cf. doctissimi Mülleri programma de var. rebus Gr. Wittenb. 1822. 8. p. 30. — Cic. ad Att. VII, 10. in. Subito consilium cepi, ut — exirem; Sall. Iug. 85. Quae ante vestra beneficia gratuito faciebam, ea uti — deseram, non est consilium. Cf. Günther. in Athen. I, 1. p. 117. — Wegnero in Seebodii Archiv für Phil. etc. P. I. p. 791. *festinatio* h. l. prorsus aliena videtur, quum lector prudens et aequus lubenter concedat scriptori et auctori rerum tempus et otium iustum ad ea, quae proposuerit, perficienda. — Ceterum de extremis vv.: *Sed plura persequi — excell. imperatorum*, cf. Hartmannus l. l. Part. II. p. 3. sqq., qui hanc verborum constituit sententiam: *Sed uberius de moribus Graecorum et Rom. dicere, partim magnitudo sequentis (nunc non integri) voluminis prohibet, partim haec mea festinatio, ut ea diligentius enarrem, quae hac ipsa praefatione, comparandis Graecorum et Rom. moribus, tractare coepi; quare ad propositum, ad accuratiorem enarrationem, transibimus, et hoc exponemus libro de vita excellentium (Graecorum in primis et Romanorum) imperatorum.* Recte *librum* interpretatur de *volumine*, quod supra dixit Nepos.

I. MILTIADES.

C. 1. *ut iam non*] Sic edidit Bard. ed. min. e cdd. Boecl. atque Axen. idque iam Wetzel. Brem. et Schmied. receperunt. — Cf. Mosche, quem laudat Bard. ad ed. Staver. — Alii cum Longol. *ut non iam*.

qui cons. Apoll.] Desunt in cod. Ernestii et Leid., quare Schoppius in Verisim. 2, 10. et in Parad. lit. ep. 5., Scheffer. in Obss. misc. Vol. IX. tom. II. p. 198. et Tzsch. al. suspecta habent. Sed recte adversantur Staveren. in annot. et Misc. obss. t. VI. p. 521., Heus. Paufl., Schmied. al. — Placent sibi veteres in tali simplicitate, qua perspicuitati consulunt. Cf. Wolf. ad Suet. Oct. 72., Müller l. l. p. 31., qui convertit: *Auserwählte von diesen wurden nach Delphi zur Berathung gesandt, um den Apollo zu befragen* etc. = *und diese Berathung hatte zum Zweck, den Apollo darüber zu fragen*; Bremi. ad h. l. et Ramsh. Gr. §. 206. C. 1. b. p. 706. — Frequens est hoc loquendi genus apud Caesarem; vid. Davis. ad B. G. I, 13, 2.

Nam[que] Günth. Fried. Rickl. Schmied. Ith. Heus. et Titze. ediderunt *Nam*, ut exhibent MS. Ax. et quaedam vet. edd. cum

Longol. Probat Mosche.; ego inclusi part. excl. — Tzsch. dedit: *Nam tunc.*

Miltiades c. d. m.] Titze. e Longol. recepit: *Mil. delectus cum delecta m.*, ut fere Leid. 2.: *M. dilectus c. d. m.* Probant Wetzel. et Censor in Actis l. Ien. 1814. n. 187. p. 63. Arridet et mihi haec scriptura, qua molliuntur ablat. *Hoc — responso.*

ab septen.] Scripsi *ab* e cdd. Dan. et Leid. 2.: c. 3, 3. *ab Scythis*, Att. 4, 2. *ab se.*

C. 3. *qua*] Ita edidit Bard. omnesque recent. e cdd. Guelph. Dan. edd. Ultr. Ald. Lamb. Petav. al.; alii *quo*, quod praefert Cens. in Bibl. crit. Hild. 1821. p. 606. ob fidem plurimorum cdd. atque ob arctiorem connexum cum *ponte*. Recte quidem, sed unde difficilior scriptura *qua?* certe non a scriba. — Cf. Ramsh. Gr. §. 160. 3. f. p. 364.

in hoc fuit tum numero] Deest *tum* in cdd. Ax. et Thott., inclusit Bard. — Auctor in universum antea de iis, quae Darius fecerat, exposuit, Miltiade non commemorato. Dixerat Darium amicis suis oppida tuenda tradidisse additque in eorum numero *tum* Miltiadem fuisse, qua usus particula *tum* tempus posterius cogitat, quo Miltiades in amicitia Darii non manserit. Uncos igitur sustuli a particula, quae ob litteras similes in v. *fuit* numero facile excidere potuit, et quam reliqui MSS. cum vet. edd. agnoscunt, in his Longol. Patav. et Francof. a. 1580.

id et facile e. p.] Sic scriptum invenitur in cod. Ernst. et multis edd. vet. ut Longol. Petav. Ultr. al. — Plures MSS. omittunt pron. *id*; Heus. inclusit *et*, quam partic. omiserunt Lamb. Staver. 2. 3. Harl. Tzsch. Frieder. Günther. — Titze. edidit e coniectura: *dominatione. Sine p. id et facile e. p.*, quod recte improbat Cens. in Act. lit. Ien. 1814. n. 187. p. 63; Paufler dedit: *idque fac.*, quod placet Günthero; Moscheo placet: *id facile eff. p.* — Ego *et* post pron. *id* retinui cum Bardil., qui laudat Wolf. in Anal. lit. Vol. I. P. II. p. 301. sqq. et Matthiae. ib. Vol. II. p. 4., neque improbat part. *et* Cens. in Annal. Heidelb. 1825. n. 13. p. 197.

et multitudini] Titze. vult *et Miltiadi*, quod improbat Censor I. in Act. lit. Ien. p. 64.

C. 4. *ducenta — equitum*] Titze. e Longol. dedit: *duc. peditum milia, decem equitum*, ut legitur in Francof. ed. Idem statim post omisit Longolium secutus pron. *illi* ante v. *Praefecti.*

Phidippidemque] Sic cod. Longolii, qui hanc scripturam probat laudatque Herod. VI, 105., ubi cf. Wessel. Probat quoque Staver. ad ed. min. p. 16. affertque Salmas. Exer. Plin. p. 38., Palmer. in Pausan. Attica p. 366., neque dissentit Bergstraes. in convers. germ. p. 18. Cf. quoque Comment. Societ. philol. Lips. Vol. III. P. I. p. 173. — Prope accedunt huic scripturae MSS. Dan. Bav. Gifan. et Guelph., qui exhibent: *Phydippemque.* Recepi igitur

cum Bard. et Günth. *Phidippidemque*, quod nomen de eo dicitur, qui in celeri cursu pedibus utitur parcitque equis, idque nomen facete Aristoph. inposuit adolescenti in Nubibus. Cf. Wieland. Mus. Att. P. II. fasc. 2. p. 75.

auderi] Nonnulli codd. *audere*, quod e Longol. recepit Titze, explicans: *si (hostes) animadverterent*, *audere se* (sc. *imperatores*, *praetores*) *adversus tam exiguis copiis dimicare*; sed adversatur Censor in Act. lit. Ien. 1814. p. 63.

C. 5. *praeter Plataeenses*] Scripserim, si codd. faverent, *praeter Plataeensium*, quod nonnullae habent vet. edd. idque receperunt Harl. Tzsch. et Stav. ed. 2., atque ita voluit Oud. ad Caes. G. I, 5. p. 11. (ed. Stutg. p. 17.) et nos ad B. C. III, 49. p. 402., ubi adde Suet. Ner. 50. in. *praeter unius Deae Syriae*.

nova arte — hoc consilio] Ita ediderunt Bremi, Günth. Bardil. al. et probat Mosche. cum Schleg. l. l. p. 72. — Plurimi codd. et vet. edd. habent *rarae* pro *stratae*, ut Wetzel dedit atque defendunt Hartman. l. l. Part. p. 10. sqq. et Bergstr., a quibus iure dissentit Eichhoff. ad repetitam convers. german. p. 20. — Censor ad ed. 1. Staver. in novis Act. erudit. a. 1737. coniecit *rutae* = erutae; Censor autem editionis Wetzel., secutus Lambin. transpositionem vb., locum ita constituit: *postero d. sub — — instructa*, *hoc consilio*, *ut et m. t. a. et arb. t.* (*namque arbores — rarae* (pro qua voce etiam Censor vult: *stratae s. satae*) *eq. h. imp.* Alii vbb.: *namque — rarae* incluserunt. Ceterum cf. Bremi., Staver. et Harles. ad ed. Fischer.

C. 7. [*e navibus*] Has voces inclusi ex auctoritate codd. Boecl. Leid. atque Ax., in quibus desunt. Suspectas iam habuit Schef. in ep. 7. ad Heins. — Cf. Staver. ad Thras. 2, 2. p. 263. (p. 289. ed. Stutg.)

discessisset] Praemittunt vulgo *a pugna*, quibus vocibus carent MSS., quorum nonnulli habent *a rege discessit*. Inclusit Bardil. cum Bos. 2.; ego delevi cum Staver. ed. min. Bickl. Titze. Günth. Tzsch. Brem. Paufl. Fried. et Harles., qui ad ed. Fischer. laudat Oud. ad Caes. G. VI, 12. et Staver. in novis misc. Obss. tom. V. p. 524. sq. — Retinendas censet Heus., qui cf. — Delevi quoque statim post e fide MSS. et vet. edd. ante Lamb. voces *pro eo* ante v. *fecit*, secutus Bardil. et Titze. probatque Censor in Act. lit. Ien. l. p. 63.

C. 8. *retinebat*] Sic MSS. Axen. Boecl. Voss. 1. 3. Leid. 2. et defendit Mosche.; al. *retinuerat*. — Bardilius non multum abest, quin adsentiatur Titzeo includenti voces: *sed iustus — retinuerat*, quae et mihi sunt suspectae.

communitas] Al. *comitas*.

23, 80. p. 185., Oud. ad Suet. Caes. 56. et Goerenz ad Cic. de Legg. I, 7, 23. p. 31. — Liv. I, 21.: qui (populi) ante castra, non urbem, positam in medio — crediderunt.

miserant] Minus recte edidit Titze, *miserint*. Cf. Ramsh. Gr. §. 195. 2. p. 617. sq.

recepturi] Vulgo praemittunt *essent*, in quo consentiunt codd. cum ed. Ultr. Longol. Francof. al. atque unice probat Mosche. hec sprevit Heus., qui laudat ea, quae ad Dat. 2, 1. dixit; Günth. vult: *esse recepturos*. Ego cum Bard. delevi, secutus Gron. ad Liv. 34, 29, 9. et Bremi., qui cf. — Abest quoque ab ed. Patav.

C. 8. *testarum*] Multi MSS. et ed. Longol. al. *testularum*, quod mihi probatur.

propter — virtutes] Inclusit haec Rickl., et habent, quae offendant, quare Bremi. pron. *eius*, Heusingero iam suspectum, delevit. Dissentit Tzsch.

eius pr. civitat.] Deest vox *civitatis* in codd. Mend. Leid. 2. Ax. et Guelph., quare Mosche., in ordine verb. offendens, delendam censet. Sed recte adversatur Bard. laudans: II, 4, 5., XIV, 8, 3., XVIII, 3, 5., IX, 1, 1. Consentit Censor in Annal. Heidelb. l. a. 1825. p. 198., qui cf. et Ramsh. Gr. §. 197. p. 634. sq.

hosp. fuerat] MSS. Dan. Guelph. et ed. Ultr. *h. erat*, quod ediderunt Heinr. et Bardil. atque probant Mosche., Fisch. et Wetzel, sed dissentit Tzsch. — Bremi putat *fuerat* esse i. q. *erat* laudans Heus. ad Cic. Off. III, 21, 4., ubi cf. Beier. — Si hospitium Themistocli non fuisset renuntiatum, ipsi, opinor, non opus fuisset arripere regis filiolam; accedit quod Thucyd. I, 136. dicit: ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον. Quare tempori plusqpf. *fuerat*, suam, quam obtinet, vim tribuo. Consentit Rickl., qui cf. — Hospitium autem renuntiari potuisse docent loci Cic. II. Verr. 36. (ed. Schütz. 37.), Liv. 25, 18. et Caes. G. I, 47. extr. apud quem similis legitur temporum confusio. —

filiam eius parv.] Filium produnt Thucyd. l. l. et Plut. c. 24. quibuscum facit Scholiastes ad Ael. Aristidis Sophistae orat. p. 262. (ed. Frommel. Francof. ad M. 1826.), ubi haec leguntur: *Πρῶτον εἰς Ἄδμητον παραγίγνεται (Θεμιστοκλῆς), οὗ μὴ εὑρεθέντος τότε κατ' οἶκον, τὸν παῖδα διδῶσιν αὐτῷ ἡ γυνή, ὅπως σὺν αὐτῷ παρὰ τὸν τῆς Ἑστίας βωμὸν καθίσας, ἑτοιμότατον πρὸς ἔλεον παρασκευάσῃ τὸν Ἄδμητον, καὶ τοῦτο ποιήσας ἔτυχεν εὐμενοῦς τούτου, ὃς καὶ συνέπραξεν αὐτῷ πρὸς τὸν Πέρσην ἐλθεῖν.* Quare Lamb. existimabat vel lapsum esse Nepotem, vel alios secutum, vel errasse librarios. Iam ante Lamb. putabat Longol. a nostro scriptum fuisse: *filium parvulum*, quod, si unus fidem praestaret MS., reciperem.

non pr. egr. est] MSS. Boecl. Vess. 2. et Ax. *pr. egr. non est*, quem ordinem vb., qui recipiatur, dignissimum censet Mosche.

adscendit] Bene sic edidit Bard. et probat Harles. ad ed. Fischer. — Cf. nos ad Caes. G. VII, 27., ubi addendus Burm. ad Phaedr. fab. IV, 21, 9., qui docet propr. in h. re esse verbum *adscendendi*.

qui sit] Sic MSS. Dan. Boecl. Guelph. Voss. 2. 3. et Ax. Cf. Ramsh. Gr. §. 160. p. 366., Zumpt. Gr. §. 35. p. 115. Heusing. laudat Cort. ad Sall. Cat. 44, 5.

Themistoclem] Cd. Guelph. h. l. et cap. 9. habet *Themistoclen*. Cf., quem laudat Beier., Heus. ad Cic. Off. I, 40, 8. z. p. 336. et Schneid. Gr. P. I. p. 43. Quae Accus. forma nescio an in hoc aliisque eiusmodi nominibus praeferenda sit, ut apud Caes. B. Alex. c. 69. et 78. fortasse rectius scribatur cum Oud. *Pharnacen*, *Mithridaten*.

C. 9. *quod aetate — civitatis fuit*] In hac, quam agnoscunt cod. Dan. et nonnullae vet. edd., scriptura secutus sum Bremium Paufl. Harl. 1. et Bardil., ita tamen, ut e fide codd. Dan. Guelph. Bavar. et Voss. 3. cum Heus. Ith. Bipp. Schmied. Titze. et Günther. omitterem v. *erat*. De reliqua scripturae diversitate, quae h. l. obsidet, cf. Fisch. — Titze. dedit: *quod aet. pr. illorum, qui temporum hist. rel.;* Rickl. *quod — pr. erat de iis, qui;* Günther: *qui et aet. pr. ex iis, qui — rel., et (= etiam) eiusd.* etc., ut iam Tzsch. voluit.

bona feci] MS. Bav. *bona orsus fui*, Ax. *bona orsus feci*, unde bene Heus. coniecit: *rursus bona feci*, cui cum Moscheo adsentior, ut tamen malim: *bona rursus feci*. Rursus valet i. q. *contra*, *vice versa*, ut Cic. de Fin. III, 10, 34. extr. Nam quum aestimatio — neque in bonis numerata sit, neque *rursus* in malis. Cf. Heus. ad Cic. de Off. II, 1, 5. p. 379. et Forcell. sub v. *rursus*. His locis ductus non dubitavi v. *rursus* recipere, attamen inclusam volui. — Thuc. I, 137. dicit: πολὺ δ' ἔτι πλείω ἀγαθά.

atque ab host.] Paufl. dedit: *atque ipse h.*, Günth. suspicatur *ipse hostibus*. Non est opus, quum eiusmodi Subiecti mutatio apud vet. script. non sit infrequens: Liv. III, 6, 7.: Ubi, quum obvius nemo — fieret, perque omnia transirent (sc. hostes); Caes. G. III, 2, 1.

transacto ad te] Pron. *me*, quod vulgo interponitur, non agnoscunt MSS. Dan. Boecl. Voss. 2. 3. Ax. Guelph. cum edd. Ultr. Francof. et Longol. — Delevi cum Bard. et Titze.; al. incluserunt; defendit Wetzel.

C. 10. *His q. verbis*] Sic cod. Dan. et ed. Ultr., eodemque fere ducunt Leid. 2. et Guelph.: *hisque verbis;* Ax. *his q. verbis;* ab Longol. haec tres v. plane absunt, nec desiderantur. Videtur librar. addidisse *his verbis*, quibus alius adscripsit *usus*, quod in qdd. edd. legitur. Statim post Titze. omisit *ei* ante *panem*, secutus Longol.

Huius ad — Magnesiae] Vir D. in Bibl. cr. Hild. 1819. p. 979. putat haec e Thucyd. huc esse translata.

opprimenda] Probant Mosche. et Harles. ad ed. Fischer. scripturam cdd. Voss. 2. et Ax. *obtinenda.*

III. ARISTIDES.

C. 1. *animadvertisset*] Al. *animadverteret*, ut Longol. Pat. et Franc.

C. 2. *quam h. i. memoria*] Inclusit haec Titze., sed bene defendit Censor in Act. lit. Ien. 1814. n. 185. p. 66.

civitates Graeciae] Longol. *civit. Graecae.*

C. 3. *Quos, quo fac. repellerent*] Haec cum iis, quae sequuntur, ita cohaerent: *Ar. delectus est, qui constitueret, quantum p. q. c. daret ad c. aed. exerc. comp., quo fac.* etc. — Consentiunt in recepta scriptura omnes codd. et edd. Ultr. cum Longol. Probant Wetzel. et Cens. in Bibl. Hild. 1821. p. 608. atque receperunt Heus. Bipp. Paufl. Schmied. Titze. et Bard., quos sum secutus. Dissentiunt Tzsch. et Bremi., qui inde a verbis: *ad class. aedif.* etc. initium capitis constituunt atque in prioribus secundum qdd. vet. edd. legunt: *deligerent sibi, quo facit* etc. ut Günth. al.

classes] Cdd. Ax. et Guelph. *classis.* Fortasse in h. v. rectius.

eiusque] Ita post Wetzel. edidit Bard. ex opt. cdd. Vulgo *eius.*

IV. PAUSANIAS.

C. 1. *vig.* [*milibus*] *equitum*] Vocem *milibus*, qua carent codd. Dan. Boecl. Leid. 2. Ax. et Voss. inclusi cum Heus. Tzsch. Fried. et Stav. 3., ne plane tollerem, effecerunt ea, quae monuit Bard. ad ed. Staver.

C. 2. *potestatem, se adi., te red.*] Sic haec verba cum Tzsch. Fried. et Bard. coniunxi. Pron. *te* omittunt codd. — Titze. e Longol. edidit: *te adiu., red. se poll.*; Günth. utramque virgulam ante pron. *se* et *te* delevit, subscribit tamen Heusingero, qui coniecit: *te adiu.*, omisso *se*, suspicatur etiam: *sub t. p. adiuv. te red.* — Bremi., quum Thucyd. haec ignoret et sedes vv. sit incerta, voces *adiuv.* *te* e glossa ortas putat. Sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 608.

quae pollicetur] Ed. Ultr. *quae polliceretur*; Günth. Tzsch. Rickl. dederunt *polliceatur*, quod Schmied. edidit, qui tamen mavult *pollicitus esset*. Sed cf. Ramsh. Gr. §. 195. II. 2. p. 618. sq.

si fecerit] Guelph. Dan. Boecl. Leid. 1. Voss. 1. 2. (Ax?) *si perfecerit.* Quod placet.

C. 3. [*et*] *crudel,*] Voculam *et* incluserunt Heus. et Bard.; ego e fide MSS. Voss. 2. Ax. Leid. 2. Guelph. et ed. Ultr. malim deletam. — Paulo ante codd. Gebh. Leid. et Guelph. exhibent *conveniundi*, quod verbum Heinr. et Schmied. e glossa ortum putant. Sed cf. Tzsch. — Titze. edidit: *aditum petentibus, non venienti, dabat.* Partic. negandi *non* omittunt edd. Arg. et Longol.

Troade] Dedi cum Staver. ed. min. Brem. Günth. Wetzel. Paufl. et Rickl. scripturam codicis Guelph. et edd. Ultr. Longol. Patav. et Francof. pro v. *Troadis*. Cf. Bentl. ad Hor. Od. I, 22, 2., II, 13, 18., Drakb. ad Sil. Ital. XVI, 180., Lobeck. ad. Soph. Ai. 272., Göller. in Act. Monacens. T. II. fasc. 2. p. 230; Vech. Hell. p. 181., Ramsh. Gr. §. 151. I. a. 3. p. 294. — Tzsch. et Heus. negant foemininum convenire masculino.

cum Scytala] Sic edd. Ultr. Ald. Francof. Cf. de h. v. Gell. N. A. XVII, 9. MSS. habent *lana*, *lava* vel *lancea*. Oud. ad Caes. G. V, 12. vult. *cum talea*, Gifan. suspicatur *cum clava*.

etiam tum] Hanc Heusing. coniecturam confirmant cod. Guelph. et ed. Ultr. eamque dedi cum Bipp. Ith. Heinr. Paufl. et Bard. Cf. Bibl. cr. Hild. 1821. p. 744. et Themist. c. 5. in. — Vulgo part. *tum* deest, pro qua qdd. MSS. substituunt *cum*; Staver. vult *cum* vel *tum pec.*, *tum potent.*

suspicione] Lamb. ex antiquae scripturae vestigiis suspicatur *suspectione*.

et exspect.] Praetuli hoc cum Bard. e MSS. Voss. 1. 3. Ax. Guelph. et ed. Ultr. al. ante Lamb. Cf. Ramsh. Gr. §. 179. p. 523. et Günth. ad n. l., qui tamen *sed exsp.* retinuit.

C. 4. *laxavit*] Hanc script. tuentur MSS. Leid. 2. Voss. 1. 2. (in marg.) 3. Guelph. edd. Ultr. Longol. Patav. Francf. al. — Probant Schleg. l. l. p. 72., Gottleb. ad Thuc. I, 133. (p. 221. ed. Bauer.), Bremi., Mosche. et Censor in Bibl. cr. Hild. 1822. p. 1035.

Erant — convenerant] Desunt in Leid. 2. et ed. Ultr.

in ara] Codd. Dan. et Leid. 2. *in araque*, quod recte improbat Censor in Act. lit. Lips. 1822. n. 22., laudans Cic. Off. III, 14, 53. 59. c. 31, 112.

repentino cons.] Confirmant h. script. Codd. Dan. et Leid. 2.; eandem in margine habet ed. Ultr. et MS. Guelph. suprascriptam. — Al. *repentini consilii*; sed cf. Harles. ad ed. Fisch.

implicatum] Vulgo *implicitum*; alterum tuentur MSS. Dan. Leid. 2. Voss. 2. 3. Ax. Guelph. cum ed. Ultr. Vid. Dion. I, 1. — Bardil. statuit *implicitus* obtinere in morbis, *implicatus* in quavis alia re dici. His quo minus adsentiar, suspensum me tenent loci a Drakenb. ad Liv. V, 31, 7. VI, 21, 7. laudati et Censor in Annal. Heidelb. 1825. n. 13. p. 194., ut putem *implicatus* magis solutae orationi, *implicitus* vinctae convenire. — Omnes tamen codd. in Agesil. 8, 6. et Cim. 3, 4. exhibent *implicitus*.

C. 5. *quo facilius*] Bavar. 2. Leid. 1. Ernst. Voss. 1. 2. 3. Guelph. Ax. ed. Ultr. *quo celerius*.

magno natu] Lamb. mavult *magnam natu*.

procul ab eo &c.] I. e. in einiger Entfernung, in der Nähe, ut Dat. 4. extr. Cf. Stager. in Seebod. Archiv. T. I. p. 143. Procul significat separationem a loco et dicitur de spatio non ita longe

remoto. Cf. interpretes ad Pomp. Mel. I, 6, 1., II, 4, 2., Perizon. ad S. Min. T. I. p. 182. (ed. Bauer.), Servius ad Virg. Aen. III, 13., VI, 10., Glossar. Calpurn. ed. Beck. p. 199. et Forcell. sub v. *procul.* — Igitur non opus est coniectura *non s. haud procul*, cui patrocinatur Censor in Bibl. crit. Hild. 1821. p. 744.

[*dei*] Deest in MSS. omnibusque edd. ante Lamb. Inclusi cum Bard., fortasse rectius delendum fuit. Vid. Ovid. Met. II, 543. 677. et Fast. III, 856. et Harles. ad n. l.

V. CIMON.

C. 1. *Atheniensium*] Ita dedi cum Brem. Günth. Bard. al. e cod. Ax. et nonnullis vet. edd.; alii *Atheniensibus*. Bremio veri simile videtur hoc nomen ubique ab aliena manu esse additum.

more] Invitis cdd. vel additur vel praemittitur *patrio*, quod Titze non debuit recipere.

C. 2. *tum iuris*] Scripsi ex Ax. Guelph. Leid. 2. edd. Ultr. Francof. Longol. al. *tum iuris*, quod praefert Cens. in Bibl. cr. Hildes. 1821. p. 608.

barbarorum[*que*] Non ausus sum delere partic. encl. *que*, quam Tzsch. Rickl. Fried. Brem. et Titze. e MSS. Leid. 2. Ax. Dan. Guelph. edd. Ultr. Arg. Francof. Longol. al. receperunt; inclusi tamen ob cod. Boecl. ed. princ. utramque Paris. Ald. Mag. et Patav. — Probat Cens. in Act. lit. Ien. 1814. n. 187. p. 613., sed delendam censet Bardil., cui accedit Censor in Act. lit. Lips. 1822. n. 22. p. 130. — Quidam codd. exhibent: *max. vim uno conc.*, quod e Longol. dedit Titze. Sed vid. Ramsh. Gr. §. 197. p. 635.

C. 3. *hospitio L. uteb.*] Cf. de h. l. Marx. ad fragm. Theop. p. 224., quem laudant Bard. ad ed. Staver. et Beier. ad Cic. de Off. II, 18, 64. p. 127. — Lamb. dedit: *Satius ex. eos et civeis suos inter se una voluntate consentire, quam armis contendere, Lacedaemonem s. sp. e. pr.*, et sic Stephan. et Schmied., qui verba: *eos et cives — quam armis* inclusit. Ed. Ultr., quae cum scriptura, quam dedimus, consentit, in margine habet: *voces aliquot desiderari videntur*, quod et nobis videtur. Oxon. habet: *verbis contendere.*

C. 4. *Hunc Athenienses* etc.] Haec usque ad extrem. cap. e Theopompo esse desumta et fere ad verbum conversa animadvertit Casaub. ad Athen. 12, 8., cf. quoque Koch. Proleg. ad Theop. Chium p. 43. sqq. Seduni 1803. 4. et Seebod. Archiv. I. T. I. p. 412.

sed in p.] Titze. e suo ingenio edidit: *sed et in p.*, contra latinitatem; probabilius qdd. codd. *sed etiam in p.* — Sed cf. Harl. Heus. et Brem. ad n. l. et Ramsh. Gr. §. 179. B. a. p. 519.

quod f. nullum d. praet.] Simili modo iungitur infin. verbo *praetermittendi* ap. Caes. C. II, 39. in. Cf. Merk. Obss. L. L. p. 783.; qui recte Lamb. reprehendit legentem: *intermittit.* — Ed. Ultr. *quod ut faceret.*

VI. LYSANDER.

C. 1. *Id—latet*] Ita scriptum fuisse nondum mihi persuasum est. Quum omnes codd., et Paris. 5826., 5837. et 6145., (quibus editor Paris. usus est,) tueantur *latet* et cod. Voss. 3. exhibeat *cesqua*, placet, quod Struchtmeier. lib. I. animad. cr. 10. p. 52. voluit *neo qua*. Bene tum adiunguntur: *Non enim* etc. — Bardilio probabilior scriptura videtur *non qua*, ut voluit Ernst. et probat Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 744. Mavult Wetzel. *patet* pro *latet*.

C. 2. *de eodem*] Probat Mosche. e Voss. 2. atque Ax. *de eadem*.

proinde ac si] Ex rationibus, quibus ad Caes. C. III, 60. v. *perinde* praetulimus, h. l. eandem scripturam e cod. Ax. et edd. Ultr. Longol. al. probamus. — Edd. Longol. et Mag. habent: *inimici, qui c. f. amici.*

C. 3. *Itaque * * decemv. — sustulerunt*]. Desunt multa. MSS. Boecl. Dan. Guelph. atque Ax.: *itaque hi dec. s. p. ab illo c.;* Leid. 1.: *itaque hi d. p. illam ab illo c.;* ed. Ultr. *Itaque sui de il. pot. ab illo c.* — Gronov. de pec. vet. p. 647. legit: *Itaque hi d. p. ab illo c.;* Schmied. ed. 2. uncis inclusit *sui* post v. *potest* et voces *ab illo c.* a manu aliena adiectas censet, ut visum iam Ricklefsio. Ego quoque pron. *sui*, quod in MSS. deest, inclusi. Titze. edidit: *pot. sicuti ab illo constitutam;* acute Kapp. coniecit: *rebus suis. Itaque .... Itaque dec. pot.*, ut scriba ab altera ad alteram particulam aberraverit, praetermissis, quae interposita erant. Bremi. dedit: * * *hi dec. [suam] p. sui ab illo c.;* Günth. * * *hi dec. p. ab illo c. sust.*, quod probo.

Lacedaemona] Retinui graecam accus. formam nostro non inusitatam; MSS. Guelph. Dan. Voss. 1. 2. 3. cum ed. Ultr. *Lacedaemonem*, quod receperunt Bard. Tzsch. et Frieder.

sed ita scr.] Quidam codd. cum multis edd. vet. ignorant v. *ita;* Titze. suspicatur *scripta* ortum esse e v. *ita*, quare inclusit.

C. 4. *gravem*] Sic MSS. Boecl. Ax. et Guelph.; al. *grandem*.

fert] Codd. nonnulli *effert;* sed cf. Bremi. ad n. l., Corte. ad Sall. Cat. 53., Drakenb. ad Liv. IX, 10, 3., Obbarius ad Hor. ep. X, lib. I. p. 19.

[*tanta simul.*] Haec desunt in MS. Mend. et edd. qdd. vet.; omisit Schmied., ego cum Bos. inclusi.

max. magistratum] Scripserim cum Günth. e cod. Leid. 1. *maximos magistratus*, ut coniecit Graev. ad Iustin. II, 10, 13. Cf Them. 7.

VII. ALCIBIADES.

C. 1. *namque — et terra*] Haec Schefferus non ab auctore profecta putat et Titze. uncis notavit, putans contraria esse iis, quae in reliqua Alcibiadis vita atque apertius in vita Thrasybuli

sint scripta ordinemque descriptionis intempestive interrumpi. Idem statim post, voces *utque inpr.* et posterius *dicendo* ut supervacaneas inclusit, omissa part. *et* ante v. *tanta*, ubi Günth. suspicatur: *quod et tanta*. Titzeo recte adversatur Censor in Act. lit. Ien. 1821. n. 188. — Heusing. omnia: *quod — resistere* inclusit nec dissentit Tzsch., cui displicet repetitum *dicendo — dicendi*, in quibus mavult Bardil. *dicendo — dicenti*.

tantam esse diss.] In his consentiunt codd. — Lamb. edidit: *t. inesse diss.*, quod mihi non displicet; Titze. e Longol. recepit: *t. esse morum diss.*, in nonnullis vet. edd. *esse* deest.

C. 2. *Pericli*] Dedi scripturam codd. Leid. 1. Dan. et Guelph. Cf. interpr. ad Them. 1., quibus adde Goerenz. ad Cic. II. Acad. 6, 16.; II. de Fin. 35. in., Schneid. Gr. P. I. p. 163. et Struve. Ueber die lat. Decl. etc. p. 27. —, Vulgo *Periclis*.

omnium — divitissimum] Malim *ditissimum*, ut quidam boni codd. habent. Alii: *om. graeca lingua eloquentia disertissimum*; codd. Voss. Guelph. cum ed. Ultr. *om. eloquentia ditissimum*; codd. Thott. et Boecl. cum nonnullis vet. edd. *om. graeca lin. ditissimum*; Lamb. *om. Graecorum divitissimum*.

ipse fingere] Oud. ad Apul. Apol. T. II. p. 514. b. vult: *ipse se f.* Quod h. l. non displicet.

reminisci] Heus. vult *eminisci*, quod probat Bremi. Sed cf. Menk. Obss. L. L. p. 852.

odiosa] Titze. recepit Barthii coniect. *otiosa*.

C. 3. *in oppido — Athenis*] Staver. coniecit: *in foro — Ath.*; Bosio *Athenis* glossa videtur et consentit Günther.

qui ante — vocitatus est] Discedunt codd. et vet. edd., cf. Fisch. et Bardil. — Heusingero probatur Schefferi scriptura: *Andocidis*, *Andocidisque Hermes vocatus est*. Equidem malim: *Andocidis*, *Andocidisque vocitatus est*, quibus propius accedit Oxon. *Androclidi*, *Androclidique vocatus est*, et Guelph.: *qui ante ianuam erat Androclydes vocitatus est*. In v. *Hermes s. Mercurius* nihil de glossa dubito.

C. 4. *in concione — compell.*] *In concione* dedit Lamb. e Puteani coniect., cui favet Ax. *contione*; al. codd. *in contentionem*, plures *in contentione*. Pro *compellab.* nonnulli MSS. *compellebatur*. Tzsch. edidit: *in contentionem — compellebatur*, quod probat Wetzel., qui statim post recepit: *Id ille metuens*. Utraque scriptura nexui orationis convenit, quare, quid praeferrem, haesi. — Mosche. *metuens* bene interpretatur de tempore ad bellum proficiscendi, quod utique Alcibiadi erat metuendum, cf. §. 2.

noceri] Leid. 2. Voss. 1. (suprascr.) edd. Ultr. Longol. al. *nocere*, quod probat Heus. et recepit Titze. — Ax. *qua re noceri*; Lamb. et sequaces: *nocere se ei*, quod placet Wetzelio; Bardil. vult: *noceri ei*, Mosche. *ei noceri*, quibus adsentior.

triremem] Sic MSS. et vet. edd. et probat Schlegel. l. l. p. 69. — Bosius auctore Gifanio legit: *tricrem*, quod defendit Bremi.

prodesse posse] Abest poster. vox a qdd. vet. edd.; inclusit Harl., omiserunt Wetzel. et Günth. Fuissem obsecutus, sed obstabant MSS. — Longol. locum ita constituit: *nam cum illi intelligerent, se plurimum obesse reipbl., quod ex ea illum eiecissent: videbat eos plus irae* etc.

C. 6. *proinde*] Codd. Ax. Guelph. edd. Ultr. Longol. Patav. habent: *perinde* i. e. tanquam si, ὥσπερ ἄν, quod probo. Cf. Lysand. c. 2. — Eandem script. praefero infra ex edd. Ultr. Longol. et Patav. al.; consentit Fisch., dissentit Harles. ad ed. Fisch.

e navi] Addidi cum Bard. praepositionem e Leid. 1. Guelph. et ed. Ultr. Probat Heus.

C. 7. *classe iam*] Poster. vox in Guelph. et ed. Ultr. multisque al. deest. Omisit Titze., secutus Longolium.

Sicut tum acc.] Deest *tum* in multis edd. vet. — Ultr. *Sic et tum ac.*

Itaque huic — opin.] Sic opt. ed. Ultr.; quidam codd. *huic max. malo imputamus causam fuisse nim. opin.*, sed carent v. *causam* codd. Dan. et Guelph.; eamque inclusit Tzsch. — Günth. recepit Heusingeri coniecturam: *huic maxime malorum causam putamus* etc. atque accedit Kapp., qui etiam suspicatur: *h. maximorum putamus malorum f. c.* — Harles. dedit scripturam Voss. 1.: *maxime putamus malo causam f.*

primus Gr. civ.] Cf. Kapp., qui de ea parte Thraciae interpretatur, ubi erant barbari, a quorum iniuriis Alcibiades Graecos in Thracia habitantes liberavit, ut sententia sit: Alcibiades ex Graeciae civitatis civibus primus fuit, qui Thraciam collecta manu ingressus est. — Bosius suasit *civitates*, ut Ald. habet, quam vocem eiecit Lamb. — Rickl. coniecit: *privatus Graeciae*; Paufl. *primus* de principe civitatis dictum vult. Mihi probatur Withofii coniectura in Obss. misc. Nov. 1740. p. 153. sq. *primus Graeciae privatus in Thr.*, cui favet Plut. c. 36.: ἐπολέμει τοῖς ἀβασιλεύτοις Θρᾳξὶν ἰδίᾳ, atque probat Beier. in iis, quae ed. Bremian. adscripsit.

quum fama, tum] Ax. ignorat part. *quum*, quam Titze. e Longol. omisit.

C. 9. *Falso*] Günth. vult ex Ax. *Sed falso*, putans vocabula: *falso*, *nequidquam*, *frustra*, *temere*, perraro sola poni. At cf. Gron. ad Liv. 42, 67, 4. p. 690. ed. Drakb.; adde Caes. G. VIII, 3, 4. et c. 5, 3.

fecerunt] Pron. *ei*, quod vulgo praemittunt, omisi e fide MSS. Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph. ed. pr. et Ultr. Paris. 1. 2. Longol. al.; inclusit Bard.

qui ea] Inclusit Titze., ratus orta esse e sq. *quae*. Coniicit etiam *quaeque*.

apportarat] Sic cum Bard. al. dedi e MSS. — Vulgo *apporta-*

vit, quod defendit Brem., laudans Hamilc. 1, 5.: cum suis, qui Erycem tenuerunt.

aperuisset] Vulgo praemittitur pron. *ei*, quod cum Bard. e fide MSS. delevi; idem feci, praeeunte Bard. al., vocibus, quae sqq. *ab eo*, quae absunt a codd. Ax. Guelph. al. et ed. Ultr. omnibusque ante Lamb. — Videre h. l. licet arbitrium scribarum atque interpretum in inserendis pronominibus. Cf. Staver. ad n. l.

C. 10. *miserunt*] Praefert Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 609. *miserant* et laudat Lys. 1, 5.; 4, 2.

Pharnabazo. Huic ergo renuntiat — tradidisset] Post nom. *Pharnab.* inserunt *societatem*, ex aperta glossa, qua vv. *quae regi — essent* explicarentur. Cf. Fisch. et Cens. in Act. lit. Lips. 1822. n. 22. p. 172. — A MS. Schotti, ed. Ultr. nonnullisque al. absunt: *irrita futura* post v. *essent*, quae verba Bard. ed. mai. Staver. inclusit, rectius in ed. min. uncos removit. — Qdd. codd. *sibi tradid.* et aliquot edd. vet. in his Ald. Longol. verbo *tradidisset* addunt *stare non posse*, quae vv. in Francof. leguntur hoc ordine: *renunciat societatem*, *quae R. cum L. esset*, *stare n. posse foederaque irrita f.* Moscheo placet *Pharnabazo. Societatem*, *quae — esset*, *nisi* etc.; Günth. coniecit: *societatem*, *quae esset*, *irritam futuram* et pro *regi* suadet *rata* = pacta; Lamb. *Huic ergo renuntiat*, *societatem*, *quae regi esset*, *st. n. posse*, *foederaque irrita futura*, *nisi* etc.

Bagaeum] Titze., secutus Longol. et Magium dedit *Magaeum*, ut habet Plut. c. 39. — Idem statim post edidit e Longol. *pararet*.

quum [*eum*] *ferro*] Pron. *eum* malim deletum, quum desit in codd. neque agnoscat Longol.

conficeret] Titze. e Longol. *conficeretur*.

eripuit] Baden. in Miscell. cr. Seebod. I. p. 746. interpretatur: *ocius cepit*, malim *vi cepit*; multus est Menk. de h. v. in Obss. L. L. p. 330. sq. — Cod. Ax. *arripuit*, quod Mosche. non negligendum putat.

arripuit] MS. Dan. et ed. Ultr. *arripit*, quod placet, vel *abripit*, quod habet Staver. 2. atque edidit Rickl. — Ax. *eripuit*.

telis eminus missis] Ita recte dederunt Günth. et Bardil. e codd. Guelph. Dan. et Leid. 1. probantque Harl. et Rickl., qui laudat Plut. c. 39.: ἀποστάντες ἔβαλον ἀκοντίοις, neque aliter Bremi., qui tamen cum al. inclusit *eminus*, quae vox ante v. *viderunt* legitur, sed minus apte, cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 611.

C. 11. *qui post*] Inserunt vulgo *fuit*, quam v. ab Heus. Tzsch. et Rickl. inclusam, praeeunte Frieder., delevi ex auct. codd. Guelph. Ax. Leidd. Voss. 1. 2.

conscierunt] Retinuit Titze. *consciverunt*; sed cf. Heus. atque adde Oud. ad Caes. G. I, 28, 1.

Namque ea] Agnoscunt *Namque* Voss. 1. 2. Guelph. Ax. et ed.

Ultr. Vulgo *Nam.* — Günth. suspicatur *Nam et* — *atque* = non solum — sed etiam, sed vereor, ne illae partic. hac vi sibi respondeant.

VIII. THRASYBULUS.

C. 1. *dubito an*] I. e. ambigo, nondum habeo cognitum et constitutum, an primum ponam; sed non multum abest, quin ponam. Cf. Ramsh. Gr. §. 174. p. 498. sq., Zumpt. §. 78. n. 6. p. 402. (ed. IV.) et Hotting. ad Oliveti Eclog. Cic. p. 119. — Multae edd. vet.: *Illi sine d. nem. praefero*, quod Schmied. recepit, et sane verba: *Illud* — *praefero* habent, quo offendant, ut putem aliter a pr. manu esse scripta.

ad vires vimque p.] Haec Forcel. in Lex. sub v. *vis* p. 525. ita explicat: *impetum et contentionem, vires enim a corpore sunt, impetus et contentio ab animo*, atque ita fere Wenckius, qui *vires* interpretatur de numero copiarum, de universi exercitus robore, *vim* de impetu animi et virtute pugnantium eamque interpretationem comprobat Gesnerus. Cf. Bard. ad ed. mai. Staver. p. 283.; accedunt fere Günth. et Wetzel., explicantes hic de copiis virtuteque, ille de multitudine et impetu; Paufl. *vires* vult i. esse ac virtutem et *vim*, numerum copiarum. — Codd. discedunt in v. *vimque*, afferentes: *usque*, *cuiusque*, *undique*; MS. Savaron. *nostrum cuiusque*; Heus. vult. *utrimque*, quod probat Cens. in Annal. Heidelb. 1825. n. 13. p. 201., qui cf.; Lamb. *virtutem*; Tzsch. suspicatur *casusque*, quod probat Schmied.; Putean. emendavit *ad vices vimque*, quod Harlesio placet eumque secutus est Bergstraes. in convers. germ.; Heinr. coniecit: *ad vires fortunamque*. Nostram scripturam agnoscunt MSS. Guelph. Ax. Boecl. ed. Ultr. Francof. Ald. (quae binae carent praep. *a* ante v. *consilio*) et Longol. — Locum esse corruptum suspicantur Mosche. et Bard.; equidem acquiesco in Kappii sententia interpretantis: *ad victoriam contra hostes reportandam opus esse primum consilio imperatoris, deinde et robore et forti ac feroci impetu militum, denique fortuna.*

Quare illud] Abiecit Titze. v. *Quare*, invitis codd.

sed etiam] Scripsi *etiam* e cod. Guelph. ita, ut *iam* includerem. — Vulgo *sed et*, quod Bardil. explicat *sed adeo*, secutus Goerenz. ad Cic. de Legg. III, 12. p. 255., et sic Bremi. — Cf. Zumpt. Gr. §. 67. p. 274. sq. (ed. IV.)

C. 2. *quam triginta*] Priore v. carent multi codd. et edd. vet., omisit Titze., secutus Longolium. — Agnoscunt edd. Ultr. Franc. atque Ald. — Cf. Fisch. — Facile v. *quam* excidere potuit.

Actaeorum] Ita cum Bardil. aliisque dedi e codd. Dan. et Guelph. — Alii *Atticorum*, cui scripturae patrocinatur Schlegel. l. l. p. 69.

C. 3. *oblivionis*] *Legem*, quae v. vulgo praemittitur, delevi cum Brem. et Frieder. e fide codd. Dan. Boecl. Leid. 1. 2. Voss. 1.

Ax. Guelph. et ed. Ultr.; incluserunt Bard. Harl. Schmied. Rickl. Heus. Tzsch. Saepe a scribis ad genitivum explicandum voces sunt additae, quae e contextu sunt supplendae. Cf. Wolf. ad Suet. Caes. c. 80. p. 101.

munera ded.] De hac loquendi formula cf. Drakb. ad Liv. II, 22, 6.; VII, 37, 3.; Ramsh. Gr. §. 120. 2. n. p. 207. — Vulgo *muneri*; MSS. *et agri munera.*

IX. CONON.

C. 1. *in eoque — magni fuit*] Titze. edidit: *in eoque tempore magnus fuit.*

tum abfuit] Recte referunt Rickl. et Brem. part. *tum* ad v. *devictae. Abfuit* scripsi cum Bard. e codd. Voss. 2. Guelph. Ax. Leid. et edd. Ultr. Longol. Franc. et Ald. — Cf. nos ad Caes. G. I, 36, 5. p. 349.

C. 3. *Mihi vero*] Ita habent codd. Voss. 1. Guelph. ed. Ultr. Ald. et Long. eosque secuti sunt Rickl. Bremi. Titze. et Wetzel., qui comparat Gr. ἐμοὶ δή. Probat Harles. ad ed. Fisch. et manus aliena, quae ad marg. ed. Harl. 1. adscripsit: quod necesse est in oppositione *civitatis*; sed dissentit Tzsch., qui cf.

Itaque, quae huic voleb., scr. trad.] Sic codd. Ax. Guelph. ed. Ultr. aliaeque ante Lamb.; alii: *Itaque huic, quae vol.* etc., ut multi recent. ediderunt; al.: *Itaque, quae vol. huic s. t.* — Quidam maluerunt: *Itaque, quae hunc vol., ei s. t.* — Mihi pron. *huic* ob incertam sedem valde suspectum est, ut iam visum est Harlesio, quare inclusi.

C. 4. *naves longas*] Non spernenda est script. codd. Guelph. Voss. 1. et qdd. edd. vet. *navis.*

regiis opibus] Malim e MSS. Dan. Guelph. Voss. 1. ed. Ultr. Ald. al. *regis op.*, ut dedit Titze.

C. 5. *velle magna de re*] Ita scriptum habent MSS. Gif. Guelph. Dan. Savar. ed. Ultr. omnesque recent., praeter Titze., qui e Longol. dedit: *velle. Magna festinatione huius*, in quibus consentiunt codd. Ax. Leid. 2. Putean. edd. Arg. Paris. Ald. Francof. Patav. al., quare scripserim: *velle magna de re. Magna fest.*, ut voluerunt iam Harl. Tzsch. Mosch. et Bard. — Omisit Heus. *se* ante v. *mittere*, quo pron. carent Bosian. exempl. Guelph. Ax. et Voss. 2. Fortasse recte, cf. Ramsh. Gr. §. 168. n. 4. p. 432. sq.

X. DION.

C. 1. *alteram Areten*] Titze. e Long. edidit *a. Dioni*, omisso nom. *Aret.*, atque ita est in Ald. Franc. et Lamb., sed codd. non favent.

quae non — commendatur] Secuti sumus cum Bard. multisque recent. auctoritatem codd. Leid. 2. Voss. 1. 2. Ax. Guelph. edd. Ultr.

Ald. Long. — Suspicatur Rickl.: *qua — commendamur;* Günth., si quid coniect. opus sit, vult: *commendat eum;* Lamb. dedit: *commendat*, quod Brem., quum *commendatur* durius dicatur, recepit, laudans Burm. ad Vell. Pat. II, 29. p. 168., et probat Cens. in Act. lit. Lips. 1822. n. 22. p. 171. Heus. vult: *qua — commendaretur*, quam script. verissimam putat Bardil., retinuit tamen: *quae — commendatur;* Struchtmeyer. lib. I. animadv. c. 10. coniecit: *quae — commendavit*, quod placuit Stavereno ad ed. 3., eundem Struchtmeierum olim legisse dicit Wopkens: *qua — commendabatur* (quod probat Mosche.) vel: *quae — commendat.*

salvum] Addunt vulgo *esse* contra fidem MSS. Dan. Boecl. Ax. Guelph. Leid. 2. edd. Ultr. et Arg.; in qdd. edd. transpositum legitur post v. *causa*, quare incluserunt Bard.; ego cum Günth. et Fried. delevi. — *Studeo* valet i. q. volo, cupio et continet notionem voti, desiderii, cf. Beier. ad Cic. Off. II, 20, 70. p. 135. — Qdd. edd. addunt post *salvum* pron. *illum*, quod codd. non agnoscunt. Facile pron. *eum* excidere potuit.

legationes vero [*omnes*] Postremam v. addidi cum Fried. et Tzsch. e cod. Guelph. et edd. Ultr. Longol. Ald. Franc. Pat., uncos tamen apposui. — Probavit iam Fisch.

tegebat] Al. *regebat* vel *tenebat*, al. *leniebat.*

C. 2. *non potuerit*] His vb. concluditur ex iis, quae praecedunt, ut docuit Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 612., quare coniunctivum praetuli e MSS. Boecl. Voss. 2. et Ax. probatque Mosche. — Cf. Brem. ad Hannib. 1, 3., ubi laudat Att. 6, 4.; 11, 2. et 4. Ceterum e nexu orationis duobus punctis distinxi post *filium.*

ut se totum ei] MSS. Leid. 2. Dan. Ax. Guelph. *ut se ei totum.*

Dionysio [*tyranno*] Poster. vocem h. l. plane supervacaneam cum Bard. inclusi. Deest in Leid. 2. et in Guelph. punctis est notata.

iussisset] Longol. *iussit*, ut Mag., quod placet Günthero, ita ut *quippe — iussit* parenthesi includantur, quum *quippe qui* sic usurpentur.

gravi] Günth. cum Lamb. vult *graviter*, ut est in qdd. edd.

quod — putabat debere habere] Bremi offendens in syllabis posteriorum vv. recurrentibus, haec omnia ad glossas reiicit et manus viri d. margini ed. Harl. adscripsit: vel leg. *putaret*, vel verba *quod — habere* non sunt Nepotis, sed Dionis.

Hoc aeger] Titze. e Longol. edidit: *Hoc ergo*, quod habent qdd. codd. et vet. edd. recepit quoque Fried. neque improbant Mosche. et Tzsch. — Part. *ut* ante v. *somno* omiserunt Titze. (e Longol.?) Wetzel. et Schmied.

C. 3. *Quumque*] Titze. e Longol. recepit *Quum*, quod habent plures MSS. et vet. edd.

morem [*ei*] *gessit*] Pron. *ei* deest in Voss. 2. et Ax.; in Leid. 2.

et Voss. altero inverso ordine leguntur: *morem gessi ei*. Ego includendum existimavi.

tyrannidi] Hanc script. tuetur (teste Heus. in Add.) ed. Paris. 1514. nec discedit Ald. et Franc. eamque receperunt Bard. Rickl. Brem. Tzsch. Heinr. Schmied. Paufl. atque probat Ith. — MSS. habent *tyrannis*; Longol. *tyrannum*, unde Titze. edidit *tyrannorum*. Manus viri d. margini ed. Harl. adscripsit: *amicus* h. l. ut φίλος act. et passive dicitur: — *tyranno*, act. — *tyrannis*, pass. carus, gratus.

historicis [*Graecis*] Poster. v. addidi cum Tzsch. Wetzel. Fried. e Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph. et ed. Ultr.; sed cum Bard. uncis notavi.

in eo [*meo*] Deest postrema vox in MSS. Dan. Leid. 1.; neque agnoscit ed. Ultr., ubi scriptum legitur: *in eo libro plura — de h. Gr. a me conscriptus est*, ut agnoscas glossam vocis *meo*, in qua offendit Mosche., quare uncis cohibui.

C. 4. *in navis imp.*] Ita Leid. 2. Voss. 1. 2. et Ax.; in Dan. et ed. Ultr. *in naveis* cf. Hamilc. c. 2. Vulgo *in naves* et Longol. *in navi imponit*, quod praes. tempus agnoscunt quoque Voss. 2. Ax. cum ed. Ultr. — De construct. v. *imponendi* cf. Oud. ad Caes. C. III, 14. atque ad Hirt. B. Afr. 54, 4.

Is usque — interierit] Apud Longol. haec ita reperiuntur: *Is vero postq. in p. rediit, usque eo vitae st. c. (namque — deducerent) ferre n. p., ut se sup.* etc. — Praep. *de* ante v. *super.* agnoscunt codd. Dan. Guelph. et ed. Ultr. Heus. laudat Caes. C. I, 18.; Auct. B. Hisp. 19. Adde Cic. p. Rosc. Am. 35.: de ponte — dei. — Nonnulli carent praepositione, quam Rickl. omisit. Lamb. et sequaces: *e sup.*, quam script. affert Menk. Obss. p. 233., qui cf. — Fortasse rectius, quum facilius *e* excidere potuerit.

C. 5. *centum*] Leid. 2. ed. pr. cum Ultr. Longol. Ald. Pat. Franc. al. *centumque*.

attigerat] MSS. Voss. 1. Leid. 2. Ax. Guelph. edd. Ultr. Longol. *attigerit*, ut putem scriptum fuisse *attigit*.

sub Dion. p. fuerat] Malim ex Ax. Guelph. et ed. Ultr. Ald. Longol. *sub D. fuerat pot.*

[*Dion*] In hoc nom. consentiunt omnes MSS., sed orationis nexus suadet *Dionysius*, quod ex emendatione Lambini dederunt Ith. Heinr. Wetzel. et Schmied., qui inclusit; nec mihi displicet. Habet *Dionys.* ed. Franc., opinor ex Lambino. — Frieder. defendit *Dion*, non improbans alterum; neutrum admiserunt Bremi. Günth. et Titze., qui edidit: *habebat*. C. VI. *Dionis tam pr.*, non repugnans, si quis velit: *Dionis has tam pr.*

C. 6. *suam vim*] Bremi. secundum Bos. et Staver. 1. 2. *saevitiam suam*; Longol. *in filium — suam saevit.*; sed cf. Titze.

orta dissensio] Titze. e Longol. edidit *orta dissensione*.

qui quod — conc.] Ita fere MSS. et probat Beier. — Al. *qui*

quidem — conc.; Lamb. *qui Dioni — concedens*, et haec post Harles. Brem. et Wetz. recepit Günth.; Titze. dedit; *cui*, *quod* etc.

C. 7. *neque, quo manus*] Edidit Titze. e Longol. *neque amplius, quod por.*

C. 8. *intuens*] Al. *metuens.*

[*in*] *magno per.*] Carent praepositione MSS. Bav. Boecl. Ernst. Voss. 2. al.; in Guelph. est *magno in per.* Inclusi cum Bard., quum alibi noster omittat, ut c. 2, 4. Cf. indic. Bosian. p. 540. ed. Stav. — Bardil.

excepit] Ita MSS. Ax. Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph. edd. Ultr. Long. Ald. al. — Cf. Ramsh. Gr. §. 164. p. 399. Al. *excipit.*

coniuratione] Rationibus Censoris in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 612. ductus praetuli scripturam codd. Leid. 2. Guelph. Dan. edd. Paris. 1. 2. et Ald.; recepit quoque Fried. et probat Heus. explicans: confirmat adversarios eius, ut constantiores sint in gerendis inimicitiis, coniuratione facta i. e. dum cum illis coniurat. Vulgo *coniurationem.*

conveniunt, cuius] I. e. conv. eum sc. Dionem, cuius etc. Cf. Ramsh. Gr. §. 205. 1. p. 681.

non deterritus] Praemittit Leid. 2. *in incepto*, quas vv. Tzsch. Rickl. Harl. et Heus. incluserunt; ego cum Fried. et Bardil. delevi.

C. 9. *ad salutem*] Haec Titze. uncis cinxit.

eligit] Titze. e Longol. *elegit.*

[*ut*] *ad Dionem*] Part. *ut*, quae in multis MSS. deest, ego cum Heus. et Bard. inclusi; alii deleverunt.

[*saepe*] *dictum est*] Vox *saepe* a multis MSS. abest. Inclusi.

propitia] Cod. Dan. (Ax.?) ed. Ultr. *propria*, quod non improbat Günth. laudans Thrasyb. 4, 2., eamque scripturam elegantiorem putat Harles. ad ed. Fisch. — Vetus exemplar apud Longol. habet: *propitia pronaque.*

C. 10. *immerentes*] Longol. *immerentes, inermes*, quod dedit Titze., virgula deleta.

XI. IPHICRATES.

C. 1. *non tam — militari*] MS. Ernst. *non tam genere quam magnitudine rerum gestarum disciplinaque militari* et sic Longol., praeter quod habet: *quam discipl. militari;* Lamb. *non tam genere q. magn. r. g., quam d. m.;* Titze. edidit: *n. t. genere, q. m. r. g., quamque d. m.* — Ego facio cum Müllero, viro dssmo., in progr. a. 1820. Wittenberg. et cum Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 613., qui praeferunt scripturam cod. Ernst., quam restituendam esse censeo. Adversatur Günth.

culpa [*sua*] Vocem poster. agnoscunt tantum pauci codd. cum ed. Longol. eamque cum Bos. Fisch. Ith. Harl. et Bipp. inclusi.

mutavit] Abest a MSS. Boecl. Leid. Voss. 1. 2. Ax. Guelph. ed. Ultr. al. — In marg. Ultr. leguntur: deest *mutavit* vel simile quid.

C. 2. *impetus*] Al. *inceptus*, quod receperunt Fried. et Harles.

C. 3. *matremne*] Dat. 9. *verum falsumne.* Cf. Ramsh. Gr. §. 174. 3. p. 501. sq. — Al. *matremve.* Saepe in his erratum est, cf. Garat. ad Cic. Phil. II, 16, 5. Neque apud Cic. Tusc. Disp. I, 25. *anima ignisne* quidquam mutandum censeo, ubi vult Bentl. *anima ignisve.*

genuit] Spectat auctor genus, quale fuerit, atque unde Iphicr. id duxerit, quare *gignendi* vb. mihi aptius videtur. — Codd. exhibent: *genuit* vel *creavit*, unus *genuit creavit*, in quibus v. *creavit* manifestam prae se ferre glossam videtur. Contrarium statuunt Bos. Heus. Rickl. Brem. et Bard.

XII. CHABRIAS.

C. 1. *proiecta*] Adiungitur vulgo encl. *que*, qua carent MSS. Dan. Ax. Boecl. Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph. cum ed. Ultr. — Delevimus; inclusit Bard. cum al. — Deletam vult Titze. — Ceterum iuvabit de h. l. legere, quae Moeserus disseruit in lib., cui inscriptum est: Liter. Convers.-blatt a. 1825. n. 195. p. 779. sq.

quibus v. e. adepti] Verba ita cohaerent: *ut postea athletae — in statuis ponendis his stat. ut., quibus v. e. a.;* quare cum Titzeo et Bard. praep. *in*, quam vulgo *quibus* praemittunt, delevi; ut iam placuit Faber. et Heusingero. MSS. partim agnoscunt *in*, partim exhibent *cum* s. *quum*, unus Ax. *quam.* At unde scriptura *cum?* non temere, opinor, orta est, ut potius putem similitudinem quandam h. l. esse cum illis Livianis: 29, 18. cum quadam ceremonia — colatis Deos, et 38, 17. cum qua (feritate) venerant. Indicatur ratio et modus.

C. 2. *in Aegypto*] MS. Ernst. *nulla in Ae.*, unde Ernst. *nonnulla in Ae.*, quod non displicet.

ei constit.] Pron. deest in codd. Ax. Voss. 2. et Boecl.

rex eorum] Titze. coniecit: *rex Lacedaemoniorum*, qua scriptura admissa omnem h. l. difficultatem tolli putat.

C. 3. De his, quae noster in h. c. refert, cf. G. Frommelius, de Theopompi Chii epitome Herodotea, in Meletem. e discipl. ant., opera Creuzeri P. III. p. 148.; Wolf. Prol. ad Lept. p. LIV. et Koch. in Prol. in Theop. Chium. p. 44.

ut invidia — fortunam] Titze. Longol. secutus edidit: *ut invid. — sit: et detrahunt, quos — viderint.*

C. 4. *natantes*] Codd. Gif. Dan. Leid. Guelph. ed. Ultr. *natantis* s. *natanteis*, reliqui *natantem*, quod receperunt Günth. atque Ith. Titze. edidit: *non posset, nisi se — deiecisset — quae s. natantem.*

XIII. TIMOTHEUS.

C. 1. *Cotum*] Ed. Ultr. Ald. Patav. et Francof. *Cotym*, Longol. al. *Cotyn*.

C. 2. *ante id t.*] Recte Bard. ed. min., praeeunte Heus., pron. *id* pro vulg. *hoc* revocavit e codd. Boecl. Ax. Dan. Leid. 2. Voss. 2. Guelph. ed. Ultr. Longol. al.; cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 615. Simili modo Caes. G. II, 35. extr. quod ante id tempus accidit nulli.

C. 3. *Macedo*] Hoc nomen, quod omnes agnoscunt libri, uncis, quos multi adposuerunt, liberavi, ut Titze. fecit, neque id Kappius suspectum habet. Idem feci cum Bard. et Günth. verbis *quorum c. v.*; cf. Milt. c. 1. et Ramsh. Gr. §. 206. p. 707.

adventu [*illorum*] Ita exhibent Leid. 2. edd. Long. Ultr. Arg.; sed Guelph. al. *illorum adv.*, quod Bard. dederat ed. Stav. maior.; alii habent *eorum*; plane carent pronomine edd. Ald. Mag. utraque Paris. Med. Arg. Iens. et ed. pr. — Inclusi cum Heusing. et Bard.

ut si in sua navi] Restitui cum Bard. Wetzel. Harl. et Heinr. vv. *ut si*; atque sic laudavit nostrum l. d'Orville. ad Charit. p. 475. ed. Lips. et probat Scheff. in Obss. misc. Belg. Vol. IX. tom. II. p. 210. Consentiunt edd. Ven. 1471. Patav. et, quas commemorat Lamb., edd. Ven. et Florent. Postulat h. script. usus auctoris: cf. Dion. 9., Dat. 3. et 11., Ages. 4. et 6. — Heinr. suspicatur: *ut si in navi esset sua fortuna*. — Codd. Dan. Vos. 1. Leid. 2. Guelph. cum edd. qdd. vet. *in sua manu*, quae laudavit d'Orville. l. l. afferens Tac. H. IV, 4. in manu sua fuisse imperium. Receperunt Heus. et Wetzel., neque ego spreverim, putans vocem *manu* explicatam fuisse voce *navi*.

[*Ob eam — vocab.*] Haec desunt in cod. Voss. 2. Vratislav.; cf. Günth.

C. 4. *conlici*] Cod. Vratislav. *cognosci*.

XIV. DATAMES.

C. 1. *quo tum*] Sic edidit Bard. post Günth. Wetzel. Paufl. Fried. et Titze.; reliqui recentior. e Tevenini coniect. *quo tantum non*, de quibus cf. Bremi.

multis milibus etc.] Titze. e Longol. edidit: *multis milibus hostium, regiorum quoque non paucis interfectis*, quae placuerunt Ernstio. Lamb. *multis milibus h. et regiorum interfectis*.

C. 2. *conservatus* [*regis*] Deest v. *regis* in edd. Ultr. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Francof. Longol. Patav. et ed. pr. — Omisit Lamb.

Datames primum] Vulgo inseritur *omnia*, quam vocem ab Heus. et Bard. inclusam delevi e fide MSS. Leid. 1. Boecl. Voss. 1. 2. Guelph. Ax. edd. Ald. Ultr. Arg. Long. atque ed. pr. al.; omisit quoque Titze., sed dissentiunt Tzsch. et Harles. ad ed. Fisch. — Statim post Titze. edidit *utrum* pro *ut*.

filiumque monuit] Long. *filiumque, ut sibi a Thyo caveret, monuit*.

C. 3. *prospicerent*] I. e. curiosius e longinquo spectarent ad rem inauditam; sic Liv. 21, 49, 8.: prospicere adventantem hostium classem, ubi cf. Drakb. — Consentiunt in recepta script. ed. Paris. 1. 2. Ald. Patav. Francof. cum ed. pr., atque ita Lamb. — In MSS. reperitur *conspicerent* vel *adspicerent*.

C. 4. *suosque*] Titze. cum Longol. *suos*, ut est in Patav. Ald. Francof. al.

ad se ferentem] Cf. Vechn. Hell. p. 75. — Günth. vult. *ad se vehentem*.

C. 5. *consuet. regiam*] Malim e Voss. 1. Leid. 1. edd. Ultr. Long. Pat. Ald. Francof. al. *regum*.

C. 6. *et omnes*] Ita MSS. Boecl. Ax. Voss. 2. Leid. 2. Guelph. edd. Ultr. Ald. Long. Arg. Paris. 1. 2. cum ed. pr.; cf. Paus. 3. extr.

Qui tantum quod] Plerique MSS. *tantum qui dum*, unus *tantum. Qui cum*; ed. Ultr. *qui tantum non*. Titze., Longolium secutus, edidit: *persequitur tantum. Qui vixdum*; Heusing. putat *tantum non* esse idem, quod *vixdum*, quod loquendi genus, ut alia olim satis trita, fuisse oblitteratum. Cf. de illa partic. paragog. *dum* Parei Lex. Plaut. (Francf. 1614.) sub v. dum et sub Paragog. atque Ruddim. l. I. P. II. p. 371.

C. 7. *a qua re dep.*] Longol. *quare*, unde Titze. dedit: *Qua re*.

[*cum*] *eo*] Obsequendum censeo MSS. et edd. vet. praepositione carentibus. Tum cum Heus. cogitando supplendum est *loco*. Inclusi, sed non multum aberat, quin delerem. Rickl. utramque v. uncis notavit.

C. 8. *conduct. tria milia*] Carent v. *milia* Ax. Voss. 2. Dan. et Guelph.; omiserunt Heus. Tzsch. Fried. et Paufl.; incluserunt Schmied. Wetzel. Harl. et Bipp., quos sum secutus.

Hinc — in gr. rediret] Hunc l. Titze., Longol. secutus, ita constituit: *Hic — movisset, inferior copiis, superior o. pr. discedebat: quod n. m. consereret, nisi cum — clausisset; quod quidem p. r. c. c. saepe accidebat. Audopratates* (Longol. ubique *Andophrodates*) *cum — ad pacem amicitiamque h. est et ut cum* etc. Sed Longol. omisit *cum* post v. *nisi* et pro *amicitiamque* habet *atque amicitiam*, quod monere Titze. oblitus est; consentit fere Ald., nisi quod habet: *movisset inf. copiis, ita superior — quot* (mendose pro *quod*) *nunq. — quod perito — est, ut cum —*. Vulg. *ut inf. copiis, ita sup. o. p. discedebat;* MSS. Boecl. Voss. Dan. Ax. Guelph. ed. Ultr. in prioribus: *Hinc* (unus Dan. *Hic*) *quum — discederet;* qdd. edd. vet. in his Francof. et Ald. ignorant v. *semperque;* coniunct. *quum* post voc. *nisi* agnoscunt Boecl. Dan. Leid. 2. Voss. 1. Ax. Guelph. ed. Ultr.; part. *quidem* abest a cod. Dan. reliquisque. — Leid. 2. totum locum sic exhibet: *Hinc quum c. m., erat inf. c.,*

sup. e. prael., *semperque discederet*, *quod nunq. m. consereret*, *nisi cum adv. l. a. cl.*

C. 9. *quo itin.*] Omnes fere MSS. *in quo it.*, quod dedit Titze. e Longol.; Heinr. v. *itinere* alienae manus esse putat. Qdd. codd. post *insidias* addunt *evenire*.

ornatu vestituque] Poster. v. deest in ed. Ultr. eamque delevit Titze., quem ne sequerer, prohibuerunt loci ap. Cic. de Fin. II, 21, 69. pulcherrim. vestitu et ornatu regali; Xen. de Red. 4, 8. ἐσθῆτα πολυτελῆ καὶ χρυσοῦν κόσμον. Bardilius al. incluserunt, ego cum Ith. Rickl. Paufl. et Günth. uncos sustuli. Explicatur e more vet. genus per speciem, commune per praecipuum, ut crebro ap. Caes. C. I, 20. opera munitionesque; c. 4, 5. Asiae Syriaeque; G. IV, 15, 5. supplicia cruciatusque. Cf. Hotting. ad Oliveti Eclog. Cic. p. 15., Goerenz. ad Cic. de Legg. III, 9. p. 12. et de Graecis Schol. Ambros. ad Hom. Od. III, 274. — MSS. qdd. habent: *ornatu vestitu mil.*; multae edd. vet. cum Long. *ornatus vestitu m.*

ceciderunt] Placet script. codd. Voss. 1. Ax. Guelph. et Mend. *conciderunt*.

C. 10. *Hanc ut ac. a rege m.*] In his consentiunt codd. Guelph. Dan. Bav. Boecl. ed. Ultr.; al. habent *recepit*, al. ignorant v. *missam*. Heus. Paufl. et Günth. ex Ald. al. ediderunt: *H. ut recepit a r. m.*; Schmied. *H. ut accepit*; omissis reliquis; Lamb. *H. ut a.*, *simulat se suscepisse cum rege inimicitias*, *copias parat*; Longol. *H. ut recepit*, *inimicitiam adv. r. simulat*, *copias p.*, atque ita Titze., sed vv. *a rege missam* inclusit.

C. 11. *deque ea re*] Titze. e Long. *de qua re*, ut edd. Ultr. Ald. Patav. Francof. — Idem infra post v. *Deinde* omisit pron. *ipsi* e fide Longolii, qui in annot. haec adscripsit: Nos ex corruptissimo scripto contextum, qui non autoris, sed librariorum vitio subinde soloecissat, diligenter ex scripto exemplari restituimus.

ut si [*a*] *laes.*] Praepos. carent MSS. et multae edd. vet. cum Long., addidit eam Lamb. et defendunt Cellar. ad n. l. et Corte. ad Sall. Cat. 4. n. 1. — Inclusi cum Bard.

XV. EPAMINONDAS.

C. 1. *ab princ.*] Scripsi cum Brem. *ab* e Voss. 2. et Ax., Iphicr. 2, 2. ab peritissimo. Cf. Walch. emend. Liv. p. 150., Goerenz. ad Cic. Acad. II, 1, 3. p. 9.

consuet, atque vitae] Mediam v. non agnoscit Ax. eamque uncis notavit Heus. Sed cf. Bremi ad n. l. et Ramsh. Gr. § 203. p. 663.

a plurimis] Titze., Longol. secutus, omisit praep., ut Graeca sit constr.

C. 2. [*carmina*] *cantare*] Prior v. deest in MSS. Dan. Leid. 1. 2. Guelph. ed. Ultr.; omiserunt Ith. Fried. Paufl. Hutten. et Bremi.,

qui conferatur; defendunt Heus. Titze. et Günth.; ego cum Tzsch. Wetzel. et Bard. uncis cinxi.

et luctando] Titze.: *at luctando.*

In armis vero] Addunt postremam v. MSS. Dan. Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph., eamque receperunt Wetz. et Günth., quos sum secutus, attamen inclusam volui. Obtinet haec part. in rebus singulatim enarrandis, ita ut iis, quae praecesserunt, maius et praestantius quid postremo adiungat. Cf. Meiner. l. l. p. 529.

C. 3. *inprimisque*] Encl. deest in Leid. 2. et Dan.

fide] Titze. putat scriptum fuisse *isdem s. iisdem.* — Alii post hanc vocem deesse aliquid putant; quare manus V. D. ed. Harl. adscripsit: *sed? (eorum)*, et voci *fide* lineolam subscripsit.

pro facult.] Sic ediderunt Titze. et Bard. e codd. Guelph. Ax. ed. Ultr. omnibusque ante Lamb. — Vulgo *pro cuiusque fac.*, quod tuetur Bremi.

C. 4. *Tu, quod*] Concinunt in his codd. Ax. Dan. Guelph.; receperunt Guelph. Titz. Schmied. Ith. Heus. et Bard. — Al. *Te, qui* vel *Tu, qui*, ut Harl. dedit. — *Tu* est nom. absol., de quo cf. Ramsh. Gr. §. 206. A. 5. p. 206. atque sic Graec.; vid. Buttm. §. 138. II. n. 5. p. 452. ed. 10.

Tu Micythe] Titz. *I tu Mic.* e Long., nisi quod hic habet *Mythice.*

istud quidem] Poster. vocem, probatam iam Heusingero, addidit Bard. e codd. Guelph. Ax. et ed. Ultr.

ut [eo] Pron. *eo* deest in MSS. et ed. Ultr. et Patav., quare cum Heus. et Bard. uncis cohibui.

adscenderet] Sic Leid. 2. Voss. 1. 2. edd. Ald. Longol. Francof. et Patav. Cf. Them. 8, 6. Al. *escenderet* vel *conscenderet.*

proferre possem] Deest *proferre* in Boecl. Voss. 2. et Ax. — Günth. coniecit: *proferremus.*

quorum sep.] Titz. *quorum res partim.*

C. 5. *ut nemo ei Theb.*] Ita post Heus. et Wetz. dedit Bard. e MSS. Dan. Guelph. et ed. Ultr.; habent Ax. et Boecl. *ut n. ex Thebanis;* in al. *ei* deest, vel legitur post *n. Thebanus*, ut multi recentiorum ediderunt.

contra ea una urbe nostra] Ita iubent MSS. Dan. Gifan. Guelph. Voss. 1. Leid. 2. Schott. Probat Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 733. — *Una urbe* sunt ablat. abs., quibus ratio et conditiō indicatur. Cf. Goerenz. ad Cic. de Fin. III, 2. p. 314., Held. ad Caes. B. C. 1, 85. p. 91., Drakb. ad Liv. IX, 28, 3. p. 949. Non improbat Tzsch., sed offendit in litteris *a* repetitis. Sine causa; vid. Hamilc. 1. extr., Cic. de Or. II, 16.: difficillima, reliqua, quia aut faciliora aut similia. Cf. Wopk. Lect. Tull. p. 22.; Schell. Obss. in pr. scr. p. 125. — In Ax. deest pron. *ea;* vulgo *ex una*, quod dedit Brem. Tzsch. Wetz. Harl. et Fisch.

C. 6. *multa inv.*] Carent v. *multa* codd. Boecl. Voss. 2. et Ax.

legati a. p. Leuct.] Absunt haec a multis edd. vet., quare incluserunt Bos. 2. Heus. et plures recent. Cens. Ien. 1808. p. 121. n. 16. abesse vult v. *legati*.

C. 7. *Fuisse pat.*] Part. *autem*, quam inserunt Fried. et Titze., agnoscit tantum Leid. 2.; non improbat Günth. laudans Them. 2, 1. Aristid. 2, 1.; 3, 3.

eo esset d. res [*militum*] Haec script. est codicis Voss. 2. et ed. Ultr., eamque recepit Bardili, voce *militum* inclusa. Al. *eo esset ded.* vel *ded. esset res illa mil.*; al. *eo esset illa multitudo mil.*, cod. Guelph. *eo esset d. illa militum.* Titze. edidit: *eo esset ded. res deleta v. militum*, quod omnino cum Bard. probo. Staver. vult cum Oud. ad Caes. G. III, 17. (p. 260. ed. Stutg.) *eo esset ded. res, ut illa multitudo militum de s. p.* — *Res* h. l. dic. de belli conditione, statu, ut Caes. C. I, 70. in. Res — ab Afranianis huc erat deducta.

in Pelopon.] Deest praep. in codd. Boecl. Ax. et Voss. 2., quod a nostro scriptore non est alienum: Milt. 1, 1., Paus. 2. in Dat. 4, 1., ibi Staver. Cf. Oud. ad Caes. G. III, 7., Corte. ad Sall. Iug. 7, n. 9. et Ramsh. Gr. §. 134. n. 1. p. 239.

nisi id] Titz. cum Long. *ubi id*, ut est in Ald. Pat. al.

C. 8. *quod, quid*] Cf. Ramsh. Gr. §. 160. p. 368. et Brem. ad n. l., cui non displicet: *qui*, *quod*, ut Günth edidit probavitque iam Rickl. Agnoscunt *qui* codd. Boecl. et Voss. (Ax?); sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 734.

C. 9. *instaret hostes*] De h. constr. cf. Vechn. Hellen. p. 94. et Günth. ad n. l. atque sic Eum. 4, 2. Omnes MSS. praeter Dan. habent *instaret hostibus*, quod dederunt Fried. et Wetzel. neque hoc est spernendum, si comparaveris Drakb. ad Liv. X, 37, 3. et IV, 46, 4.

pernicie eius] Poster. vox deest in Leid. 2. eamque omisit Frieder. — Lamb. et sequaces, in his Wetzel., *eius unius pern.*; Rickl. *unius eius p.* Ego inclusi. Cf. Wopk. Lect. Tull. lib. III. c. 2. p. 243.

multis occisis] Vulgo praemittitur *facta*, quam v. cum Titzeo e fide MSS. Boecl. Ax. Voss. 2. Leid. 2. edd. Ultr. Brix. Longol. Ald. al. delevi, eamque non agnoscit Forcell. in Lex. sub v. caedes; incluserunt cum vv. *multisque occisis* Bard. et Heus. et omnia delenda censet Goerenz. ad Cic. III. de Fin. II, 5. p. 314. Sed tuetur Brem.; atque ego retinendas censeo voces *mult. occisis*, quibus explicatur negotium laborque, quo fortissimum virum percusserint. — *Magna caede* sunt abl. abs. Cf. c. 5.

aliquantum] Titz. e Longol. *aliquantulum*, ut edd. Ultr. Arg. Francof. et Mag.

C. 10. *quod — relinqueret*] In his omnes consentiunt MSS. — Lambin. cum aliis transposuit post v. *diceret*; alii incluserunt.

At bene docet Tzsch., ex his illustrari et comprobari ea, quae sequantur.

domo se tenuit] I. e. intra parietes reclusum se t. Cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 734., Ramsh. Gr. §. 148. p. 281. — Qdd. edd. vet. *domi*, quod probat Günth. et recepit Wetzel.

coepit] Dedit Fried. *coeptum est*, quod Bard. recepit ex ed. Ultr., quam sequi non ausus sum; cf. Ramsh. Gr. §. 168. p. 428. Malim tamen cum Tzsch. e codd. Leid. 2. Voss. 1. Dan. et qdd. vet. edd. in his Longol. *pugnare — coepit.*

Idem postq.] Titze. e Longol. *Idemque postq*, ut est in Ald. Francof. Pat. al. Statim post *idem* ex eodem Long. edidit *et post eius int.*, atque ita ed. Pat. al.

XVI. PELOPIDAS.

C. 1. *ne, si*] Particulam *ne*, h. l. necessariam, addidit Lambin. Nullus vet. lib., quantum constat, agnoscit. Heusing. edidit: *si res ex. in.*, *ne non v.*

potuero] Ita edidi e MSS. Dan. Boecl. Voss. 2. Ax. Guelph. et sic scribendum censeo apud Cic. Brut. 5, 21.: Ego vero, inquam, si *potuero*, faciam nobis satis; de Repbl. I, 46.: Accommodabo ad eam (rempb.), si *potuero*, omnem illam rationem. II, 30.: Si, quomodo consequi *potuero*, rationibus — enitar; ad Div. III, 4, 2., de Orat. II, 20, 85. ib. Müller. p. 240. Cf. Beier. ad Cic. III. de Off. 23, 89. et Gernh. in Add. p. 463., Brem. ad Attic. 19, 1. et Ramsh. §. 164. p. 402. — Scripserim quoque ad Cic. Att. II, 15. post med.: si solus non *potuero*; sed ad Divers. III, 2. probo *poteris*.

perpauc.] Voss. 1. Leid. 2. Boecl. Ax. et Guelph. *paucorum*.

C. 2. *eum, quo*] Ax. *quo die*, omisso pron. *eum*. Cf. de hoc dic. modo Oud. ad Caes. G. II, 18., Ramsh. §. 159. p. 363. — Boecl. habet: *eum quoque*.

perculsa] Vide Brem. ad Dion. 5, 3.; Heus. et Harles. ad ed. Fisch. ad n. l. atque Oud. ad Caes. G. VIII, 19, 7. — Omnes MSS. exhibent: *percussa*.

post, Leuctrica p.] In hoc abl. casu concinunt codd. Dan. Boecl. Guelph. Ax. cum ed. Ultr. — Alii habent: *post Leuctricam pugnam*.

exierunt] Titze. putat scriptum fuisse: *ierunt*; sed vid. Hotting. ad Eclog. laudat. p. 5., Oud. ad Caes. G. VIII, 3. in. — Riekl. verba: *quam — pervenire*, ut spuria inclusit, non sine causa offendens et in v. *interdiu* = mane, primo diluculo, et in *vesperascente coelo*.

C. 3. *proposita*] In h. script. consentiunt cod. Dan. et edd. Ultr. Pat. et nonnullae al. — Alii *posita*, quod probo cum Harles. ad ed. Fisch., laudante interpretes ad Phaedr. fab. III, 14, 8.,

quibus adde Menk. l. l. p. 763.; neque improbat Heus. — Minus apte edidit Titze. *etsi iunctum cum eo posita.*

ab Archia [*hieroph.*], *uni ex his*, *Arch.*] In diversa h. l. abeunt MSS. et edd. — Nos secuti sumus Bardil., non dubitantes de glossa v. *hieroph.* — Titze. *ab Archia*, *hierophante*, *Archiae* dedit et sic Tzsch. Harl. Fried. Rickl. et Wetzel.

sicut erat signata] Cf. Auct. B. Afric. 4. extr. ib. Oud.

severas] Sic omnes codd. et vet. edd.; sed *serias* habet Stav. 2. 3., quod defendit Drakb. ad Liv. XXIII, 7. p. 712.

C. 4. *lib. Thebarum*] Ad ed. Harl. manus viri D. adscripsit: vel pro *liberaturum* vel *liberandi Thebas.* De gerund. cf. Cl. Gernhardum in comment. grammat. Part. VI. Ien. 1826. p. 11.

Leuct. pugna] Qdd. edd. praemittunt praep. *in;* sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 735. atque in Act. lit. Ien. a. 1808. n. 16. p. 121.

C. 5. *satis tectum*] Poster. vocem tuentur codd. Ax. Guelph. Dan. ed. Ultrai. al. — Longol. Mag. Steph. *tutum.*

is animo] Pron. deest in codd. Boecl. Ax. Voss. 2. et Guelph.

degressus] Codd. multaeque edd. vet. *digressus*, quod receperunt Günth. et Titze. — Cf. Drakb. ad Liv. IV, 17, 11. p. 929.

XVII. AGESILAUS.

C. 1. *Horum ex altera*] Ita habent MSS. Mend. Voss. 1. 2. Ax. Leid. 2. et qdd. vet. edd. — Cens. in Act. lit. Ien. a. 1808. n. 16. p. 121. praefert: *Harum*, et voces: *qui principes — fuerunt*, parenthesi includit. Ego facio cum Tzsch., qui cf. — Titze. e Long. dedit: *Itaque uterque s. r. o.*, atque ita habent codd. Ax. Guelph. et qdd. edd. vet. in his Ald. et Pat.

quem ille natum] Sequor in his Cens. in Bibl. cr. Hild. a. 1821. n. 9. p. 735. Consentiunt in v. *natum* MSS. Dan. Boecl. Leid. 1. 2. Ax. Voss. 1. 2. et qdd. edd. vet. atque ita edidit Bard. et multi alii; al. *vivens* vel *vivus.*

C. 2. *conciliare*] Obtemperavi cum Günth. maiori codd. parti Leid. 1. Ax. Boecl. Voss. 1. (qui suprascriptum habet *conciliari*) 2. Dan. et Guelph. — Vulgo *conciliari*, quod defendi potest ex generis mutatione, de qua Drakb. ad Liv. III, 51. p. 753., Oud. ad Auct. B. Afr. 51, 1., Garat. ad Cic. I. Phil. 8. p. 58. ed. Wernsd.

C. 4. *quum iam*] Poster. vocem, qua carent nonnulli codd. et vet. edd., omisit Titz., secutus Longol.

missu] Ita MSS. Ax. Guelph. margo Dan. et ed. Ultr. — Alii *iussu;* sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 745. et interpr. ad Caes. G. 5, 27.

ne dubitaret] Tuentur h. scripturam codd. Voss. 1. Leid. 2. et sic voluit Lamb.; reliqui *non dubit.*, quod ediderunt Wetz. et Titz., idque in cohortando non improbandum videtur. Cf. Tzsch.

eius pietas] Pron. *eius* deest in codd. Boecl. et Ax.; incluserunt Heus. Harl. Bipp. Bos. 2. Staver.

qui, quum] Titze. e coniect. dedit: *quod, quum.*

suppl. eorum] Probatur Bremio s. *Deorum*, quod dedit Magius et praefert Günth. — Equidem refero pron. *eorum* ad *simulacra arasque*, duce Xenoph. Ages. 11, 1.: τοὺς βωμῶν ἱκετάς. Cf. Harles. ad ed. Fisch.

C. 6. *Interim — Lacedaemoniis: quo ne — exire noluit*] Anacoluthon. — Rickl. mavult: *quo ut pr.* et vv. *ad exeundum* e glossa orta censet; Titze. vv. *ne prof.* uncis notavit

et se id quoque] Inclusit Rickl. *quoque*, quam vocem Brem. post *se* vult transpositam, quem vb. ordinem dedit Günth. agnoscitque ed. Patav. — Schmied. cum Lamb. interpungit post *se*, aliter vel *et* vel *quoque* esse supervacaneum. Et mihi displicet sedes partic. *quoque*, ut facile adsentiar Bremio.

aucto num. eorum] Non displicet Bosii coniect.: *aucti numero eorum*, quam probant Brem. et Bard. — Attamen cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 736.

C. 7. *quod nihil*] Ita edidit Bard. post Rickl. et Wetzel. probatque Heus., qui cf. Consentiunt plerique MSS.; al. cum edd. Ald. Longol. Francof. Pat. al. ignorant *quod;* tum post v. *admir.* duobus interpungendum est punctis, quod convenit nostro: Thras. 1, 1. Illud sine dubio; Att. 8, 1.: Secutum est illud. Neque improbat Harles. ad ed. Fisch.

in domum s.] Praepositione carere videntur omnes MSS. neque eam agnoscit Ultr.; tuentur edd. Long. Ald. Francof. Pat. al. — et facile excidere potuit nec sine vi est addita et bene interpretantur Titze. et Günth.: in ornamentum, in usum rei domesticae.

cuius vis] Praepos. *a*, quae vulgo praemittitur, omittunt codd. Guelph. Voss. 1. 2. Ax. (qui habet cum al. *cuivis*, ut Harl. dedit) ed. pr. Arg. Paris. 1. 2. Ald. Ultr. Longol.

C. 8. *fingendo — corp.*] Haec inclusit Titz., quum desint apud Long.; tum scribit: *Erat claudus altero pede.*

Quo facto eum] Longol. *quo f., cum*, hinc Titze. edidit: *quo f. tum.*

implicitus] Ita opt. codd. et vet. edd., ut Cim. 3, 4. Lamb. al. *implicatus*. Cf. Paus. 4, 6.

XVIII. EUMENES.

C. 1. *aliquando*] Titze. cum Lamb. mavult: *aliquanto.*

alterae] In h. antiq. forma consentiunt MSS.; edd. vet. exhibent *alteri*. At cf. Staver. ad n. l. et Oud. ad Caes. G. V, 27, 5.

e contrario] Hanc script. e cod. Leid. dedit Bard., qui cf.; al. omittunt praepos. et probat Cens. in Annal. Heidelb. 1825. p. 199.

C. 2. *Neque vero — fecit*] Ita habent Voss. 1. Guelph. et ed. Ultr. — Omittunt pron. *ille* edd. Ald. Long. Pat. al.; Voss. 2. et Boecl. exhibent: *haec ille*, Ax. *ille hec*; Leid. 2. ed. pr. Arg. Paris. 1. 2. Longol. *hoc tempore*, omisso pron. *ille*, quod mihi suspectum est.

destinavit] Guelph. Boecl. Voss. 1. 2. Ax. edd. Ald. Long. al. *praedestinaverat*, quod Heus. probat; Leid. 2. *praedestinavit*.

multis magnisque] Ita dedi cum Bard. e Leid. 2. Voss. 1. Ax. Guelph. edd. Ultr. Long. Francof. Lamb.; probat Mosche. et recepit iam Wetzel. Cf. Hötting. ad Ecl. laud. p. 168. Vide c. 13., extr.

C. 3. *summam imp.*] Hanc script. tuentur codd. Gif. Dan. Guelph. Voss. 1. Leid. 2. edd. Long. (ubi lineola supra lit. *a* scripta est) Ald. Pat. Cf. Oud. ad Auct. B. Afr. 36. extr. et Ramsh. Gr. §. 144. p. 269. Atque amat Nepos antiqua: Dat. 1, 4. munus fungens. — Al. *summa imp.*

Eumenes] Inclusit Titze. immemor moris, quo nomen post parenth. repetitur. Cf. Ramsh. Gr. §. 206. 6. p. 702.

cognossent] Codd. Voss. 1. 2. Leid. 2. *cognoscerent*.

C. 4. *pugnatum*] MSS. Ax. Boecl. Leid. 2. Voss. 1. 2. Guelph. edd. Ald. Longol. al. *oppugnatum*, quam script. a librario esse profectam dubito cum Heus., qui cf.

petiit] Titze. e Long. *petit*, ut habent qdd. MSS. et edd. Ald. Long. Pat. al.

C. 5. *percussus*] Ita e coniect. Lambini edidit Bard. post Brem., qui cf. Adde Cic. Or. II. in Cat. 1. extr. Iacet ille nunc prostratus, Quirites, et se *perculsum* atque *abiectum* esse sentit; Hirt. G. VIII, 19, 7.: *victi perculsique*, e quibus locis apparet v. *perculsus* dici de eo, qui ab omni conatu resistendi aut vindicandi deiectus, profligatus victusque est, quae significatio h. l. ob vv. *non succubuit* et *non frangebant* obtinere non potest, quare scripturam MSS. et vet. edd. *perculsus*, quam Günth. defendit, reiecimus. — De confusione h. v. vid. Bentl. ad Horat. ep. XI, 2.; Burm. ad Quint. Decl. VII, 2. p. 152., ad Petron. CXI. p. 516.; Gron. ad Liv. III, 30, 4.; Staver. ad Pelop. 2, 3.

minuebant] Titze., Heusingerum secutus, edidit ex Ald. Paris. et Pat. *imminuebant*.

p. verberibus] MSS. Savaron. Leid. 2. Voss. 1. in marg. *posterioribus*; Fried. dedit: *posterioribus verb.*

Quod — appropinq.] Diversae sunt h. l. scripturae, cf. Fisch. et Bard. ad Staver. ed. Quam nos cum Bardil. recepimus scripturam, eam amplexi sunt Brem. Tzsch. Rickl. Wetz. Günth., nisi quod e cod. Ernst. praemittunt *sed*. Longol. habet: *hyems, quod castrum subsidia h. n. p., donec ver a. Simulata tunc deditione*; Patav.: *hiems, quod castra sub divo h. n. poterat. Ver appropinquabat.*

Simulata deditione, dum; Ald.: *hyems, quod castrum subsidia h. n. p. ver ap. sim. d. dum.* Schmieder. edidit: *hiems; quod — poterat, quum ver a.;* Titz.: *hiems. Quum ver ap., quod c. — poterat.* — Mihi probatur scriptura MS. Savaron. edd. Ultr. Pat. Keuchen. Gebh.: *hiems, quod castra sub dio h. n. poterat. Ver appropinquabat. Simulata ded.* etc. In quibus tamen e cod. Leid. 2. (ubi *ad ver*) part. *At* ante *ver* inseruerim, ut placuit iam Bardilio. Cf. etiam Kapp. in Opusc. Harles. p. 463. sq.

C. 6. *utrum — veniret*] Codd. Ax. Guelph. Mendos. Voss. 1. Leid. 2. Boecl. liber Schotti et Savar. *utr. r. in Maced. v.;* ed. pr. Long. Ald. al. *u. repetitam in M. v.;* Ultr. et Pat. al. *u. repetitum iret M.* — Staver. in 2. coniecit: *repetita.* Coniungendum est supinum *repetitum* accusativo *Maced.*, ut noster in his solet: c. 3. Aegyptum oppugnatum; de Reg. 2, 1. spectatum ludos; Han. 6, 1. patriam defensum. De simpl. *utrum* sine part. *an* cf. Schell. Obss. I. p. 204. et 311.

eas res] Kapp. coniecit: *suas res.*

ne pateretur — interimere] MS. Ern. *amicissimos interire*, ut ed. Longol. al., omissis vv. *stirp. quoque*, atque ita Titze. edidit. — Qdd. vett. edd. habent *inimicissimos interimere.* Günth. suspicatur: *Ph. demum interire et familiae inimicissimos stirpem quoque interimere.* — In nostra script. consentiunt MSS. Mendos. Boecl. Voss. 1. 2. Leid. 2. Guelph. atque Ax. (qui postrem. habet *interire*) neque discedit ed. Ultr.

C. 7. *quam — potuit*] Inclusit haec Titze., qui idem fecit verbis: *quorum — multitudo.*

quam alii M.] Edidit Titz. *quam aliquis M.*, quod iam placuit Schmiedero ed. 2.; Bremi. vult: *q. alii Macedones.* Sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 736.

quod et fecit] Ita omnes codd. probatque Cens. in Annal. Heidel. 1825. p. 199. Malim cum Heus. *quod effecit*, idque praeferunt Günth. et Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 736., qui cf.

C. 8. *ut quam m.*] Deest part. encl., vulgo voci *ut* adiuncta, in codd. Leid. 2. Voss. 1. 2. Ax. Guelph. ed. Ultr., eamque delevi cum Brem., qui refert part. *ut* ad vv. *cib. cocta.*

iter, quod habebat] Sc. animo. Locutio haec non est insolens, ut Tzschuckio est visum, qui suspicatur *agebat.* Locis, quos Brem. attulit, adde Cic. Ep. ad Q. fr. 26.: ille iter in Sardiniam habebat, ad Att. VIII, 11.: Caesarem iter habere Capuam.

C. 9. *Suasque quisque*] Ita dedit Bard. et consentiunt MSS. Leid. 2. ed. pr. Ald. Paris. 1. 2. Long. Francof. Pat. al. — Facile encl. *que* pron. *suas* vulgo adiuncta excidere potuit.

praecepit] Ita MSS. et vet. edd. Malim tamen *praecipit*, quod habent Lamb. Steph. et Gebh. atque receperunt Wetzel. Tzsch. Brem. Schmied. 2. et Frieder.

C. 10. *Hic Eumenes*] Coniecit Heus. *sic E.*, quod receperunt Rickl. Brem. et Günth.

perfidiaque] Addunt v. *militum*, qua carent MSS. Ax. Guelph. Mend. Boecl. Leid. 1. et recte deleverunt Bard. Günth. et Heinr.; incluserunt Fisch. Heus. Tzsch. Brem. Schmied. et Paufl.

C. 11. *propter veterem*] Boecl. Voss. 2. et Ax. *per vet.*

non enim — decidi] Haec Titze. inclusit.

nam et dign. — venusta] Haec inepto esse posita loco, uberius docent cum Bos. Tzsch. et Cens. in Act. lit. Ien. 1808. n. 16., qui posteriores post vv. *spem h. victoriae* transferenda putant; Heus. verba: *Neque id f. — venusta* e margine fuisse orta statuit atque ea inclusit, quod etiam fecit Brem., ratus e duobus glossem. esse conficta, et hos cum Bard. sum secutus. — Rickl. Schmied. et Wetz verbis: *nam et dign. — venusta* uncos adposuerunt; Cens. in Bibl. Germ. univ. n. 48, 2. p. 549. coniecit: *dig. f. constanti.* De rel. script. diversitate cf. Harl. — Si locus integer est, verba ita cohaerent: Verum est Eumenem decidisse hominum perfidia eamque sibi conflaverat dignitate honesta, qua auctoritate et verecundia valebat; viribus — firmis, quae efficiebant, ut virtute praestaret; denique figura venusta, qua alios capiebat et eorum amorem gratiamque sibi conciliabat. Ut alias, sic h. l. noster laxis vinculis orationem copulavit.

C. 12. [*plerique omnes*] I. e. maxima pars, ex Attico loquendi genere, *πλείονες πάντες*. Retinui hanc script. cod. Voss. 2., quam recepit Lamb., eumque secuti sunt Brem. Rickl. Ith. Schmied. Wetz. Fried. Paufl. et Heus., qui tamen, dubitans de scriptura cod. Voss. 2., alias plerumque cum Boecl. consentiente, subscribit scripturae Boecl. atque Ax. *Hic* (Ax. *Hoc*) *quum primo perturbati admirarentur;* codd. Voss. 1. Leid. 2. Guelph. ed. Ultr. *Hic cum omnes* (Guelph. *omnis*) *primo p. ad.;* qdd. vet. edd. *Hic cum omnes vel primo p. ad.;* Bard. edidit: *Hic quum primo p. a.;* Titze.: *Hic quum vel omnes pr. p. ad.* — De formula *plerique omnes*, quam cum Günth. inclusi, cf. Vechn. Hell. I, 2, 6. p. 164., Donat. et Westerhof. ad Terent. Andr. I, 1, 2?., Weitz. ib. p. 19. et 710., Tursel. p. 836. ed. Lips. 1709.

deliberandi] Boecl. Voss. 2. Ax. *deliberando.* Statim post MSS. Boecl. Voss. 2. Ax. *removeri.*

C. 13. *unum eq.*] Ita restitutum est e consensu codd. Guelph. Voss. 1. Leid. 2. Vulgo *uni eq.*

praedicarant] Hoc post Lamb. edidit Bard. e cod. Guelph. et ed. Ultr. — Idem omisit statim post pron. *id* ante v. *praestare* e fide codd. Boecl. Leid. 2. Ax. Guelph. ed. Ultr. al.

honesto] Partic. encl. *que* addunt cod. Guelph. et multae edd. vet., in quibus Ultr. Longol. Pat. et Ald. et receperunt Titz. Rickl. Wetzel. et Friedr. Nos cum Bardil. aliisque delevimus ob alios si-

miles locos, ubi deest: Dat. 3, 2. agresti dup. am., Dion. 7, 2. quot. max. sumptus, Att. 7, 1. Caesar. civile bellum, 9, 1. perp. nat. bon. Cf. Ramsh. Gr. §. 151. b. 1. p. 299., Gron. ad Liv. III, 9., Drakenb. ad Liv. I, 14. p. 69., Wopk. Lect. Tull. p. 152.

XIX. PHOCION.

C. 1. *frequentes*] Margini ed. Harl. 2. adscriptum est: *frequenter?* Sed cf. Ramsh. Gr. §. 151. d. 2. p. 297.

C. 2. *pervenisset*] Klopferus in Progr. Zwickav. 1818. p. 11. putat praep. *per* ortam esse e syllaba proxima, quare scribendum censet: *Eidem quum — evenisset s. venisset*, ut Sall. Cat. 26. et Liv. 21, 21. Probat Cens. in Act. lit. Lips. 1822. n. 22. p. 172., cui accedo. — Cens. in An. Heidelb. a. 1825. n. 13. p. 193. interpretatur *pervenisset:* ita venisset, ut ipsi nihil ingrati acciderit.

quod quum] Inclusi cum Heus. *quod* non ita necessarium; agnoscit tantum cod. Leid. 1.; de Ax. est incertum. Omiserunt Titz. et Schmied.

sine quo — possunt] Haec verba vel delenda sunt e fide cod. Voss. 1. vel transponenda post vv. *P. est potitus*, ut placet Censori in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 737. et transtulerunt Rickl. et Lüttemann. — Tzsch. ad Eutrop. I, 8. p. 33. ed. mai. vulgatae verborum sedi patrocinari videtur; Ith. collocavit post vv. *ad quem;* alii post nomen *Atheniensium*, Titz. post *recuperandum*.

C. 3. *nitebatur*] Hoc quidem est efficacius, tamen scripturam codd. Leid. 1. 2. Voss. 1. 2. Ax. Guelph. edd. vet. Ultr. et Long. *utebatur* censeo h. l. revocandam. Eadem vv. confusio est apud Caes. G. IV, 24. extr.

Huc eodem] MSS. *Hoc e.;* codd. edd. *Hic e.*, Ultr. ed. omisit v. *Huc;* Titze. et Long. dedit: *Hinc e.* — Statim post Long. Ald. Francof. al. *prof. est et Phoc.*

Hic ab Ag. accusatus] Titz. *Hic quum ab A. ac. esset*, quas additas voces inclusit Rickl., neque agnoscunt boni codd. — Al. exhibent tantum *esset* s. *est*, al. *quum* sine v. *esset*.

Nicanori] Hoc nom., quo caret Gif. cod., post Staver. 1. 2. incluserunt Heus. Rickl. et Schmied.

C. 4. *propter aetatem*] Perplacet script. cod. Ax. *per aetatem*, probata iam Heus. Tzsch. Cf. Caes. G. II, 16. extr., VII, 71, 2. et Brem. ad Cat. 2, 2.

XX. TIMOLEON.

C. 1. *nescio an ulli*] Edidi e MSS. *ulli*, secutus Bardilium, Heus. (qui in annot. praefert *nulli*) Harl. Ith. Schmied. Frieder. Paufl. et Titze. Cf. Stallbaum. ad Ruddim. P. II. p. 237. atque adde Hotting. in Eclog. laud. p. 155., Scheller. Obss. p. 172. sqq., Frotscherum nostrum ad lib. X. Quintil. inst. or. p. 60., Ramsh. Gr.

§. 174., 2. p. 500., Beier. ad Cic. de Off. I, 11, 33. in Exc. XI. p. 338. sqq., in Act. lit. Lips. 1822. n. 22. atque in Diario: Phil.-paed. Litteraturbl. zur allg. Schulz. 1826. n. 9. p. 80., Gernh. in Seebod. lib. Archiv etc. 1824. p. 108. atque ad Cic. Lael. 6, 20. in Exc. II. p. 246. sqq. — Lambin. edidit *nulli*, quod receperunt Harl. in ed. Fischer. Tzsch. 2t, Wetzel. Brem. Rickl. et Günth., qui cf. Accedunt Zumpt. Gr. p. 530, ed. V., Heind. ad Hor. Sat. II, 3, 83. p. 296., Matth. in Misc. crit. Seebodii Vol. I. p. 679. et Archiv. Vol. II. p. 26., Censor. in Bibl. cr. Hildes. 1821. p. 737. Fusius nuper de hac formula disseruit Weber. in Symbol. II. ad Gram. lat. P. I. Halis 1826.

et patriae] Incerta est sedes *patriae*. In nonnullis lib. bis ponitur et ante v. *ponere* et post *imperare*, alii aliter, v. Fisch. — Ego cum Bardil. secutus sum auctor. codd. Leid. 1., Guelph. et ed. Ultr. — Probavit Mosche.

C. 3. *fanaque deserta ref.*] Ita omnes fere codd. et edd. Ultr. Long. Ald. al. Absunt a nonnullis codd.; quaed. edd. ut Francof. pro v. *deserta* habent *deleta* et neutram v. agnoscit MS. Mendos. — Heus. Harl. Ith. Wetzel. Tzsch. v. *deserta* incluserunt; sed tuentur Brem. Rickl. et Titz., qui cf.; Günth. cum Lamb. mavult *deleta*. Ego accedo Censori in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 738., qui vult *detectam*, laudans Att. 20, 3.

totae] Consentiunt codd. Gif. et Guelph.; al. *toti*, quod dedit e Longolio Titze. et probat Schlegel. l. l. p. 68., ubi etiam adversatur antiquis formis Eum. I, 6.: *alterae*, Thras. 2, 2.: *pernicii*, c. 1, 5.: *parserat*, Reg. 1, 4.: *Perses*, Hamilc. 1, 1. et Cat. 3, 3.: *Poenicum*.

quod — fuit] Günth. ex Ax. edidit: *quod rel. fuit vitae*.

publice] Vulgo *publica*, quod Titze. e Long. recepit.

C. 5. *ut eius diem — haberet*] In his conspirant codd. Voss. 1. 2. 3. Guelph. Leid. 2. edd. Ultr. Ald. Pat. al., atque ita post Cellar. ediderunt Bard. Günth. Brem. Tzsch. Schmied. et Paufl. probatque Bergstraes. — Alii: *ut eiusdem natalem festum h.*; Rickl. vult: *ut eius nat. hab.*; Titz. e Long. dedit: *ut eiusdem natale f. h.*

restitueret] Ita codd. et vet. edd.; sed Lamb. et Pat. *restituerent*, quod receperunt Günth. Rickl. Ith. Wetz. Paufl. Heinr., qui cf. Sed vid. Tzsch. et Harl. ad ed. Fisch.

XXI. DE REGIBUS.

C. 1. *Graeciae*] Tuentur hanc scr. codd. Guelph. Voss. 1. 2. 3. Leid. 2. edd. Ald. Long. Pat. — Cf. Brem. Heus. et Tzsch. — Al. *Graecas*, quod probat Schlegel. l. l. p. 69. et receperunt Wetz. et Schmied.

Hystaspi] Hanc genit. formam edidi ex exempl. Brix. cui accedunt ed. pr. et Paris. 1. 2., in quibus est *Histaspi*, eodemque

ducunt reliqui codd., in quibus legitur: *Ustaspi*, *Hirtaspi* s. *irta-psi* vel *Hyrptasi* s. *Hyrtapsi*. Cf. infra *Xerxi*, Them. 1, 1. *Neocl.* Epam. 1, 1. *Polymni*, Iphic. 3, 4. *Coti*. — Vid. Alcib. c. 2., at-que adde Voehn. Hell. I, 1, 3. p. 31., Censor. in Supplem. A. lit. Hal. 1823. n. 90. p. 330. — Probat e MSS. *Hystaspi* Oud. a. Apulei. Met. T. I. 46. a.

C. 2. *genere*] Codd. Mend. Leid. 2. Voss. 1. 2. Ax. Guelph. ed. Ultr. *gente*.

maiorque annos sex. natus] Codd. in his fere consentiunt, nisi quod habent quidam: *maiorque enim annos sexaginta n.*, unde Bos. coniecit: *II et sexaginta*, quot annos ap. Cic. Tusc. Disp. V, 20. dicitur vixisse. De constructione vid. Brem. ad n. l., Ramsh. Gr. §. 135. 3. not. p. 241., Ruddim. l. l. p. 295. P. II., Drakb. ad Liv. 45, 32, 3. p. 869. (Tom. V.), Oud. ad Front. IV, 1, 10., Titz. ad n. l., qui hunc dic. modum de medio vulgi sermone esse sumtum putat. Lamb. correxit: *annis natu*, quod ediderunt Wetz. Tzsch., qui cf., atque ita attulit n. l. Forcell. in Lex. sub v. magnus.

C. 3. *multi reges*] Ita dedi cum Bos. Bard. Brem. et Tzsch. secutus cod. Voss. et edd. Ultr. Ald. Longol. Pat. Francof. al. — Adversantur Staver. et Rickl. — Tzsch. coniecit *multi magnique*, ut vv. facta sit traiectio. Fortasse recte. Bos. voluit: *multi magni*. Vox *magni* post n. *Alexandri* deest in Ax. et Voss. 2.; inclusit Heus.

a morbo] Praep. agnoscunt MSS. Voss. 2. Ax. Guelph. eamque cum Bard. et Brem. revocavi; probat Cens. in Bibl. cr. Hild. 1822. p. 553. Cf. praeter quos laudat Brem., Garat. ad Cic. Or. p. Mil. 21. p. 148. sq., Graev. et Oud. ad Suet. Oth. 5. p. 779., M—r Uebersicht aller z. lat. Sprachgebr. gehör. Part. p. 7.

XXII. HAMILCAR.

C. 1. *donicum*] Consentiunt in h. v. MSS. Gif. Bav. Mend. Boecl. Guelph. ed. Pat. — Cf. Gifan. in ind. Lucr. p. 333. et M—r l. l. p. 103.

aut certe — manus ded.] In his discedunt libri scripti atque editi. Cf. Fisch. et Staver. Equidem scriptum fuisse opinor: *aut aperte vic.* Ovid. Fast. II, 213.: ubi vincere aperte non datur, insidias parant. Schell. in Obss. l. p. 313. vult: *don. alterutri v.* vel *don. Carthaginienses aut;* vel *don. manifeste perissent s. manifeste dedissent.* Hoc vero est coniectandi ludibrium!

C. 2. *ab Rom.*] Dedi *ab* e codd. Voss. 1. 3. Boecl. et Guelph.; De Reg. c. 7, 3. ab regibus, Pelop. 3, 1. ab re. Vid. Staver. ad Milt. 3, 3. p. 31. ed. Bard.

fines] Malim e codd. Voss. 2. Guelph. et Ax. *finis* et supra in Voss. 2. Leid. 2. hostis a muris. Non dubito, quin haec accus.

forma in his aliisque vv. Nepoti fuerit usitata, ut, ubi codd. favent, ipsi sit vindicanda.

C. 3. *socero gener*] Rarior constr., de qua vid. Ruddim. l. l. P. II. p. 143., Zumpt. Gr. §. 72. p. 333. (ed. IV.), Forcell. in Lex. sub v. *interdic.* et Brem. ad n. l. — MSS. Boecl. Voss. 2. Ax. *socer a genero;* Leid. 1. *socer genero*, quod Tzsch. videtur aptius; attamen non reiicit *socero gener.* Heus. vult *socero a genero;* cod. Gualph. et ed. Ultr. *socero genero.*

eiusdemque — imperium] Long. *eiusdemque post mortem. nam H. ab. e. a. imp.*, hinc Titze. coniecit: *eiusd. post mortem tandem* (vel *demum*) *H.* etc.

XXIII. HANNIBAL.

C. 1. *Si verum est — ut*] De h. usu part. *ut* cf. Ramsh. Gr. §. 183. p. 545., Zumpt. §. 18. 13. 2. p. 447. (ed. IV.), Güntheri et Wachsm. Athenaeum P. I. §. 1. p. 100. not., Ruddim. l. l. P. II. p. 235. ib. Stallb., M—r l. l. p. 560., Beier. ad Cic. de Off. II, 22, 79. p. 154. et Brem. ad n. l.

tanto] Deest in codd. Boecl. Voss. 2. et Ax. De qua ellips. cf. Schwarz. ad Plin. Paneg. c. 73, 3., Drakb. ad Liv. IX, 27, 2. p. 985.

C. 3. *annis natus*] Ita, quantum constat, MSS. habent et vet. edd. praeter ed. Ultr., quae caret v. *natus.* — Lamb. *natu*, quod receperunt Wetz. Schmied. et Tzsch. atque tuetur Duker. ad Liv. 45, 32, 3. p. 869. ed. Drakb. T. V.; Bos. coniecit: *annos natus*, quod probat Heus. et receperunt Rickl. et Günth.; al. *minor, quinque et viginti annos natus*, virgula post v. *minor* posita; Ith. non omnia ad regulas gram. esse exigenda putat; coniicit tamen, verborum sede mutata: *natus H. minor q. et v. annis.* Censor in Act. lit. Ien. a. 1808. n. 16. p. 121. et h. l. et de Reg. 2. *annos* legendum censet, et Cens. in Annal. Heidelb. vocem *natus* deletam vult, quam vocem Bard. ed. maior. Staver. incluserat. — Equidem, fidem MSS. secutus, dedi cum Bard. ed. min. aliisque *annis natus*, quod praefert Bardil. in Bibl. cr. Hild. a. 1822. p. 553. et confirmat Garat. ad Cic. II. Ver. 2, 49. p. 495., laudans legem Servil. apud Sigon. de Iudic. 2, 27. et Brisson. de form. 2, 24. (p. 139. ed. Bach.): *quei* (al. *queive*) *minor anneis XXX maiorve annos LX gnatus siet.*

transitu] In hoc conspirant MSS., sed in qdd. vet. exempl. est *transitum*, quod dedit Titze., neque improbat Heus., qui cf. et Oud. ad Caes. G. II, 9. extr., C. II, 35. — De hoc Han. transitu vid. Morgenblatt a. 1820. n. 46., Histoire du Passage des Alpes par Annibal par de Luc etc. Génève et Paris a. 1818., Jahrb. der Litterat. Wien a. 1823. p. 123—178., mens. Iul. Aug. Sptb., Oertel. in convers. germ. Livii P. IV. p. 434. sq. Adde libros, quos

Beier. ad editionem Brem. nominavit: Dissertation sur le passage du Rhône et des Alpes par Hannibal. Paris a. 1821. 3me ed., Rüder u. Gleich: Beobacht. a. 1823. I. B. n. 5. p. 8., ubi de Luc., quae antea de h. transitu disseruerat, emendat, Dissertation on the passage of Hannibal etc. Oxford a. 1820., XXII. 40. et 182., Benicken's Zeitschr. für d. Kriegsgesch. etc. I. B. 1. H. a. 1821.

effecit[que] Partic. excl. *que*, qua carent Boecl. Guelph. et tres Voss., inclusi cum Bard. Tzsch. Brem. Harl. Schmied. — Sustulit Frieder.

C. 4. [*de*] *Clastidio*] Secutus sum Bard., qui post Heus. et Schmied. praepositionem, quam primus Puteanus praefixit, uncis notavit. Deleverunt Paufl. Titze. Fried. Harl. Fisch., utramque v. omisit Ith. — Cens. in Bibl. Germ. univers. P. XLV, 1. p. 180. defendit *de Clastidio*; Kapp. coniecit: *Cornelio Scipione*, quod probat Titze. MSS. carent praepositione et cod. Voss. 3. habet *Cladistia*, qua scriptura ductus coniecerim: *clade iterata* vel *clade denuo*; nam auctor h. l. et c. 6. fluminum tantum mentionem facit pugnasque deinceps recenset, ut mihi persuasum sit certe vocem *cladis* subesse.

etiam nunc] Codd. qdd. *etiam tum*, quod probo et receperunt Heus. atque Ith. Cf. Them. 6., Paus. 3, 5. et Oud. ad Caes. G. VI, 40, 6. — Titze. edidit *etiam tunc*, ut habet Voss. 3.

exercitus] Titze. e Long. recepit *exercitum*.

C. 5. *habuisset et reverteretur*] Titze. edidit: *habuisset*, *revertebatur Capuam* et post h. vv. incipit c. 5.

iuvencorum] Leid. 2. Voss. 2. ed. Ultr. Ald. Long. Francof. Pat. al. *iumentorum*.

obiectu] Probo cum Bard. ex ed. Ultr. *obiecto*.

pari ac dict. i.] Cf. de h. structura Ramsh. Gr. §. 179. p. 521., Eichhof. in convers. germ. p. 487. et Cens. in Bibl. cr. Hild. a. 1822. p. 553.

C. 6. *filium eius*] Pron. *eius* deest in MSS. Boecl. Voss. 2. Ax. Guelph., eosque secutus est Tzsch. cum Wetz. — Qdd. edd. *Scip. filium quem*, al. *Scip. filium*, *quem*, Paufl. verba: *filium — fugaverat*, alienae manus esse putat; Scheller. in Obss. I. p. 313. coniecit: *adv. filium P. Scipionis*, *quem*.

in praesent.] Cf. Ramsh. Gr. §. 150. p. 290., Goerenz. ad Cic. I. de Fin. 17. p. 77., Hechtii dissert., quam Paufler. laudat, de formula *in praesentiarum*. Wittenb. 1709., Nolten. Lex. antib. p. 987. sqq., Günth. lat. restit. P. I. p. 267. sqq. et Brem. ad n. l. — Beier. comparat Gr. ἐμποδὼν et nostram *unterdessen* = *unter* (*der Zeit*, *der Dauer*) *dessen*.

C. 7. *itemque M. f. eius*] Haec incluserunt Heus. Ith. Harl. Fried. et Bard.; ego, argumentis Bremii ductus et MSS. auctoritate fretus, uncos removi. Iisdem de causis intactum reliqui infra

Magonem, quod nomen Heus. Tzsch. Harl. cum Bos. uncis notarunt. — Rickl.: *Magonemque domum*; al. *et Magonem*.

Huc ut rediit] Ita multi MSS.; nonnulli *Huc cum r.* — Ceterum recte distinguitur virgula post v. *fuerat*. Cf. Steger. in Seebod. Archiv. P. I, 1. p. 144. et Titz., qui fusius de h. l. disputavit.

Roma legati] Haec, quam dedit Bard., scriptura est Leid. 2. Voss. 1. 3. Guelph. edd. Ultr. Pat. eamque probarunt Heus. et Wetzel. — Vulgo: *Romani l.*

conscendit] MSS. Leid. 1. 2. Vossiani Ax. Guelph. *ascendit*.

C. 8. *d. memoria prodita est*] Codd. Ax. Boecl. Voss. 2. Guelph. *d. est memoria.* De locutione *m. prodita est* cf. Oud. et Voss. ad Caes. G. I, 13. extr. et Corte. ad Cic. epp. ad Div. VIII, 3. n. 7. — Statim post Boecl. Voss. 2. habent: *alii servolis*, Ax. *alii servulis*, Guelph. *alii a servolis*, Ultr. ed. *alii a servulis*, idque, quum rei contemtus significetur, recepi, et probavit iam Heus.

parere v. c. eius] Codd. Ax. Guelph. ed. Ultr. *consiliis eius par. vol.*

C. 9. *praesentibus princ.*] Poster. vocem non habent Voss. 1. et Leid. 2.; in Boecl. est: *his praes. pr.*; edd. vet. *Gortyniis praesentibus*, omissa v. *princip.*, quae facile excidere potuit et causam dedit glossae *Gortyn.*, quae quidem scriptura Titzeo verior videtur.

C. 10. *egit, quam arm.*] Att. 11, 2. nihil aliud egit, quam ut — esset; Liv. IV, 26. extr. neque aliud tota urbe agi, quam bellum parari; 34, 3. extr. Quid enim nunc aliud per vias — faciunt, quam suadent; 41, 23. post med., ibique Drakb. p. 599. et ad 26, 2.: quibus locis bene defendit nostrum l. Bard. ad ed. Staver. mai. Cf. quoque Bremi. — Rickl. Schmied. al. v. *egit* alienae tribuunt manui et Heus. inclusit.

arm. et exercuit] MSS. Voss. 1. Leid. 2. edd. Ald. Long. *armavit et excitarit*; al. *excitavit*; Heinr. ingeniose coniecit *exacuit*.

domesticis rebus] Guelph. Ax. Voss. 2. Boecl. ed. Ultr. *d. opibus*, quod Moscheo et Scheffero placuit. Statim post Lamb. probat *non minus*, ut quidam voluerunt.

praecipit] Ax. Guelph. Voss. 1. ed. pr. Long. Ald. al. *praecepit*.

in qua nave] Praep. *in* ignorant Leid. 2. Voss. 1. 3. ed. Ultr. Long. Ald. Francof. Pat. atque omisit Wetzel., qui me non habet adversantem.

C. 11. *epistolamque — quaerere, statim*] Haec est script. codd. Voss. 1. Ax. Guelph. ed. Ultr. eamque dedit Bard. distinguens, auctore Moscheo, post *quaerere*.

nemo dub. — esse scr.] MSS. Boecl. Ax. Guelph. ed. Ultr. *nemo d. quin esset scr.*, quod praetulerim. Voss. 3. *nemo d. aliquid de p. esset scr.*

unde ierat] MS. Boecl. *unde erat regressus*; Ax. Guelph. ed. Ultr. *unde erat egressus*.

mirabatur — reperiebatur] Coniunctio duplicis constructionis,

de qua cf. Heus. ad Dat. 2, 2., Gerat. ad Cic. Phil. I, 8. p. 18. ed. Wernsd., Oud. ad Caes. C. I, 32, 5. p. 558. (ed. Stutg. p. 12.) et II, 32, 6. p. 647. (Stutg. p. 230.), Ramsh. Gr. §. 206. p. 693. — Heus. Harl. et Heinr. vv. *neque reper.* parenthesi incluserunt; Lamb. malebat: *neque reperiebat*, ut dederunt Wetz. et Schmied.; Struchtmeier. l. l. lib. I, 10. p. 53. sq. coniecit: *neque reperiebat, ni tamen.*

petiit] Ax. Guelph. Voss. 2. ed. Ultr. *petit.* Iidem praeter Voss. 2. statim post habent: *quem rex*, quod cum Bard. dedi.

concitarunt] Vossiani, Leid. 2. ed. Ultr. al. *excitarunt.*

C. 12. *existimarent*] Ita post Günth. edidit Bard. ed. min. e Voss. 2. Ax. Guelph. laudans Ages. 6, 2. Probarunt iam Harl. et Riekl. — Vulgo: *existimabant.*

ab rege] *Ab* recepit Bard. cum Heus. e Leid. 2. Vossianis, Ax. Guelph. ed. Ultr. Vid. Hamilc. 2.

usu veniret] In hac script. consentiunt codd. Boecl. Ax Guelph. ed. Ultr. al., eamque receperunt Bard. Brem. Titze. et Günth. (apud quem per errorem mansit *eveniret*); probat Heus. — Laudat Bard. Gernhardum ad Cic. de Senect. c. 3. p. 17. et dissentientem Goereus. ad Cic. de Fin. V, 2. in Addend. p. 703. — Adde Bentl. ad Terent. Phorm. I, 2, 23., qui putat utrumque et *usu venire* et *evenire* dici, Herzog. ad Caes. B. G. VII, 9. in. p. 386. — Liv. VI, 20. in.: quod ad eum diem nunquam usu venisset; noster in Alc. 4, 5., Ages. 8, 2., Att. 14, 4. Et recte editum est apud Cic. de N. D. 1, 21.: usu saepe venit. — Al. *usu eveniret*, de qua h. v. confusione egit Drakb. ad Liv. IX, 12, 1. p. 877. — Censor in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 740. patrocinatur scripturae *usu eveniret.* Bos. coniecit: *ne usu ei veniret;* Titze. suspicatur: *ne usus veniret.*

C. 13. *Sed nos tempus est* etc.] Ita iubent MSS. et locus in Dat. 11. in. tempus esse maiores exercitus parari. Simili modo Virg. Aen. V, 638.: tempus est agi res; Liv. XXI, 43, 9.: tempus est iam opulenta vos ac ditia stipendia facere. Cf. Stallb. ad Ruddim. l. l. P. II. p. 226., Ramsh. Gr. §. 168. A. p. 423. — Al. *Sed nunc temp.*, quod ediderunt Wetz. Pausl. et Brem.; sed bene docet Tzsch. tunc scribendum esse *fieri.* — Titze. vv. *Sed nos — iudicari* transtulit ad exitum vitae Datamis, quam post vitam Hannibalis collocavit.

XXIV. CATO.

C. 1. *Q. Fabio, M. Cl. Cons.*] Vulgo: *Q. Fab. Maximo, M. Cl. Marcello;* sed quum *Maximo* absit a Leid. 2. Guelph. ed. Arg. 1. et *Marcello* ignoretur ab iisd. codd. et edd. Corn. Arg. 1. 2. Long. Mag. Bas. et Schotto et unus e Vossianis habeat *Claudio*, secutus sum in script. constituenda Bard. ed. min. Cum eodem delevimus infra *Corn. Scip.*, quae desunt in Boecl. Leid. 2. Voss. 2. Guelph. omnibusque ante Lamb. Malim tamen: *P. C. Afric.*

existimata] I. e. e pretio rite aestimata et vere iudicata. Cf. Goerenz. ad III. de Fin. Cic. c. 26., Oud. ad Caes. G. II, 17. extr., C. III, 102, 3., Arnzen. ad Aurel. Vict. Caes. 28, 5. p. 391. sq., Schwarz. ad Plin. Pan. 38, 4. — Consentiunt MSS.; sed Lamb. et sequaces: *aestimata*. Statim ante ex opt. lib. edidi cum Bardil. et Wetzel. *opera eius*.

C. 2. *priore*] Ex errore est in ed. min. Bard. *priori*.

quod tum] Tzsch. tacite edidit: *quod tunc*.

senatui, cons. per.] Hanc Bosii coniect. post Heus. ediderunt Bard. Titze. Wetz. Fried. Tzsch. Harl. 2.; recepit Günth. coniecturam Heus.: *senatui post consulatum*; Cell. Rickl. Brem. dederunt: *iratus consulatu peracto*, quae coniectura Pighii arridet Harlesio ad ed. Fisch. eamque et ego probo. Eichhof. in convers. vern. vult: *senatu relicto*. — Omnes codd. retinent *ir. senatu peracto*; Kapp. emendavit: *iratus senatu* (= *ui*) *anno peracto privatus*, ita, ut hoc non perpetuo sed aliquamdiu factum sit.

circiter a. oct.] Non sine causa haec a Bard., ut suspecta, sunt inclusa. Bremi. coniecit: *cir. a. LXX*; sed haeret in vv. sede; Fried. de glossa non dissentiens, tamen haec aliquo modo putat posse defendi e c. 3., quo 80. a. natus Galbam accusasse dicitur.

C. 3. *prudentia et*] Absunt a codd. Voss. 3. Guelph. ed. Arg. 1., neque agnoscit Pighius; inclusit Heus.

tamen tantum] Addunt vulgo: *in eis*, quae vv. desunt in MSS. Leid. Voss. 1. 3. Guelph. atque omnibus edd. ante Lamb.; omiserunt Bard. Fried. et Titze.; incluserunt Heus. Harl. Staver. ed. min.

Italica] Paufl. et Heinr.: *Italia*, interpretantes *in Italia*.

reliquaque] Coniecit Titze.: *reliquisque*.

delegamus] Voss. 1. *relegamus*, quod receperunt Heus. Bipp. Heinr. Schmied.

XXV. ATTICUS.

C. 1. *ab origine — generatus*] I. e. a primis gentis R. temporibus, ab antiquissima gentis R. stirpe genus = originem ducens. Sic Cic. IV. Phil. 2. post med. dicit: a quo (Deo Marte) populum R. generatum accepimus. Cf. Brem. et Paufl. ad n. l. atque Kapp. in Harl. Opusc. p. 466. Cic. Tusc. D. V, 24, 69.: unde (ab initiis et tanquam seminibus) essent omnia orta, generata; Tim. s. de Univers. 11, 5. mundus nullo generatus ortu. — Manut. Lamb. Tollius, Graev. et Heus. vocem *generatus* ut suspectam incluserunt; Gron. vult: *generatu perpetuo*; Barth. advers. 42, 29.: *ab or. ult. R. generatus*, ut lit. R. significet *Regiae*, quod Ith., apud quem v. *generatus* ex errore excidisse videtur, non improbat; Rutgers. var. lect. lib. II, 8.: *Romae generatus* vel *Romano genere natus*; Manut. *e stirpe Romana generatus*.

diligente, indulgente] Poster. vox deest in cod. Medic., priore carent edd. vet. Brix. et antiquissima a Schlegel. l. l. p. 41. collata, qui probat. Delendam censuit Tzsch. v. *indulg.* et consentit Cens. in Act. lit. Lips. a. 1804. p. 1742. sq., qui includendam suadet, quod fecit Schmied.; neque Günth. de glossa repugnat; Titze. e fide edd. Camp. 2. et Iens. 2. inclusit *dilig.*, existimans bene dici *patrem f. diligentem* vel *non indilig.*, minus bene *patrem dil.* — Alii in sede vv. offenderunt et volunt: *indulg. dilig.*, sed vid. Brem. Qua ratione nostrum locum I. C. S., quem affert Beier., interpretatus sit in Misc. Lips. Nov. Vol. III. P. IV. n. 5., mihi non licuit inspicere. Equidem, quum altera alteram vocem facile extrudere potuerit, nihil ausus sum mutare atque interpretor: *erat pater rei fam. servandae studiosus, qui ex naturali quodam bono nihil omittebat ad filium honeste educandum; qui in omnibus, quae educationem filii liberalem redderent, facile veniam dabat.* Cf. Forcel. in Lex. sub v. *indulg.*

ut tum] Tzsch. *ut tunc.*

impertiri] Guelph. Voss. 1. Leid. 2. edd. Camp. 2. Iens. al. *impartiri*, quod Heus. dedit. — Eum. 2, 1.: *dispertirentur*, ubi al. *dispart.*; Dion. 7, 1.: dispertivit.

acciperet] Lamb. *arriperet.*

in pueritia] Praep. deest in MSS. Medic. et nonnullis edd. vet. — Fortasse scriptum fuit *puer iam nob.* Fulv. Ursin. e cod. legebat: *qua ex re nobilis*; Ernst. coniecit: *puer ita nob.*, quod dedit Ith.

C. Mar. filius] Titze. edidit: *C. Marii f.* e fide Voss. 1. et qdd. edd. vet. in his Iens. 2. et Long.; Camp. 2. habet: *C. mari Fil.*

iis perp.] Titze. ex edd. Iens. 1. et Camp. 2. (ubi *hiis*) dedit *his.*

C. 2. *fratri Sulpicii — interfecto Sulpicio*] Conspirant fere omnes codd. et multae edd. vet. in his Franc. Bas. Long. Pat. — Al. *fr. P. Sulp. — P. Sulpicio*, quod receperunt Wetz. Rickl. et Harl.; sed Paufl. Tzsch. Fried. et Brem. *fr. P. Sulp. — interf. Sulp.*

quum alii] Recepit Titze. e Camp. 1. 2. Iens. 2.: *quorum alii.* Idem statim post: *pecuniis*, quod habent codd. Voss. 1. 3. et Schotti cod. cum edd. Camp. 1. 2. Iens. 2. al.

debere] Pron. *eos*, quod vulgo praemittunt et in cuius locum Mendos. substituit *aes*, ego e fide cod. Guelph. et edd. Camp. 2. Iens. 2. Long. Bas. Franc. al. delevi, idque omiserunt Paufl. Heinr. et Fried.; incluserunt Heus. Schmied. et Bard. — Facile cogitando suppletur, ut Paus. 2, 2.: hos — vinculis publ. effugisse. Vid. Ramsh. Gr. §. 168. B. 3. p. 433. b. — Titze. locum ita constituit: *Quoniam enim versuram f. p. n. esset, n. e. c. aeque haberent semper, se interposuit, ita, ut neque — esset, debere p. sit.* Secutus est edd. Camp. 2. et Iens. 2., in quibus ita interpungitur; sed habent: *usuram f. p.*

usuram unquam] I. Gottschalch. in Prolus. Schol. Altenb. a. 1770. coniecit: *us. iniquam*, quam coni. cum Brem. et Tzsch. probo. Ceterum cf. Paufl. et Tzsch.

septem modii] Manut. Faern. et Urs. *sex m.*, quem numerum in suam rem e nostro laudarunt Wurmius de ponderum rat. p. 131. (Stutg. 1821.), Matthiae in l. Uebersicht des Roem. u. Gr. Maas. p. 14. (Francf. 1809.), Eisenschmidt de Ponder. ed. 2. p. 81. et 158. sq. (Argent. 1737.), quem secutus est Rambach. ad Potteri Archeol. T. III. p. 227. Receperunt *sex m.* Lamb. et sequaces eundemque numerum attulit Forcel. in Lex. sub v. *modius*.

C. 3. [*Quod nonnulli — adsciti*] Haec spuria videntur; cf. Brem. Incluserunt, praeeunte Gesnero in Enchirid. p. 4. (Gotting. 1749.), Brem. Schmied. Günth. et Bard., neque dissentit Bergstraes. in convers. Germ.; sed defendit Kapp., vid. Harl. ed. 2. nec Pauflero videntur supervacanea. — Titz. edidit: *noluit: quod — alia adscita*.

Phidiae] Sic exhibent MSS., et bene defendit Staver., qui cf. Alii aliter, vid. Fischer. — Titze. edidit *effigies;* Cens. editionis Wetzel. vult: *in pnyce et Pythio*, laudans Thucyd. II, 15., VI, 54. et Plat. Gorg. T. IV. p. 56. Bipp.

actoremque] Inclusit Heus.

Igitur primum — carissimus] Haec non sunt integra. De divers. script. v. Fisch. — Titze. edidit: *imperii. Ut — habere domum voluerit, spec. pr.* etc. — *Dominam* pro v. *domum* dedit quoque post Lamb. Gesner. l. l.

C. 4. *nusq.* [*eum*] Abest pron. a Guelph. Leid. 2. Voss. 3. edd. Longol. Bas. al. et omiserunt Titze. Fried. et Heinr.; ego cum Bos. 2. Fisch. Staver. Heus. Harl. Tzsch. et Bard. inclusi.

Qui quum] Titze. dedit: *Quod quum;* Lamb. et sequaces: *Cui quum*, ut ediderunt Wetz. Ith. Schmied. Staver. 1. 2. Brem. Paufl. Rickl. et Günth. — Camp. 2. habet: *quod quin*, Iens. 2. *quem quum*.

omnibus [*eius*] *periculis*] MSS. Mendos. Leid. 2. edd. Med. et Corner. *om. suis per.;* uncis notavi pron. *eius*, secutus Bos. 2. Staver. Harl. Brem. et Bard.

, duc. et quinque] Al. *duc. et quadrag.*

quem diem] Mavult Titze. e coniect. Manutii: *quem discedentem*, ut voluit Rutgers. Var. lect. II, 8. et probant Heus. et Ith. — Cod. Med. *quem diem quolibet*, unde Ernst. vult: *q. d. quo abiit;* omisit *diem* Gebh., quod probant Kohlius in comment. cr. p. 162., Kapp. et Cens. editionis Tzsch. Cum Bos. defendunt *diem* Brem. Heinr. Schmied. Rickl. Paufl. Harl. et Günth., qui laudat Suet. Oct. 66.: virtutes et merita cuiusque digne prosecutus est. Adde Iust. XLIII, 5, 9.: Quam rem (urbem R. captam) — publico funere (Faber coniecit *luctu*) Massilienses prosecuti sunt. — Cf. praeter eos, quos Staver. nominat, Ruhnk. ad Vellei. Pat. II, 35.,

quem Brem. laudavit. — Ego malim cum Sciopp. Verisim. III, 8.: *quem quidem*, quod probat Bard. ad ed. Staver. mai.

C. 5. *a condiscipulatu*] Titze. e MS. Medic. 2. ed. pr. Camp. 2. et ens. 2. dedit: *a discipulatu.*

C. 6. *neque geri e republ. sine per.*] In diversa abeunt MSS. et vet. edd. — Nostra script. est Lambini, quam secuti sunt Schott. Bos. 1. Heus. omnesque fere recentiores. Praeiverat iam Cuiac., qui tamen v. e *repbl.* non agnoscit.

factus est] Titze. ex Camp. 2. et Iens. 2. *factus fuit* et sic MS. Mendos. edd. Corner. Arg. et Paris. — Neutram vocem habet ed. Brix. Fortasse recte, ut visum iam Schotto.

Neminem neque] Omisit Titze. e fide Camp. 2. Iens. 2. part. neg. *neque*, qua carent MS. Voss. 3. ed. Brix. et nonnullae al., probatque Schlegel. l. l.; incluserunt Bos. 2. Stav. 1. 2. Harl. 1. Sed cf. Ramsh. Gr. §. 179. n. 3. p. 528.

In ius — habuit] Edd. Camp. 2. et Iens. 2. carent vv. *iis* et *nullum*, hinc Titze. vv. *iudicium nullum habuit* cum Heus. in gloss. ponit atque uncis notavit. Idem statim post secundum Leid. 2. edd. Camp. 2. Iens. 2. *despexit* dedit. Fortasse noster scripsit: *honore fuit contentus, rei familiaris despexit fructum.*

omnibus] Edd. Camp. 2. et Iens. 2. *hominibus*, quod placet Titzeo.

C. 7. *neque [se] quoquam*] Suspectum est pron. *se*, quod in MS. Schop. et Med. 1. (ubi est *quidquam*) non legitur, et in ed. pr. a. 1470. et Long. invenitur ante v. *movit*. Supervacaneum habent Schopp. Bos. et Berger. de natural. pulchr. etc. p. 475. Inclusi cum Bos. 2. Gesner. l. l. et Heus. multisque recent. Cf. Vechn. Hellen. I, 1. 6. p. 62. Omisit Fried.; sed Günth. omittendum censet in re militari.

nullum [enim] etc.] In h. l. distinguendo secutus sum Bardil. et Günth., ut, sublata parenthesi in vv. *nullum — ornam.*, duo puncta ponerem post v. *offendit*, quod vv. nexus suadet. — Partic. *enim*, quae per errorem apud Günth. deest, cum Bard. inclusi, quum ea careant codd. et vet. edd.; rectius fortasse deleverunt Heus. Harl. et Tzsch. qui vv.: *nullum — ornam.* parenthes. signo notarunt, atque ita Fried. et Schmied. ediderunt, omissa tamen parenthesi; neque aliter Titze. secutus suas antiq. edd. Camp. 2. et Iens. 2., qui plene interpungit post v. *offendit*. — Ed. Ven. 1499.: *Nullum q̃ ab eo h. o.*, quare valde probo coniect. Beieri: *nullum quippe.*

filium et Q. Cic.] Probo cum Bard. ex ed. pr. et Manut. *filium Q. Cic.*, ut vult Wetzel., cui etiam placet e Lamb. *sororis Q. Ciceronis filium.*

[*vitae*] Deest in edd. Camp. 2. et Ien. 2., hinc cum Titzeo

uncis cinxi, neque adversatur Bard., atque delendum censet Beier. — MS. Leid. 2. pro vv. *vitae effugit* habet *regit*.

C. 8. *Secutum est illud: occiso C., quum etc.*] Delevi cum Bard. al. *tempus*, quod quidam sine fide codd. pronomini *illud* addiderunt; retinuit Titze. e suis vet. edd. Camp. 1. 2. et Iens. 2. scribens: *S. est illud tempus — quo* (sic Camp. 2. et Iens. 2.) *resp.* — Tum scripsi cum Bard. Ith. Fried. Harl. et Paufl. *convertisse* ex auctorit. omnium codd. multarumque vet. edd., e quibus etiam cum Ith. adiunxi *videretur*, quod tamen cum Heus. et Bardil. inclusum volui. Neque offendet repetitio eiusdem vb., si comparaveris Oud. ad Caes. G. VIII, 3, 1. p. 776. (ed. Stutg.) et Hotting. in Ecl. Cic. p. 5. — Denique e multis codd. et vet. edd., in quibus Iens. 1. 2. et Camp. 2. edidi *ad eum* sc. Atticum, quod orationis contextui convenit, secutus Titze. Rickl. et Schmied., qui cf. — Ceterum, quum sequatur *Brutus et Cassius*, malim e Mendos. edd. Iens. 2. Brix. et Paris. *penes Brutum*. — Censor in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 741. locum ita constitutum vult: *Sec. est illud* [*tempus*], *occiso Caesare. Quum r. penes Brutos v. esse et Cassium, ac — ad eos* [*eum*] *c. videretur, sic — h. sene; neque etc.* Bardil. Heus. Harl. 2. et Paufl. plene interpunxerunt post *illud*, a quo discessi et cum Günth. Brem. al. posui duo puncta, ductus loco Thras. 1, 1.

hac pat.] Sic post Titze. edidit Bard. e MSS. Schott. Guelph. edd. Camp. 2. Iens. 1. 2. Corner. Arg. Longol.

huius unius] Titze. ex edd. Camp. 2. et Iens. 2. dedit *huiusce*, ut habet ed. Paris.

disiectus est] Inclusit Titze. poster. vocem, quum desit in Camp. 2. et Iens. 2.

necis causa] I. e. ob Caesarem interfectum. Cf. Rickl. et Tzsch., qui laudat Cic. XI. Phil. c. 12. — Consentiunt in nostra scr. omnes libri; sed Cuiac. in Obss. V, 23. (X, 37.) coniecit *dicis c.*, quod probant Schott. Manut. Lamb. al. recepit Schmied. atque affert Forcell. in Lex. sub v. *dica*; Heus. coniecit: *necessitatis causa*.

C. 9. *agitur, neque*] Voss. 1. et qdd. edd. vet. *augetur n.*, quod recepit Günth.; sed cf. Tzsch. et Harl. ad ed. Fisch. — MS. Ernst. *agitatur*. Titze. omisit negationem *neque* e suis Iens. 1. 2. Camp. 2., eamque non agnoscunt MSS. Voss. 1. Gifan. Schott. Guelph. omnesque edd. ante Lamb. et probat Schlegel. l. l. p. 43.

inimici] *Eius* quod vulgo praemittitur, incluserunt Heus. Bard. al.; ego delevi e fide Leid. 2. Voss. 1. 3. Guelph. utraque pr. Arg. Long. Camp. 2. Iens. 2. et sustulerunt Titze. et Fried.

laedendo] Pron. *se*, quod vulgo addunt, in aliis lib. transpositum legitur ante v. *sperabant*, quo transtulit Bard., sed inclu-

sum; in aliis plane deest, quare delevi. Cf. supra c. 2. et locos, quos Bard. laudavit: I, 1, 5., VII, 4, 2., XXII, 1, 5.

commendationem] Sic MS. Gifan.; sed Leid. 1. *commend. vel commoditatem;* Leid. 2. Voss. 1. 3. Guelph. edd. Camp. 2. Iens. 2. al. *commoditatem*, quod in Gifan. cod. suprascriptum est, idque Titze. recepit et probat Schleg. l. l. p. 43. et 48., nec dissentit Tzsch., qui utramque v. tuetur, ut *spoliatio* referatur ad *commoditatem*, *occisio* ad *commendationem;* quod mihi non improbatur.

vexaretur] Edd. Iens. 2. Brix. *versaretur*, quod, quum terroribus sit aptissimum non spernit Titze., neque improbat Heus.

stiterit] Sic MSS. Gifan. Ernst. et Guelph.; MS. Savar. *steterit;* edd. Camp. 2. Iens. 2. al. *praestiterit*, cui favet Schleg. — Cf. Timol. c. 5.

hic sponsor] Edd. Brix. Camp. 2. Iens. 2. Paris. *ut sponsor*, quod probat Heus. atque recepit Titze.; in al. *qui sponsor.* Bos. suspicatur: *Atticus sponsor;* Bard. coniecit: *sponsorque e. r. f.*, ut ex Attico rectus casus intelligatur, in quam rem laudat: XXIII, 11, 3., XV, 10, 1.

secunda fortuna] Haec desunt in MSS. Mend. et Voss. 1., incluserunt Bos. 2. Stav. Heus. Tzsch. 1. Gesner. l. l. et Harl. — Equidem ob vv. *post calam.* deesse nolim.

sineque ulla] Titze. e Camp. 2. Iens. 2. *sine ulla.* Sed cf. Ramsh. Gr. §. 179. p. 517.

ei credidit] Pron. *ei* abest a codd. Schott. Guelph. edd. Camp. 2. Iens. 2. Arg. al.; omisit Titze.; ego cum Heus. et Bard. uncos apposui.

sensim is] Poster. v. caret Medic. 2. eamque omisit Günth. — Voss. 3. *sed sensum is*, hinc coniecerunt: *sed sensus eius rei*, quod probat Gesner. l. l.; Bos. effinxit: *sed sensim is a non. op. eius rei (sc. causa) repr.*

optimatibus] Addunt MSS. Medic. 1. 2. *eius rei*, quam poster. vocem omittunt Voss. 1. 3. Guelph. ed. pr. 1470. Corner. Arg. al. — Iure de integritate loci dubitatur. Fortasse auctor scripsit: *Sed sensus is a n. o r.*

C. 10. *magno in peric. A. putarat*] Praep. *in*, quae deest in MSS. Mend. Voss. 3. ed. antiqua Schegel., ob fidem opt. libb. et edd. vet. retinui, secutus Bardil., quocum delevi v. *futurum* ante v. *putarat* ex auctor. Leid. 1. Guelph. omniumque edd. ante Lamb. Cf. Bard. ad n. l. et Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 742. — Alii incluserunt vv. *in* et *pericul.*, alii alterutram vocem.

illius causa] Omisit haec Titze. ex edd. Camp. 2. Iens. 2. al.; inclusit Fried. al.

Gellium] Uncis notavi hoc n. cum Bard. ed. min. Brem. Gesn. l. l. al. — Cf. Staver. et Bard. ad ed. Staver.

ne quod [in] peric.] Praep. *in* non habent MSS. Leid. 2. Voss.

1. Guelph. edd. Brix. Long. antiq. ed. Schleg. omnesque ante Lamb.; uncis notavi cum Bard. al.; malim tamen deletam, ut Titze. fecit. Tuetur Harles. ad ed. Fisch.

sed etiam ei] Titz. edidit: *sed et ei*. Sed cf. Con. 4.

C. 11. *emersit*] Sic edidi e Lamb. coniect., quam sunt secuti Schott. Boecl. Keuch. Bos. 1. Patav. et probat Günth., cui etiam Bremioque arridet Ernstii coniectura: *ut ipse emerserat*. Titze. suspicatur: *ut sese emerserat*. — Codd. Ernst. et Guelph. ed. pr. 1470. Paris. Long. habent: *ut se emerserat*, quam script. Bard. cum multis recent. dedit. — MSS. Gifan. Leid. 2. Voss. 3. ed. Corner. et Arg. *ut se emerserit*; ed. pr. sine anno, Brix. Camp. 2. Iens. 2. *ut saepe emerserit*, quae script. ducit ad id, quod dedimus. — Solet autem Nepos aliique boni scriptores voci *ut* iungere tempus perf.: Them. VII, 1., c. VIII, 3., Dat. VI, 3., c. IX, 5. Cf. Zumpt. Gr. §. 78. n. 12. p. 425. De locutione *se emerg.* vid. Vechn. Hellen. I, 1. c. 7. p. 84.

praemiis imperatorum] In hac scr. consentiunt MS. Guelph. et ed. a. 1470., Paris. Long. Pat.; sed reliq. *pr. imperatoris* sc. Antonii, quod recepit Fried.; Tzsch. suspicatur: *pr. imperatis*; Rickl. *pr. impetratis*.

res ulla] Edd. Brix. al. *re ulla*, quod Titze. e suis edidit edd.

et non nec.] Sic ed. Long., ut coniecit Lamb. — Laudat Brem. Cic. de Orat. I, 46.: quod et infinitum est et non necessarium. — Freinsh. coniecit: *etiam necessaria*.

neque tempor.] Haec, quum desint in Camp. 2. et Iens. 2., inclusit Titze.

quam florente] sc. eo i. e. Bruto. Cf. Harles. ad ed. Fisch. et Ramsh. Gr. §. 172. p. 479. et Bard. ad ed. Stav. — MS. Ernst. *q. eo flor.*; edd. Brix. Long. Paris. ed. pr. a. 1470., Iens. a. 1478. al. *florentem*, quod dedit Schmied. et praefert Wetzel. — Haud frequens est hic usus partic. praes., cuius similem l. reperire non potui.

malebat ulcisci] Negat. *non*, quam codd. praemittunt, non agnoscunt edd. Brix. Paris. Camp. 2. Iens., quibus cum Bard. multisque recent. sum obsecutus; incluserunt Brem. et Paufl., qui cf. Deletam vult Harl. ad ed. Fisch. — Voces: *quam oblivisci* non habent Camp. 2. Iens. 2. Paris., inclusit Titze. secutus Heus.; edd. Rom. Long. Gryph. *non mal. obl.*, *quam ulc.*, ut placuit Lambino; Gesner. l. l. dedit: *non mal.*, *quam ulcisci*, *oblivisci*.

C. 12. *qui complures annos*] Post pron. *qui* inseruntur vv. *cum eo*, quae in multis lib. desunt. Omisi cum Bard.; incluserunt Heus. Schmied. Tzsch. et Titze. — Ed. Corner. *Nam — qui compl. annos — Athenis habitabat* (Cf. I. Fr. Heus. in fragm. Corn. Nep., additis Mallii libro de metris p. 124. sqq.) atque sic dedi cum Bardil. et probant Schleg. l. l. p. 73., Heus. in fragm. l. et Titze., qui

laudat Cic. ad Att. 7, 1.; idem tamen vult *aberat* pro v. *habitabat*, ut iam coniecit Heus., qui etiam postrema coniectura vult: *afuerat*, omissis vv. *cum eo*; Tzsch. placet cum Schotto *habitarat*, retentis vv. *cum eo*, quod probat Brem.; Kapp. effinxit: *qui compl. annos aetu stud. phil. habitabat*. — Accedunt scripturae, quam dedimus, edd. Arg. Lamb. Schott. Boecl. Patav. Desunt vv. *phil. Athenis* in Voss. 1. nec cod. 3. agnoscit *Athenis*.

Quod in praes. utrum] Edd. Brix. Iens. 2. Camp. 1.: *quod impetratum ei*, quod edidit Titze. cum Heus. et probat Wetz. Edidit quoque Hausius *impetratum*; sed cf. Tzsch. Brem. et Kapp.

C. 13. *et potius dil.*] Mediam v. delevit Titze. e fide edd. Camp. 2. et Iens. 2. neque agnoscit Mendos.; incluserunt Bos. 2. Stav. ed. mai. et min. Harl. 1. Gesner. l. l. — Durius omittitur, neque satis bene defendi potest particula omissa locis ab Heus. allatis ad Vechn. Hell. p. 139. — Statim post edidi *munditiam* cum Titzeo et Bard., qui cf.

modica] Praemisit Titze. ex edd. Camp. 2. Iens. 2. ed. pr. part. *non*, quam agnoscunt edd. Longol. Brix. et Gebh., quibus falso addit Fisch. editionem Patav., in qua deest. — *Modicus* dic. h. l. de eo, qui modum servat certum et qui cavet, ne nimis impensis indulgeat neve in re sua nimis sit parcus; *multum* est *nimium*. Cf. Gron. ad Liv. IV, 13, 3. et Hotting. in Ecl. Cic. p. 114.

Nec praeteribo] Pron. *hoc*, quod vulgo inseritur, deleverunt Bard. et Titze. e fide Voss. 3., edd. Camp. 2. Iens. 1. 2 ed. pr. Long. al.; inclusit Heus. et suspectum habet Schlegel. l. l. p. 45.

[*scimus*] Tuentur h. verbum omnes libri; sed Staver. Bos. et Heus. spurium habent, quibus adsentitur Bard., quocum uncos apposui. — Kapp. coniungit cum vv. *ex ephemeride*, eumque sequuntur Rickl. Fried. Günth. et Brem., qui non dubitat de verb. traiectione a scribis facta; Kappio non obstat Tzsch.

C. 15. *annuisset*] Sic Bard. dedit e codd. Gif. Leid. 1. Voss. 1. 3. edd. Brix. Paris. antiqua Schleg. et receperunt Bos. Stav. Harles. 1. 2. Heus. Wetz. Schmied. Tzsch. Paufl. Rickl. Fried. Brem. — Alii: *admisisset*.

[*Marii Q.*] *Hortensii*] Haec est script. Gebh. Keuchen. Patav., in quibus etiam est: *M. et Q. Ciceronum*; multi habent: *Marcique Hort.*; Lamb. *M. et Q. Ciceronum*, *Caton. Hortensii*. — At C. Marius, C. septies Consulis filius natus putatur 646. u. c. atque periit a. 671., Attico admodum adolescente Athenisque versante, ut non ante Atticus illius negotia procurasse dicatur. Inclusi igitur cum Heus. Wetzel. Tzsch. et Bard. vv. *Marii*, *Q.*, neque adversatur Rutgers. V. L. p. 121. — Fried. dedit: *Marii Hort.*; Titze. *Catonis Marci Q. Hort.*, ut c. 18. Marcelli Cl. et Scip. Corn., de qua nominum transpositione cf. Obbarius ad Hor. Ep. I, 10. separatim editam Helmst. 1824. p. 5. — Equidem su-

spicor praenomina h. l. a manibus interpretum esse orta, praeter illud Torquati, et praenom. *Auli* retinendum duco, ut ab L. Torquato c. 1. distinguatur; atque ita convertit Bergstraesserus.

C. 16. *vulgus*] *Iam*, quod vulgo addunt, non agnoscunt Guelph. ed. pr. a. 1740., Long. Patav. Rom. Ven. Bas. Franc.; incluserunt Bos. 2. Stav. Heus. Tzsch. Harl. Gesn. l. l. et Bard. — Omisi, secutus Güntherum, Fried. et Brem., qui cf.

C. 17. *quum esset — sex*] Voces: *quum esset*, non comparent in MSS. Mend. Voss. 3. et Guelph. edd. Brix. Camp. 2. Iens. 2. atque una ex Schleg. edd.; in Med. est: *non quum esset VII et lectas;* Iens. 1. *cum septem*, hinc Titze. vv. *quum esset* exclusit et *sept. et sex* inclusit. — Pron. *ipse*, quod Titze. post vv. *quum esset* a recentioribus inde a Lamb. additum dicit, ego neque in Lamb. a. 1569. neque in ulla al. recent. praeter Fried. additum inveni.

signum] Edd. Camp. 2. Iens. 2. una ex antq. Schleg. *insignum*, ut suspicer fuisse: *insigne*, ut Cic. de Or. III, 33, 133., quod erat insigne, eum — facere copiam. Cf. Menk. l. l. p. 513.

aut hunc] Inclusit Titze. pron. *hunc*, quod deest in Camp. 2. Iens. 2.

C. 18. *ornavit*] I. e. cum laude et elogiis persecutus est. Cf. Heus. Schmied. al. — Consentiunt Leid. Voss. 1. Guelph. et vet. edd.; sed Voss. de hist. lat. I, 11. et Barth. in lect. Nep. c. 1. volunt: *ordinavit*, quod probat Tzsch. Sed cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 742. sq. et in Act. lit. Ien. 1825. n. 213. p. 261., qui laudat Cramer. in lib. Zeitschr. für gesch. Rechtsw. II, 2. p. 260.

ut — enumeravit] MSS. Leid. 2. Voss. 1. 3. Guelph. utraque pr. antiq. Iens. a. 1478. Corn. Arg. Long. Lamb. Pat. Schott. *ut — enumeraverit*, quod dedit Titze. neque improbat Schleg.

a quo] Codd. Voss. 3. utraque pr. Brix. Ven. Rom. Paris. Long. al. *a quoque*, quod probant Wetz. et Schleg. atque edidit Titze. Al. *qui et a quo*, sed cf. Brem. ad Timol. 2, 2., Ramsh. Gr. §. 160, 1. n. 4. p. 369.

Marcelli — Aem. quoque] In diversa abeunt libri, e quibus alii habent: *Fabior. Aemil.* vel *Fab. et Aem.*, alii: *de Corn. et Fabiorum et Aem. quoque* e scriptura Lamb. codd. fide destituta; alii: *de Fab. et Aem.*, ut Ith. dedit, omissa tamen praepositione *de*. — Heus. inclusit *Corn. et.* Equidem scripserim: *Mar. Cl., Marcellorum: Sc. Corn. et Fab. M., Fabiorum et Aemil.*, sublata part. *quoque*, qua carent edd. Rom. Long. Bas. Francf. al.

poeticam] Recepi, quod Titze. è suis vet. edd. dedit, *poeticam*, in qua forma consentiunt MSS. Mend. Leid. 2. Voss. 1. 3. edd. Brix. et Paris. In Guelph. est *poetice et* litterae *e* suprascriptum: *lam*. Atque ita locutus est Cic. Tusc. I, 1, 2., IV, 32, 69. — Cf. Ruddim. l. l. P. I. p. 49.

quinive] Ita edidit Bard. post Heus. al.; confirmant Guelph.

edd. Rom. Pat. et nonnullae al. — Cf. Brem. ad n. l. — Vulgo *quinisque*, quod retinuerunt Fried. Rickl. et Titze.

unus liber] Prior. vocem praemittunt MS. Guelph. ed. pr. a. 1470. cum antiq. Titzei, Longol. Brix. Patav. Ald. al., eamque cum Bard. post Heusingerum Titze. et Ith. restitui.

C. 19. *edita* [*haec*] Pron. *haec* deest in codd. Voss. 1. Leid. 2. et nonnull. vet. edd., in his Long. utraque pr. Bas. Francof. — Inclusi cum Heus. Titze. et Bard.

potuerimus] Sic plerique, in his optt. codd. et vet. edd. Titzei et Schlegelii, nec discedit Long. al. — Receperunt Günth. Brem. Paufl. et Bard. — Vid. Brem. et nos ad Pelop. I, 1. et Bard. ad ed. Staver. mai. — Al. *poterimus*.

Divi filii] *Iulii*, quod vulgo interseritur; non habent plerique codd. et vet. edd.; omiserunt Heus. Ith. Paufl. Günth. Titze. et Bard., quos sum secutus; incluserunt Bos. Staver. Gesner. Harl. Brem. et Tzsch.

Caesarem] In h. nom. consentiunt Longol. Francof. Bas., sed omittunt pron. *eum*, quod Titze. Harl. Brem. Rickl. et Gesner. l. l. addiderunt; alii *Caesarum eum*. Manus V. D. item delevit *eum* ad marg. ed. Harl., eadem manus adscripsit *detulerat* pro *detulerit* et vv. *Tanta — consequi* parenthes. signis notavit. Ceterum cf. Heus., qui uberius de h. l. disputavit atque uncis cinxit *Caesarem*. Brem. vv. *Tanta — consequi* ob diversitatem scripturae (de qua cf. Fisch.) ab aliena manu adiecta putat. Duo codd. exhibent: *quam civis R. quivit c.*, quae vv. in aliis desunt, eaque suspecta fuerunt Staver. et Wetzelio; inclusit Titze.

Tiberio] Uncis haec notavit Titze. e fide suarum binarum edd.; abest a Voss. 3. et nonnullis edd. vet.

familiaritatem] Titze. ex iisd. edd. *familiaritudinem*.

C. 20. *dies temere*] Ita cum Bard. dedi e MS. Guelph. ed. pr. a. 1470. Rom. Ven. 1499. Long. Patav. Gebh. Keuch. Bas. Francof., e quibus exhibent Rom. Patav. Gebh. Keuch. *intercessit*, ut Lamb. Schott. Boecl. Bos. Heus. Stav. omnesque recent., sed addunt *tamen* post v. *dies*, quam inclusit Brem. eamque delendam censet Günth. — Titze., obsecutus suis edd., edidit: *d. tamen* [*temere*] *intercesserit*. — Part. *quamvis*, ut alias *quamquam* Milt. 4., habet vim corrigendi et restringendi atque spectat ad superiora. Cf. Kapp. ad n. l. et Eichhof. convers. Germ. p. 562. Quare initium cap. aptius fit a vv. superioribus: *Nata est* etc., ut vult Kapp., cui placet *miserit — intercesserit*, quod posterius probant quoque Heus. et Tzsch. e formula modeste et dubitanter affirmantis. De indicat. post *quamvis* v. Ramsh. Gr. §. 191. p. 597. et Zumpt. §. 78. 10. p. 418.

modo aliquam] Pron. *ei*, quod vulgo addunt, in al. legitur ante

v. *proponeret;* inclusi cum Bard. e fide cod. Guelph., ubi deest. Suspectum iam fuit Heusingero.

quum aedis — prolaberetur] Vocem *aedis* tuentur MSS. Guelph. Gifan. Voss. 3. Mend. edd. Brix. Corner. vet. binae Titze. al. — Quaedam: *aedes;* in iis, quae sequuntur, al. habent *constitutae*, al. *tecta — prolaberentur.* — Titze. edidit: *quum aedis I. F. in C. a. R. constitutae, vel a. i. tecta prolaberentur.*

sibi hab.] Pron. *sibi* inclusit V. D. ad marg. edd. Harl.

quid ageret — Atticum] Praetulit Titze. scripturam suarum edd. *quid a., curae sibi h., certiorem f. Att.*, ut est in Guelph., et sic ediderunt cum Heusingero Wetz. Ith. Heinr. Sed cf. Tzsch. — Staver. ad min. ed. laudat Withof. in Spec. Günth. p. 3.

C. 21. *multas — indiguisset*] Titze. e binis suis: (*multas enim — consecutus tantaque pr. usus est val., ut a. trig. — indiguisset:*) — In indicat. *usus est* consentiunt codd. et nonnullae vet. edd.

annis] Sic exhibent codd. Guelph. Voss. 1. 3. et multae vet. edd. in his Long. ed. pr. a. 1740. Bas. et Franc. Cf. Ramsh. Gr. §. 146. n. 2. p. 273. Vulgo *annos.*

in imum intestinum] Secutus sum scripturam cod. Guelph. et ed. Paris. atque ita correxit Barth. probatque Frieder. nec dissentire videtur Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 743. Receperunt Heus. Schmied. Heinr. Ith. et Rickl., qui, ut ita scribatur, a natura morbi postulari dicit. Vulgo: *in unum i.*

prorupit] Titze. suspicatur *proruit.*

fistulae p. eruperint] Quod nos cum Titze. dedimus, agnoscunt vet. binae edd. Titzei, Bas. Francof. et consentiunt edd. Corner. et Arg., nisi quod habent *erumperent.* Cod. Guelph. *fistulae puris eruperint;* alii aliter. Multitudinis numerum postulat usus in v. *fistularum.* Cf. exempla a Forcell. in Lex. allata. — Oud. ad Caes. C. I, 80. legendum suadet: *fistula pus se eruperit.* Vulgo: *fistula putris eruperit.*

Atque hoc — accideret] Gruter. et quaed. al. edd. post. v. *Atque* interserunt: *antea quidem morbi diuturnitatem moleste ferebat*, quae verba nullus agnoscit MS. et vet. ed. — Cf. Cens. in Bibl. cr. Hild. 1821. p. 746. et 1822. p. 554. — Günth. edidit: *erupit. Postq. in d.* etc., reliquis omissis.

arcessi] Hoc cum Bard. e Voss. 1. dedi. Alii *accersi*, quod Titze. e suis recepit atque ita habent codd. Gifan. Voss. 3. Mend. Guelph. — Discedunt alii, cf. Fisch. et Bard. — Cf. de h. v. Struve. l. l. p. 198. et 215., Ruddim. l. l. P. I. p. 251. et 278., ibique Stallbaum., qui affert *arcessiri*, Oud. ad Caes. G. I, 21, 4. p. 47. (ed. Stutg. 78.), V, 11, 3. p. 222. (Stutg. 381.), ubi nunc *arcessi* scriptum malim, secutus Drakenb. ad Liv. III, 45, 3., qui non agnoscit formam *arcessire*, sed *arcessere*, ut *capessere*, *lacessere.*

febresque] Hoc scripsit Titze, e suis edd., quibuscum consentiunt codd. Leid. 2. Guelph. et Schott. cum edd. ante Lamb. — Recepi cum Bard. — Vulgo *febremque*.

[*potionisque*] Hac v. carent MS. Guelph. ed. pr. 1470., Arg. Long. Pat. Francof. Bas. al. — Inclusi cum Bard.

C. 22. *ad id, quod*] I. e. ad id, ad quod, ut Cim. 3, 1., in eand. invidiam, quam pater. De h. dic. modo vid. Beier. ad Cic. Off. I, 16, 51. p. 123., Ramsh. Gr. §. 161, 2. p. 378. — Tuentur nostram script. MSS. Guelph. Voss. 3. Leid. utraque pr. Corner. Arg. Long. Bas. Francof. Pat. — Quidam cum Lamb. omittunt praep. *ad*.

sibi accel.] Pron. *sibi* deest in edd. Rickl. Gesner. l. l. Brem. Heinr. Fisch. Paufl. Harl. et Tzsch.; sed agnoscunt cod. Guelph. utraque pr. Corner. Arg. Long. al. — Cf. Heus. ad h. l.; adversatur Staver. ad ed. II., qui durius dictum putat: *sibi accel.*

depressit] Lamb. *compressit*; Gesner. l. l. coniecit *repressit*. Sed cf. Brem.

febris dec.] Vett. edd. apud Schleg. et Titze. cum Ven. Brix. *febri*, quod Titze. recepit, qui, ne proxima repugnent, vv. *leviorque — decessit*, ut spuria, inclusit et favent codd. Voss. 3. Mend. ed. pr. sine anno, Iens. a. 1478. et Brix., in quibus absunt. Sed scriba deerravit ab uno ad alterum *decessit*.

F R A G M E N T A.

C. III. 3. *quum compulsi*] Alii *quum expulsi*; malim *perpulsi*, ut est in ed. Weisei apud Tauchn. Fisch. coniecit: *quum impulsi*.

C. V. 2. *magistros*] Al. *magistris*.

9. *Et ais μετ' ἀμύμονα* —] Uberius de h. l. disseruit Titze. in praefat. p. 11., cui adversatur Censor in Act. lit. Ien. 1814. p. 57. Rinckii explicationem vid. l. l. p. 58. (p. 52. Herm.)

C. VII. 1. *Quum Galliae pro Consule*] Al. *Quum Galliis Proconsul.*

Boiorum] Al. *Baetorum*.

4. *minimum*] Al. *minus*; fortasse rectius, cf. Harduin.

6. *eodemque — fauces*] Sic MSS. Al. *eidemque Istro ex adverso P. fauces*. — Infra omittunt MSS. *Cornelius*.

C. VIII. 2. *vicies*] Al. *X vicies*.

7. *ex eo Chiorum*] Al. *ex eo et urceorum*.

C. X. 3. *tradat*] Al. *tradit*.

contusas] Al. *concisas*.

C. XII. *Epistola Cornel.*] Adsentior Langeo, qui in Silvulis Portensibus, insertis C. D. Beckii Actis Seminarii R. Lips. Vol. II. P. I, p. 177. sqq. subdititia docet haec Corneliae fragmenta, quae

Schottus primus tanquam ex codd. hausta vulgavit. Cf. Corn. Nep. opera Francof. 1609. fol. p. 176. et 177.

preces expetere] Io. Fr. Gronov. in Diatribe in Statii silvas c. 44. p. 294. (p. 455. tom. I. ed. Hand.) pro v. *preces* substituit *paces* et probavit Graev. ad Cic. Orat. pro domo sua c. 41. — Handius l. l. suspicatur: *In eo tempore non pudet te, eorum preces expetere, quos* etc. — Fortasse leg. *eorundem preces ex.*

ecquando modus] Vulgo et hic et in sqq. legitur *et quando.*

et habentes et praebentes] MS. Petav. *et absentes et praesentes.* Ab eodem cod. verba: *ecquando — repbl.* absunt.

vereor ne] *Ne* in qdd. exempl. deest negligentia operarum.

C. XIII. Haec duo fragmenta, Cornel. Nepote non indigna, edidit I. F. Heusingerus ex antiquo cod. Guelpherbytano Ciceronis orationum Philip. — Titze. in Introduct. ed. Corn. p. 16. dubitat utrumque fragmentum esse Corn. Nepotis.